

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Mgr. Markéta Singerová

RIGORÓZNÍ PRÁCE

ODDLUŽENÍ MANŽELŮ

Discharge of spouses from debts

Konzultant: JUDr. Petr Smolík, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 10. prosince 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 10. prosince 2013

Mgr. Markéta Singerová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat především JUDr. Petru Smolíkovi, Ph. D. za jeho věnovaný čas, cenné rady, připomínky a konzultace. Dále děkuji JUDr. Jiřině Lužové za poskytnutí praxe v oboru insolvenčního práva a probuzení hlubšího zájmu o tento obor. Zároveň bych chtěla poděkovat insolvenčním soudkyním a soudcům Městského soudu v Praze a Krajského soudu v Praze za jejich čas při konzultacích jednotlivých dílčích problémů, kterými se tato práce zabývá. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat mé rodině a příteli za jejich trpělivost a podporu.

Obsah

Úvod.....	1
1 Historický vývoj úpadkového práva na našem území.....	3
1.1 Římské právo	3
1.2 Období feudalismu.....	4
1.3 Období po roce 1848.....	7
1.4 Konkursní řízení po roce 1948.....	8
1.5 Zákon o konkursu a vyrovnání z roku 1991	9
1.6 Insolvenční zákon z roku 2006	12
2 Úpadek a hrozící úpadek	18
2.1 Platební neschopnost.....	19
2.2 Předlužení	21
2.3 Hrozící úpadek.....	22
3 Způsoby řešení úpadku.....	23
3.1 Konkurs.....	24
3.2 Reorganizace.....	25
3.3 Oddlužení.....	26
3.4 Zvláštní způsoby řešení úpadku.....	27
4 Oddlužení	29
4.1 Přípustnost oddlužení.....	32
4.2 Návrh na povolení oddlužení.....	36
4.3 Náležitosti návrhu na povolení oddlužení a přílohy návrhu	38
4.4 Rozhodnutí o návrhu na povolení oddlužení	44
4.5 Oddlužení a společné jmění manželů	46
5 Společné oddlužení manželů	50

5.1	Vznik společného oddlužení manželů	50
5.2	Podání insolvenčního návrhu a návrhu na povolení oddlužení	56
5.3	Spojení insolvenčních návrhů dlužníků - manželů	60
5.4	Společné oddlužení manželů – řízení vedené pouze proti jednomu z manželů... 62	
5.5	Přihlašování pohledávek věřitelů.....	66
5.6	Schválení společného oddlužení zpeněžením majetkové podstaty.....	69
5.7	Schválení společného oddlužení plněním splátkového kalendáře	71
5.8	Schválení společného oddlužení manželů plněním splátkového kalendáře a zpeněžením majetkové podstaty	72
5.9	Průběh společného oddlužení manželů.....	75
5.10	Zánik manželství během trvání účinků oddlužení	79
5.11	Splnění oddlužení a osvobození dlužníka od placení pohledávek.....	85
5.12	Odměna insolvenčního správce	89
6	Změny v insolvenčním právu od 1. ledna 2014	100
6.1	Osoby oprávněné k podání návrhu na oddlužení.....	102
6.2	Společné oddlužení manželů	103
6.3	Povinnosti dlužníka po schválení oddlužení a osvobození dlužníka.....	106
6.4	Odměna insolvenčního správce	108
	Závěr	110
	Použité zkratky	112
	Seznam použité literatury	113
	Přílohy.....	122
	Resumé.....	123
	Abstract.....	125

Úvod

Oddlužení či nesprávně lidově „osobní bankrot“ je relativně nový institut, který do českého právního řádu zavedl zákon č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení, tedy tzv. insolvenční zákon. Oddlužení se tak stalo jedním ze sanačních způsobů řešení úpadku vedle historicky zavedenějších institutů konkursu a reorganizace.

Úmyslem zákonodárce při vytvoření nového institutu v českém právním řádu bylo motivovat dlužníky k alespoň částečné úhradě jejich pohledávek s tím, že v případě splnění zákonných podmínek zbytek jejich závazků zanikne, tedy budou oddluženi. Oddlužení je však institut, který může využít pouze nepodnikatel, a proto bývá dlužníkem zpravidla spotřebitel, u kterého by bylo řešení jeho úpadku konkursem příliš tvrdé a pravděpodobně bez efektivního uspokojení jeho věřitelů.

Oddlužení je tedy mladý institut českého práva, se kterým se však veřejnost velmi rychle seznámila a začala jej z mého pohledu až masově využívat.

V právní praxi je zcela běžné, že mezery v právních předpisech vyplňují soudy výkladem právních norem a aplikací právních zásad. Velmi vzácnou se však stala situace, kdy soudní judikatura vytvořila zcela nový institut, který zákonodárce opomněl. Aktuálně se tak s tímto judikaturou vytvořeným institutem můžeme setkat v podobě společného oddlužení manželů, kterému se bude věnovat tato práce.

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, neupravuje společné oddlužení manželů, a to ani jako ucelený institut, ani prostřednictvím dílčích ustanovení. Tento institut je tedy utvářen pouze judikaturou soudů, a to především soudů vrchních.

Toto téma jsem si zvolila především s ohledem na jeho aktuálnost, neboť celosvětová ekonomická recese, finanční gramotnost a chybějící právní úprava živelně vytváří nový právní institut společného oddlužení manželů. V neposlední řadě jsem si toto téma zvolila pro jeho každodenní střetávání v rámci své koncipientské praxe v advokátní kanceláři, v které působí insolvenční správce. V praxi se tak denně setkávám s institutem oddlužení a společným oddlužením manželů, takže můžu

pozorovat, jak se tento institut neustále vyvíjí a naráží na nové a nové problémy, které přináší život a na něž je třeba reagovat.

Po podrobnějším rozboru historického vývoje insolvenčního práva ve svých postupných podobách v rámci jednotlivých časových období se následně obecněji zaměřím na institut oddlužení jako takový, resp. na jeho hlavní ustanovení. Zásadní kapitolou je však současná zákonná úprava či spíše současná nezákonná úprava institutu společného oddlužení manželů.

Ve své práci se plánuji zaměřit především na úvodní nejednotnost v soudní praxi a na problémy, které s sebou přináší tento nejpoužívanější způsob řešení úpadku, tedy oddlužení, resp. společné oddlužení manželů. Je zcela přirozené, že institut, který je každoročně hojně využíván, s kterým české právo nemá žádné historické zkušenosti a který je v zákoně upraven velice stroze, s sebou přináší nejvíce praktických problémů.

V neposlední řadě se v této práci budu věnovat novele insolvenčního zákona, která během psaní této práce prošla zákonodárným schvalovacím procesem a ke dni odevzdání této práce byla zveřejněna ve Sbírce zákonů jako zákon č. 294/2013. V tomto zákoně se projevila především snaha zákonodárců o ucelenou změnu insolvenčního zákona s ohledem na problémy, které přineslo jeho několikaleté aplikování, na novelizaci soukromého práva a mimo jiné i snaha o včlenění institutu společného oddlužení manželů a tím zabránění dalším nezákonným postupům insolvenčních soudů.

Tato práce si tedy bere za cíl předestřít ucelený obraz nejen institutu oddlužení, ale především společného oddlužení manželů a jeho vývoje jako institutu živelně vzniklého v českém soudnictví a v české právní praxi hojně využívaného.

1 Historický vývoj úpadkového práva na našem území

Česká právní úprava úpadku a jeho řešení vychází z historického vývoje úpadkového práva. I když prvky novodobého insolvenčního řízení je možné sledovat od období 30. let 17. století, počátky a vývoj insolvenčního práva ovlivnilo již samotné římské právo a jeho instituty. Proto je cílem této kapitoly alespoň stručně vymezit některé instituty a jednotlivá vývojová období.

1.1 Římské právo

Počátky řešení ekonomické krize subjektů pramení už v římském právu. Nejstarší úpravu vztahů mezi věřitelem a dlužníkem řeší Lex doudecim tabularum (Zákon XII desek), který zavedl osobní ručení dlužníka za dluhy. Dlužník tedy odpovídal za dluh svou osobou a doslova svým životem. Jelikož jediná osoba v římské společnosti, která se mohla zavazovat, byl pater familias (otec rodiny), je zcela zřejmé, že neručil za dluhy jen svým životem, ale také osobami, které mu podléhaly, a rodinným majetkem. Pokud dlužník nezaplatil svůj dluh, propadl svou osobou věřiteli, který mohl spoutaného¹ dlužníka prodat do otroctví nebo usmrtit².

Změnu v tomto vývoji přinesl Lex Poetelia Papiria de nexis (Poeteliův zákon) z roku 326 př.n.l., který zrušil tzv. dlužní otroctví při současném zachování možnosti dluh osobně odpracovat. Nadále byla zavedena možnost exekučně postihnout dlužníkův majetek jako celek tzv. universální exekucí. Realizace dlužníkovy ručení majetkem vedla v klasickém procesu vždy k likvidaci celého dlužníkovy jmění. Z jeho prodeje byli uspokojováni věřitelé, kteří se přihlásili ke konkursu, a pokud majetek nestačil, uspokojovali se pohledávky pouze poměrně a nároky z neuspokojených pohledávek trvaly nadále.³ Universální exekuce má některé shodné prvky s insolvenčním řízením,

¹ lat. obligatore

² KINCL, J.; URFUS, V.; SKŘEJPEK, M. Římské právo. 2. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 1995, s. 62. ISBN 80-7179-031-1.

³ Tamtéž, s. 229.

neboť prostřednictvím mimořádného magistrátského prostředku došlo na žádost věřitele, popř. několika věřitelů, k uvedení držby majetku dlužníka za účelem jeho následného prodeje. Veřejným oznámením této držby byli vyzváni ostatní věřitelé k přihlášení svých pohledávek. Po uplynutí stanovených lhůt byli věřitelé vyzváni, aby si zvolili vykonavatele k provedení prodeje.⁴ Ten dražbou provede prodej celého majetku najednou s tím, že jej získá nabyvatel, který nabídne největší procento uspokojení pohledávek věřitelů.

Základem universální exekuce tak byl dvoustranný vztah mezi dlužníkem a věřitelem, a proto existence dalších věřitelů znamenala spíše určitou komplikaci. Dalším rozdílem universální sukcese od dnešní podoby insolvenčního řízení byl požadavek na vykonatelné, resp. soudně přiznané nebo dlužníkem uznané pohledávky. Za podstatný rozdíl je třeba považovat také okolnost, že při universální exekuci nedochází ke zpeněžení, ale k universální sukcesi.⁵

1.2 Období feudalismu

Vznik konkursního řízení ve středověku musíme spojovat s tím, kdy se v soudní praxi začalo jako samostatný procesní útvar vyhraňovat řízení, jehož cílem bylo uspořádat majetkové poměry insolventního dlužníka způsobem, jež by zajistilo všem jeho věřitelům poměrné uspokojení jejich nároků podle jejich výše. Tento proces právního myšlení se začal rozvíjet zejména v italských městech, která byla obchodně velmi čilá a která tuto věc posuzovala převážně hospodářsky.⁶

⁴ SCHELLE, K.; FRÝDEK, M. Vývoj konkursního práva. 1. vydání. Ostrava : Key Publishing, 2010. s.18. ISBN 978-80-7418-073-6.

⁵ ZOULÍK, F. Vývoj insolvenčních řízení. Právní fórum. 2009, roč. 6, č. 4, [online] [cit. 2012-07-07]. Dostupné na: <http://www.pravnickeforum.cz/archiv/dokument/doc-d8554v11354-vyvoj-insolvencnich-rizeni/>

⁶ SCHELLE, K.; FRÝDEK, M. Vývoj konkursního práva. 1. vydání. Ostrava : Key Publishing, 2010. s.27. ISBN 978-80-7418-073-6.

Rozhodným obdobím v českých zemích jsou třicátá a čtyřicátá léta 17. století. Potřebu řešení úpadku totiž vyvolal především prudký vývoj tržního hospodářství a rozmach obchodu a podnikání v průběhu 16. století a s tím následně spojený na přelomu 16. a 17. století rychlý růst cen a všeobecná dražota, tzv. cenová revoluce, která zasahovala v první řadě šlechtu. Dalším impulzem pro vznik konkursního řízení byla tzv. měnová kaláda⁷ z roku 1623.

Významnými dokumenty této doby jsou obnovené zřízení zemské z roku 1627, do kterého byla promítnuta myšlenka poměrného uspokojování věřitelů, císařský reskript z 29. srpna 1637 a na něj navazující místodržitelův patent z 23. listopadu 1637. Reskript a patent především reagovali na potřebu zjistit všechny věřitele a přimět je k tomu, aby uplatnili u soudu své nároky. Zároveň bylo uplatnění nároků omezeno určitou lhůtou a sankcionováno prekluzivními účinky.

Tento vývoj pak vyvrcholil v Deklaratoriích a Novellách roku 1640, neboť v Novellách byla konkursnímu řízení věnována speciální část (články XIX – XXXV), kterou je možné považovat za první český konkursní řád. Vyhlášením konkursu se podle Novell zastavily všechny dosud vedené dílčí exekuce, konkursní podstata byla sekvestrována a deskový soud po prozkoumání nároků všech věřitelů, kteří se přihlásili, vydal tzv. klasifikační rozsudek, kterým určoval, jak mají být uspokojeni. V žádném případě se však konkursní jmění nedělilo mezi věřitele alikvotně: přednější v pořadí dostával vždy celou svou pohledávku i s úroky. Protože konkursní podstata, již od počátku ne moc velká, aby mohla všechny věřitele uspokojit, ve své hodnotě během sekvestrace ještě klesla, protože sekvestoři hospodařili hlavně pro sebe, nedostávali věřitelé na dalších pořadích většinou vůbec nic.⁸

Tato výše uvedená úprava však vycházela z potřeb šlechty a představovala tedy tzv. zemské právo. Městské právo bylo v tomto směru zaostalé, neexistovaly speciální předpisy o konkursním řízení, a tak byla praxe vylepšována zvyklostmi podle vzorů konkursů v cizině a hlavně v zemském právu. Hlavní změnou oproti zemskému právu

⁷ státní bankrot, který byl způsoben devalvací měny výrobou a uvedením do oběhu méněcenné tzv. dlouhé mince

⁸ KLABOUCH, J. Staré české soudnictví (Jak se dříve soudovalo). Praha. Orbis 1967, s. 216

bylo to, že v městském právu se konkurs nevyhlašoval veřejnou vyhláškou, soudce vydával klasifikační rozsudek jen na základě ohlášených kondicí, pokud se věřitelé o úpadku sami doslechli. Mnozí se však o něm dovídali opožděně a podávali své žaloby, mnohdy zajištěné hypotékami, až dodatečně, když už konkursní podstata byla rozdělena, což přirozeně podlamovalo chuť kupovat věci v dražbě.⁹ Protože to byli, při nedostatku ediktálního vyhlášení konkursů v městech, většinou cizinci, podlamoval neutěšený stav konkursní řízení v českých městech úvěr a zabraňoval přílivu peněz do Čech z ciziny.¹⁰

Tato dvojkolejnost práv zemských a městských byla překonána až Obecným konkursním řádem josefínským (Josefínským konkursním řádem) z roku 1781. Tak bylo konkursní řízení rozděleno do čtyř uzavřených stádií, jejichž pořadí bylo neměnné a v kterých byla striktně dodržována zásada formálnosti.

V prvním stádiu, tzv. přípravném řízení, bylo nutné zjistit, zda jsou splněny podmínky pro vyhlášení konkursu, tedy zda návrh podala k tomu legitimovaná osoba, zda je splněna podmínka špatného majetkového stavu dlužníka apod. Zjistil-li soud splnění těchto podmínek, vyhlásil konkurs (decretum de aperiundo concursu). Jakmile soud vyhlásil konkurs, bylo jeho povinností postarat se o zajištění aktivního majetku a zjistit dlužníková pasiva. Aby byla zajištěna pasiva, ustanovil soud tzv. contradictora čili coratora ad litem, jímž musel být právník, jehož úkolem bylo zastupovat dlužníka a bránit ho proti nárokům věřitelů.¹¹

V druhém stádiu, tzv. likvidačním řízení, byli vyzýváni věřitelé, aby přihlásili své pohledávky. S přihláškou věřitele se nakládalo jako s žalobou. Po uplynutí lhůty,

⁹ SCHELLE, K.; FRÝDEK, M. Vývoj konkursního práva. 1. vydání. Ostrava : Key Publishing, 2010. s.30. ISBN 978-80-7418-073-6.

¹⁰ KLABOUCH, J. Staré české soudnictví (Jak se dříve soudívalo). Praha. Orbis 1967, s. 235

¹¹ SCHELLE, K.; FRÝDEK, M. Vývoj konkursního práva. 1. vydání. Ostrava : Key Publishing, 2010. s.30. ISBN 978-80-7418-073-6.

která byla stanovena pro podání přihlášek, navrhl contradictor preklusi věřitelů, kteří se nepřihlásili, a soud tuto preklusi prohlásil decreto praeclusionis¹².

V následném stádiu, tzv. prioritním řízení, se stanovovalo pořadí jednotlivých pohledávek, aby po právní moci usnesení o pořadí a po realizaci veškerých aktiv mohlo být v distribučním řízení přistoupeno soudem k rozhodnutí o rozdělení peněz, které byly obratem vyplaceny věřitelům.

Nevýhodou této úpravy však byla ta skutečnost, že konkurs nebyl ukončen, jakmile byl rozdělen zjištěný majetek, ale trval tak dlouho, dokud nebyly plně uspokojeny pohledávky všech věřitelů, kteří se přihlásili včas.

1.3 Období po roce 1848

V průběhu 19. století se objevují snahy o nahrazení Josefinského konkursního řádu z roku 1781 novým konkursním řádem, který by především změnil nákladnost a zdoluhavost konkursního řízení. Zároveň v rakouských zemích roste nedůvěra k platnému právu, a proto se věřitelé snaží s dlužníkem mimosoudně vyrovnat i za cenu, že všichni nebo alespoň někteří z věřitelů budou tímto vyrovnáním poškozeni. Následně tedy byla vydána roku 1859 dvě nařízení a v roce 1862 byl Josefinský konkursní řád doplněn zákonem č. 97 ř. z. o vyrovnacím řízení v případě zastavení platů.

Podstatný zvrat do konkursního řízení přinesl až konkursní řád z 25. prosince 1868 č. 1/1869 ř. z., který se zčásti opíral o pruský konkursní řád z 8. května 1855. Tento konkursní řád mimo jiné zavedl princip univerzality¹³, zásadu stejného nakládání s věřiteli, obligatorní věřitelský výbor, majetek odňatý z volné dispozice dlužníka a svěřený správci podstaty, namísto žalob se podávaly přihlášky pohledávek, byla stanovena oznamovací povinnost dlužníka apod. Jeho hlavním nedostatkem však byla

¹² Toto prohlášení (stejně jako v dnešním insolvenčním řízení) nemělo za následek zánik nepřihlášených pohledávek, ale pouze znemožňovalo jejich uspokojení z konkursní podstaty.

¹³ Předmětem řízení se stalo veškeré aktivní a pasivní jmění dlužníka, které mělo sloužit k uspokojení pohledávek všech věřitelů.

ustanovení o odporovatelnosti, široké vymezení majetku nepodléhajícího konkursu a nákladnost řízení.

Tento řád byl roku 1914 nahrazen císařským nařízením ze dne 10. prosince 1914, č. 337/1914 ř. z., kterým se zavádí řád konkursní, vyrovnávací a odpůrcí. Tato právní úprava zakotvovala po belgickém vzoru zvláštní, oproti konkursnímu řádu technicky samostatný vyrovnací řád, jež obsahoval předpisy vyrovnávání mimo konkurs a též některé ustanovení trestního práva v souvislosti s konkursem.

Rakouský konkursní řád z roku 1914 včetně uherského konkursního řádu a obou vyrovnávacích řádů byly převzaty recepčním zákonem č. 11/1918 Sb. Československou republikou a staly se tak součástí československého právního řádu.

Toto císařské nařízení se v praxi velmi osvědčilo, a i když bylo roku 1931 nahrazeno zákonem č. 114/1931 Sb., nebyla důvodem pro přijetí nového zákona potřeba zásadních změn, ale sjednocení českého a slovenského právního řádu.

1.4 Konkursní řízení po roce 1948

V poválečném období byl další vývoj úpadkového práva přerušen. Po roce 1948, kdy bylo v podstatě zlikvidováno soukromé vlastnictví a zaveden institut tzv. celospolečenského vlastnictví – vlastnictví všeho lidu a vlastníkem výrobních prostředků se stal stát, který pouze předal do správy majetek jednotlivým organizacím, byl konkurs v právním řádu socialistického státu zcela zbytečný.

Právní úprava konkursního práva přestala platit v roce 1950. Občanský soudní řád č. 142/1950 Sb. zavedl institut tzv. exekuční likvidace jako exekučního prostředku spočívajícího v prodeji veškerého majetku dlužníka.¹⁴ Exekuční likvidace se v praxi nevžila a posléze přestala být zcela aplikována.

¹⁴ SCHELLE, K.; FRÝDEK, M. Vývoj konkursního práva. 1. vydání. Ostrava : Key Publishing, 2010. s.46. ISBN 978-80-7418-073-6.

Občanský soudní řád z roku 1963 sice upravil ve svých ustanoveních tzv. likvidaci majetku, ale s používáním tohoto institutu se v praxi vůbec nepočítalo, neboť jeho zařazení do občanského soudního řádu bylo pouze z důvodu reciprocity potřebné pro konkursy v zahraničí.

1.5 Zákon o konkursu a vyrovnání z roku 1991

V druhé polovině 20. století dochází ve světě ke změnám, na které úprava insolvenčního práva nestíhá reagovat. Dochází především ke změně v osobě tzv. typického úpadce, neboť namísto malých podnikatelů, kteří mají omezený počet věřitelů, se do úpadku dostávají i střední a velcí podnikatelé. Tito úpadci mají obvykle několik desítek i stovek věřitelů, kteří se mohou řízení účastnit pouze zprostředkovaně prostřednictvím věřitelských výborů. Není tedy divu, že tyto věřitelské výbory nabývají na síle a důležitosti. Dále je u těchto velkých podnikatelů v podstatě nemožné, aby se zpeněžovaný majetek prodával „kus po kuse“ jako u malých podnikatelů, a to především s ohledem na identifikaci tohoto majetku a jeho neefektivního ztrátového zpeněžování. Často je tedy pro věřitele daleko výhodnější, aby podnik byl provozován dál s revitalizačním programem a nebyl pouze zlikvidován. To vše s sebou samozřejmě nese i zvyšují se nároky na znalosti a schopnosti správce podstaty.

Zároveň v tomto období dochází k nárůstu úpadků nepodnikatelů, což je dáno především rozvojem úvěrového obchodu. Pokud se nepodnikatelé dostali do úpadku, bylo možné jejich úpadek řešit konkursem. Avšak brzy se ukazuje, že toto řešení není ideální a namísto likvidačních řešení se začínají hledat nová sanační řešení úpadku.

První úpravou, která reflektovala na tyto moderní trendy, je americký Bankruptcy Code, který nabyl účinnosti v roce 1979.¹⁵ Tyto změny se však později musely odrazit i na zákonné úpravě insolvenčního práva ostatních vyspělých zemí, např. v roce 1986 v anglickém Insolvency Act či později v Německu či Francii.

¹⁵ ZOULÍK, F. Vývoj insolvenčních řízení. Právní fórum. 2009, roč. 6, č. 4, [online] [cit. 2012-07-07]. Dostupné na: <http://www.pravnickeforum.cz/archiv/dokument/doc-d8554v11354-vyvoj-insolvencnich-rizeni/>

Zvláštní situace pak nastává v postkomunistických zemích, v nichž došlo k přerušení plynulého vývoje. Tyto země nemají většinou na co navázat a přebírat cizí (byť osvědčenou) úpravu také nemohou pro odlišnost podmínek. Tyto země většinou opětovně zavedení insolvenčního práva řeší dvouetapově. První etapa má řešit na pro přechodnou dobu základní problémy. Do druhé etapy patří zákony, které si dělají nároky na trvalejší a komplexní úpravu zahrnující i moderní trendy.¹⁶

Do první etapy můžeme zařadit i náš zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, který nabyl účinnosti dne 1. 10. 1991 a který měl po čtyřicetileté přestávce odstranit legislativní překážky bránící tržnímu hospodářství.

Tento zákon vycházel především z prvorepublikové úpravy, přesněji řečeno ze zákona z roku 1931, ale je zasazen do zcela jiného právního prostředí. Kromě toho, vzhledem k přerušení kontinuálního vývoje, nemůže nová právní úprava navázat na praktické aplikační zkušenosti, ani na řešení opírající se o výsledky právní nauky. Navíc bylo vydání tohoto zákona provázeno obavou, aby při provázanosti mezi tehdejšími hospodářskými subjekty úpadek jednoho z nich nevyvolával druhotnou platební neschopnost, vedoucí k dalším úpapkům. Řada ustanovení zákona čelí tomuto nebezpečí, což se v něm negativně projevuje.¹⁷

Snaha odstranit dílčími novelami¹⁸ postupné interpretační a aplikační nedostatky, které vyplouvají na povrch, a přizpůsobit tak právní úpravu moderním vývojovým trendům se brzy ukázala jako nedostačující. Nejvýznamnější novela byla přijata v roce 2000 (zák. č. 105/2000 Sb.), která si kladla za cíl především reagovat na kritizovanou zdlouhavost řízení, nízkou efektivnost a malý vliv věřitelů. Proto touto novelou byly zavedeny pořádkové lhůty pro prohlášení i skončení konkursu, přednostní

¹⁶ ZOULÍK, F. Vývoj insolvenčních řízení. Právní fórum. 2009, roč. 6, č. 4, [online] [cit. 2012-07-07]. Dostupné na: <http://www.pravnickeforum.cz/archiv/dokument/doc-d8554v11354-vyvoj-insolvencnich-rizeni/>

¹⁷ Návrh insolvenčního zákona - důvodová zpráva [online]. Praha: ČAK [cit. 2012-08-20]. Dostupné na: <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=557>

¹⁸ od účinnosti prošel ZKV celkem 29 novelami

uspokojení zajištěných věřitelů bylo omezeno na 70% z výtěžku zpeněžení majetku, apod.

Postupný vývoj odhalil další nedostatek, a to naprostou převahu likvidační formy nad formou sanační. Zatímco konkursů ročně napadalo mezi 4 a 5 tisíci, vyrovnání představovalo jen několik desítek řízení. Naše úprava tedy dostatečně neodlišovala mezi způsoby řešení úpadku, neboť konkursy mají jasnou převahu nad vyrovnáními a zároveň zákonná úprava jiné způsoby řešení úpadku nezná. Proto též nebyly respektovány některé situace vyžadující zvláštní přístup; jde zejména o úpadky, které mají hromadné účinky (zejména o úpadky bank a jiných finančních institucí), dále o úpadky nepodnikatelů (spotřebitelské úpadky) a o zvláštní řešení nepatrných konkursů. S tím souvisí i to, že nedostatečné rozlišování způsobů řešení úpadku neumožňovalo ochranu tzv. poctivého dlužníka (tj. dlužníka, který si úpadek sám nepřivodil a který k řešení úpadku přistoupil včas a náležitě, čímž svým věřitelům poskytl šanci dosáhnout vyšší míry uspokojení jejich pohledávek).¹⁹

Stav a vývoj konkursní a vyrovnací agendy v České republice dokládá níže přiložená tabulka²⁰:

¹⁹ Návrh insolvenčního zákona - důvodová zpráva [online]. Praha: ČAK [cit. 2012-08-20]. Dostupné na: <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=557>

²⁰ Tabulka zveřejněna na stránkách Ministerstva spravedlnosti ČR, v sekci Ministerstvo spravedlnosti > Odborné činnosti > Statistika, hodnotící zprávy > Soudy > Přehledy o vyřizování soudních agend v České republice. Dostupné na: <http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=399&d=35026>

	nápad návrhů na konkurs	nápad návrhů na vyrovnání	celkem
1992	353	-	353
1994	1826	-	1826
1996	2996	-	2996
1998	4306	17	4323
2000	4650	32	4682
2002	4002	17	4019
2004	3627	16	3643
2006	4203	24	4227

zdroj: Důvodová zpráva insolvenčního zákona a tabulka č. 58 zveřejněná ke dni 26.4.2009 na stránkách Ministerstva spravedlnosti ČR

Vybrané údaje za léta 1992 až 2006 jasně naznačují, že v letech 1992 – 1998 sledujeme nárůst nápadů návrhů na konkurs, který se postupně po roce 1998 usazuje okolo 4000 nápadů za rok.

Statistické údaje k nápadům návrhu na vyrovnání jsou bohužel statisticky zachyceny až od roku 1998. I přesto je zcela zjevné, že počet nápadů návrhů na vyrovnání ani zdaleka nedosahuje množství počtu nápadů návrhů na konkurs.

Nejen z výše uvedených důvodů bylo přistoupeno k zahájení prací na rekodifikaci úpadkového práva, které mělo splňovat podmínky moderní úpravy řešení úpadku po vzoru např. USA, Německa, Velké Británie či Francie.²¹

1.6 Insolvenční zákon z roku 2006

Dne 9.5.2006 byl ve Sbírce zákonů v částce 62 vyhlášen zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Na tento zákon navazuje přijetí

²¹ Více k právním úpravám těchto států např. viz SCHELLOVÁ, I. Exkurz do zahraničních právních úprav insolvenčního řízení. In SCHELLE, K. (ed.). Sbíрка prací na téma Nové insolvenční právo. 1. vydání. Ostrava : Key Publishing. 2006. ISBN 80-87071-04-2; MRÁZEK, J. Insolvenční právo EU a právní úprava v ČR. Právní rádce: měsíčník Hospodářských novin. 2004. č. 12. ISSN 1210-4817.

několika zákonů, např. zákona č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, a dále v roce 2007 několik vyhlášek provádějících insolvenční zákon.²²

Insolvenční zákon nabyl účinnosti dne 1.1.2008 a nahradil tak dosavadní úpravu obsaženou v zákoně o konkursu a vyrovnání.²³ Dvě samostatně upravená řízení, která byla ovládána různými principy, byla nahrazena jednotným insolvenčním řízením, které stojí na zásadách vypočtených v ustanovení § 5 IZ. Jedná se o demonstrativní výčet zásad, které mají sloužit jako významné interpretační vodítko pro definování základního účelu insolvenčního řízení, se kterým musí být v souladu každý procesní úkon v tomto řízení učiněný.²⁴

Dalšími důležitými zásadami, kterými je ovládáno insolvenční řízení, jsou důsledná publicita a transparentnost insolvenčního řízení realizována prostřednictvím nově zavedeného insolvenčního rejstříku²⁵, profesionalizace insolvenčního správce²⁶ a

²² Vyhláška č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona; vyhláška č. 312/2007 Sb., o obsahu a dalších náležitostech zkoušek insolvenčních správců; vyhláška č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich hotových výdajů, vyhláška č. 314/2007 Sb., o minimálním limitu pojistného plnění a minimálních standardech pojistných smluv insolvenčních správců.

²³ Dle ust. § 432 odst. 1 IZ: Pro konkursní a vyrovnací řízení zahájená před účinností tohoto zákona se použijí dosavadní právní předpisy.

²⁴ Návrh insolvenčního zákona - důvodová zpráva [online]. Praha: ČAK [cit. 2012-08-20]. Dostupné na: <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=557>

²⁵ Insolvenční rejstřík (§ 419-425 IZ) je veřejně přístupným informačním systémem veřejné správy, který spravuje Ministerstvo spravedlnosti ČR. Prostřednictvím insolvenčního rejstříku jsou zveřejňovány veškeré relevantní informace týkající se insolvenčních správců, dokumenty z insolvenčních spisů i zákonem stanovené informace týkající se dlužníků.

²⁶ Seznam insolvenčních správců, který je součástí insolvenčního rejstříku, vede Ministerstvo spravedlnosti ČR. Do tohoto seznamu jsou zapsány pouze osoby s příslušným vysokoškolským vzděláním, které úspěšně složily zkoušku insolvenčního správce (popř. zvláštní zkoušku insolvenčního správce) a kterým bylo Ministerstvem spravedlnosti ČR povoleno vykonávat činnost insolvenčního správce. Tento postup má zajistit kvalifikovaný výkon činnosti insolvenčního správce, neboť ten plní v insolvenčním řízení významnou úlohu.

společný zájem věřitelů a jejich možnost ovlivňovat základní rozhodnutí činěná v průběhu insolvenčního řízení.

Jak již bylo řečeno, tento zákon měl přispět k modernizaci českého úpadkového práva a přispět k rychlejšímu a pružnějšímu vymáhání dluhů v podmínkách dynamicky se rozvíjející ekonomiky. Cílem nové úpravy je tedy především urychlit a zefektivnit řízení, zvýšit míru uspokojení věřitelů dlužníka, jakož i zakotvit nové způsoby řešení úpadku, které dosud nebyly v českém právním řádu zařazeny.²⁷

I přes snahu vytvořit moderní a ucelenou úpravu úpadkového práva byl tento zákon několikrát novelizován a měněn. Do znění zákona také několikrát zasáhl Ústavní soud svými nálezy, kdy např. nálezem ÚS č. 260/2010 Sb. byla zrušena fikce zpětvzetí návrhu na povolení oddlužení při neomluvené neúčasti dlužníka na schůzi věřitelů, nebo nálezem ÚS č. 241/2010 Sb. byla zrušena úprava, podle které měl právo popírat pravost, výši a pořadí pohledávek přihlášených věřitelů pouze dlužník a insolvenční správce. Ústavní soud shledal protiústavním odepření této možnosti popírání pohledávek přihlášených věřitelů jednotlivým přihlášeným věřitelům.

V neposlední řadě v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie se součástí našeho právního řádu stala úprava přeshraničních prvků insolvenčního řízení.²⁸ Daná úprava je obsažena v Nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, o úpadkovém řízení.

Na tomto místě si ještě dovoluji podrobně rozebrat jednu z nejdůležitějších novel insolvenčního zákona týkající se právě oddlužení dlužníků. Zákon č. 217/2009 Sb., zmíněná novela insolvenčního zákona, byla ve vztahu k oddlužení velice významná, neboť přinesla celou řadu podstatných změn. Jednou z důležitých změn pak bylo vložení nového odstavce 2 do ustanovení § 391 IZ. Dle tohoto ustanovení může dlužník, který navrhuje oddlužení plněním splátkového kalendáře, v návrhu na povolení oddlužení požádat insolvenční soud o stanovení nižších než zákonem určených

²⁷ Kotoučová, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008, s. XIV, ISBN 978-80-7179-595-7

²⁸ KOZÁK, J. BUDÍN, P., DADAM, A. aj. Insolvenční zákon a předpisy související, Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení, Komentář. 1. vyd. Praha: Nakladatelství ASPI, 2008, s. 613.

měsíčních splátek. V takovém případě musí v návrhu na povolení oddlužení uvést také výši navrhovaných měsíčních splátek nebo způsob jejich určení a vysvětlit důvody, které vedly k jeho úpadku.

Tato novela přinesla celou řadu podstatných změn, kterými se uskutečňoval záměr zákonodárce vyjádřený v důvodové zprávě k novele, dle které má být oddlužení formou splátkového kalendáře upraveno tak, aby podporovalo řešení úpadku dlužníky – fyzickými osobami i s přihlédnutím k nezbytně nutné míře zachování jejich sociálního statusu. Bude-li to s přihlédnutím k celkové sumě pohledávek dlužnickových věřitelů a k zákonem požadované míře uspokojení věřitelů dovolovat skladba dlužnickových stálých příjmů, soud bude moci na návrh dlužníka ve vymezeném rozsahu upravit výši splátek při oddlužení. Dojde tím ke zmírnění sociálních dopadů úpadků na další sociální skupiny prostřednictvím institutu oddlužení.²⁹ Základní změnou je odklon od striktního uplatňování zásady, podle které dlužník musí mezi věřitele rozdělovat část svého příjmu ve stejném rozsahu, v jakém by jeho příjem mohl být postižen výkonem rozhodnutí pro přednostní pohledávku. Za zákonem stanovených podmínek formulovaných především v ustanovení § 398 odst. 4 IZ bude dlužníkovi umožněno rozdělovat mezi věřitele částku nižší, ovšem jen tehdy, nabízí-li jinak podstatně vyšší míru celkového uspokojení svých nezajištěných věřitelů (50% a více) než při základní variantě (30% a více).³⁰ Je však třeba poznamenat, že během svojí činnosti v kanceláři insolvenčního správce jsem se v cca 70 oddlužení setkala pouze jednou s tímto návrhem dlužníka, kterému nakonec bylo soudem vyhověno, a je tedy k zamyšlení, zda tímto ustanovením byl záměr zákonodárce naplněn. Důvod, proč tato možnost není využívána, spatřuji především v tom, že většina dlužníků, kteří podávají návrh na povolení oddlužení, jen těsně překročí hodnotu plnění 30% nezajištěným věřitelům, ale především pak tu skutečnost, že tato žádost musí být odůvodněná a již musí být obsažena v návrhu dlužníka na

²⁹ Sněmovní tisk 770/0, část č. 1/2. Novela z. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční z.) [online]. Praha: Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna [cit. 2012-09-13]. Dostupné na: <http://www.psp.cz/ff/42/ab/6a/08.htm>

³⁰ Sněmovní tisk 770/0, část č. 1/2. Novela z. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční z.) [online]. Praha: Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna [cit. 2012-09-13]. Dostupné na: <http://www.psp.cz/ff/42/ab/6a/08.htm>

povolení oddlužení, kdy dlužníci, nemaje právní povědomí, nejsou o této možnosti obeznámeni. Judikatura soudů však opět dovodila, že pozdě podaná žádost o snížení měsíčních splátek nemusí být jako taková hned zamítnuta, kdy např. ve svém usnesení Vrchní soud v Praze č.j. 1 VSPH 528/2010-B-16 ze dne 26.7.2010 dovodil, že i pozdě podané žádosti dlužníka o snížení splátek může být insolvenčním soudem vyhověno, pokud formulář návrh na povolení oddlužení včetně poučení k jeho vyplnění, jenž je veřejnosti k dispozici na adrese www.insolvencnizakon.cz a který je dlužník povinen použít, neposkytl dlužníku žádný prostor pro uplatnění jeho žádosti o snížení měsíčních splátek. Za takového stavu by tedy insolvenční soud měl dlužníka poučit o možnosti podat takovou žádost tak, aby dlužník nebyl nespravedlivě poškozen (ust. § 5 písm. a) IZ).³¹ Zároveň pak v neposlední řadě má dlužník možnost i při probíhajícím oddlužení plněním splátkového kalendáře podat návrh na změnu výše a dalšího trvání stanovených měsíčních splátek, jestliže se podstatně změní okolnosti v životě dlužníka.³² Rozhodující tedy budou okolnosti, za kterých rozhodoval původně insolvenční soud při schvalování oddlužení plněním splátkového kalendáře a skutečnosti, které dlužník bude nově tvrdit.

Další významnou změnou je novelou upravené ustanovení § 409 odst. 3 IZ a na něj navazující ustanovení § 414 odst. 4 IZ. Novelou byla v ustanovení § 409 odst. 3 IZ na konec textu první věty doplněna slova „požádá-li o to zajištěný věřitel“. Tato změna vychází z toho, že při oddlužení plněním splátkového kalendáře dojde ke zpeněžení předmětu zajištění jen k žádosti zajištěného věřitele. Ten tak získává možnost výběru okamžiku zpeněžení či možnosti se rozhodnout, že po dobu trvání oddlužení splněním splátkového kalendáře ke zpeněžení nedojde. Práva zajištěného věřitele se tak rozšiřují oproti stávající úpravě, podle které byla povinnost zpeněžení předmětu zajištění obligatorní. Tím se poskytuje vyšší šance uspět při oddlužení např. též dlužníku s hypotékou váznoucí na nemovitosti zajišťující bytové potřeby jeho a jeho rodiny. S těmito změnami dále souvisí změna ustanovení § 414 IZ. Plyne z ní, že nedojde-li v době do splnění splátkového kalendáře ke zpeněžení majetku sloužícího k zajištění, jelikož o to zajištěný věřitel nepožádal, osvobození od placení pohledávek se nebude

³¹ Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 1 VSPH 528/2010-B-16 ze dne 26.7.2010

³² ust. § 407 odst. 3 IZ

vztahovat na právo zajištěného věřitele domáhat se uspokojení své pohledávky z výtěžku zpeněžení předmětu zajištění, a to včetně úroků či jiných nároků za dobu od skončení insolvenčního řízení.³³

³³ Sněmovní tisk 770/0, část č. 1/2. Novela z. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční z.) [online]. Praha: Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna [cit. 2012-09-13]. Dostupné na: <http://www.psp.cz/ff/42/ab/6a/08.htm>

2 Úpadek a hrozící úpadek

Úpadek, terminologicky nesprávně zlidověle „bankrot“ či „osobní bankrot“, je hospodářská situace dlužníka, kdy dlužník není schopen pro nedostatek finančních prostředků splácet závazky vůči více svým věřitelům.

Úpadek je tedy základní podmínkou pro postup podle právních norem upravujících insolvenční řízení, jehož předmětem je osvědčení, resp. zjištění úpadku dlužníka a stanovení způsobu jeho řešení tak, aby došlo zásadně k poměrnému vypořádání nároků věřitelů. Řešení úpadku tak ve většině právních řádů probíhá v rámci soudního řízení, které je zvláštním druhem civilního procesu. Jen výjimečně je procesní řešení pojato jinak, např. ve Švýcarsku v rámci správního řízení.

Možnost řešení úpadku právem zvláště upraveným způsobem představuje nejen základní předpoklad pro zajištění práva na spravedlivý proces, ale i základní předpoklad pro fungování tržního hospodářství.

Insolvenční zákon definuje úpadek dlužníka v ustanovení § 3 IZ s tím, že tato definice navazuje a zároveň doplňuje definici úpadku obsaženou v zákoně o konkursu a vyrovnání³⁴. Nadále se tak vychází ze dvou forem úpadku, a to platební neschopnosti nebo předlužení. Ke zjištění dlužníkovy úpadku postačí existence buď dlužníkovy platební neschopnosti nebo předlužení.

Dále insolvenční zákon nově umožňuje dlužníku iniciovat řešení svého tzv. hrozícího úpadku některým zákonem stanoveným způsobem, avšak pouze pro zákonem stanovené osoby.

Úpadek je tedy považován za jednu z krizových situací osoby (byť tu nejvýznamnější) a chování v něm je předmětem odborného zájmu, jemuž se věnuje určitá

³⁴ ust. § 1 ZKV

oblast ekonomické vědy. Jinak řečeno – úpadek není něčím morálně zavrženíhodným, ale zvláštní situací, jíž je třeba věnovat specifickou pozornost.³⁵

2.1 Platební neschopnost

Dle definice zakotvené v insolvenčním zákoně je dlužník v úpadku ve formě platební neschopnosti, jestliže má více věřitelů, peněžité závazky po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti a tyto závazky není schopen plnit³⁶.

Vyvratitelné právní domněnky, při jejichž splnění se má za to, že dlužník není schopen plnit své peněžité závazky, jsou uvedeny v ustanovení § 3 odst. 2 IZ a jsou taxativně vyjmenovány. Jestliže dlužník zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků, nebo je neplní po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti, nebo není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek vůči dlužníku výkonem rozhodnutí nebo exekucí, nebo nesplnil povinnost předložit seznamy uvedené v ustanovení § 104 odst. 1 IZ, kterou mu uložil insolvenční soud, má se za to, že dlužník není schopen plnit své peněžité závazky. Přestože insolvenční zákon výslovně nestanoví, že osobou, která nese břemeno tvrzení a důkazní k vyvrácení těchto domněnek, je dlužník, je to právě on, neboť on je jedinou osobou, která odporuje věřitelskému návrhu na zahájení insolvenčního řízení, a je tak jedinou osobou, která má zájem na vyvrácení těchto zákonných domněnek.

Dále však platí, že neschopnost dostát svým závazkům musí být objektivní. Z tohoto důvodu je nezbytné při výkladu definice úpadku ve formě platební neschopnosti přihlížet i k podmínce obsažené v ustanovení § 3 odst. 1 písm. c) IZ, kde je zakotvena podmínka objektivní neschopnosti dlužníka dostát svým splatným závazkům. Nelze proto dlužníkovu neochotu platit zaměňovat za dlužníkovu neschopnost dostát svým splatným závazkům. Neschopnost platit své splatné závazky je totiž stav, kdy dlužník trpí nedostatkem peněžních prostředků k úhradě těchto závazků,

³⁵ ZOULÍK, F. Vývoj insolvenčních řízení. Právní fórum. 2009, roč. 6, č. 4, [online] [cit. 2012-07-22]. Dostupné na: <http://www.pravnickeforum.cz/archiv/dokument/doc-d8554v11354-vyvoj-insolvencnich-rizeni/>

³⁶ ust. § 3 odst. 1 IZ

ač jinak projevuje dostatečnou vůli tyto závazky nejen uznat, ale i uhradit.³⁷ V případě schopnosti dlužníka dostat svým závazkům, avšak neochoty tyto závazky splnit, je věřitel oprávněn domáhat se těchto závazků zahájením civilního soudního řízení, resp. podáním žaloby, a je-li následně věřiteli soudním rozhodnutím jeho právo přiznáno, je dále možné využít prostředků státního donucení k realizaci tohoto práva.

Diskutovanou otázkou je také mnohost věřitelů, kterou je třeba chápat jako existenci alespoň dvou různých věřitelů. Pokud je tedy insolvenční návrh podáván věřitelem, tzv. věřitelský návrh, musí tento věřitel v návrhu nejen uvést údaje o své pohledávce, kterou uplatňuje vůči dlužníkovi, ale zároveň musí uvést konkrétní údaje o dalších věřitelích dlužníka spolu s konkrétními údaji o pohledávkách takových věřitelů, včetně konkrétních údajů o splatnosti těchto pohledávek a to v míře, která v případě, že tato tvrzení budou shledána pravdivými, dovolí insolvenčnímu soudu uzavřít, že dlužník je v úpadku.³⁸

Mnohosti věřitelů se věnuje i ustanovení § 143 odst. 2 IZ, podle něhož insolvenční návrh podaný věřitelem insolvenční soud zamítne, jestliže nebylo osvědčeno, že insolvenční navrhovatel a alespoň jedna další osoba má proti dlužníku splatnou pohledávku. Za další osobu se nepovažuje osoba, na kterou byla převedena některá z pohledávek insolvenčního navrhovatele proti dlužníku nebo její část v době 6 měsíců před podáním insolvenčního návrhu nebo po zahájení insolvenčního řízení.

V neposlední řadě upravuje, resp. specifikuje, mnohost věřitelů judikatura Nejvyššího soudu ČR, kdy např. dle rozhodnutí 29 Odo 1121/2004 není splněna podmínka mnohosti věřitelů v případě pouze jedné solidární pohledávky věřitelů, neboť jde pouze o jeden závazek s několika subjekty na straně věřitele, přičemž každý ze solidárních věřitelů má sice své samostatné právo k uplatnění pohledávky, leč dlužník je povinen příslušné plnění poskytnout pouze jednou.

³⁷ KOTOUČOVÁ, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 168, ISBN 978-80-7179-595-7

³⁸ viz. např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.12.2011, sen. zn. 29 NSČR 14/2011

V neposlední řadě je pro insolvenční soud rozhodné prokázání věřitelů dlužníka před rozhodnutím o úpadku, resp. před rozhodnutím o úpadku spolu se způsobem řešení úpadku³⁹. Pokud by se tedy následně do insolvenčního řízení přihlásil pouze jediný věřitel, i když dlužník (či věřitel v případě věřitelského návrhu) prokázal mnohost věřitelů, nebude mít tato skutečnost vliv na zjištěný úpadek dlužníka, neboť dlužník má více věřitelů a prokázal jejich existenci⁴⁰, i když tyto nevyužili svého práva přihlásit si pohledávku do insolvenčního řízení dlužníka. To však neznamená, že tyto nejsou věřiteli dlužníka.⁴¹

2.2 Předlužení

Úpadek ve formě předlužení je stejně jako v zákoně o konkursu a vyrovnání omezen z hlediska aplikace pouze na právnické osoby a fyzické osoby – podnikatele. Co je podnikání a kdo je podnikatelem definuje ustanovení § 2 ObchZ. V českém právním řádu je podnikání vymezeno v nejširším smyslu s vymezením pozitivních znaků, které musí činnost pokládaná za podnikání vykazovat. Podnikání tedy není jen podnikání podle zákona č. 455/1999 Sb., o živnostenském podnikání, ale i podnikání např. dle zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii či zákona č. 523/1992 Sb., o daňovém poradenství a Komoře daňových poradců České republiky.

Stav předlužení lze určit nejen jako účetní pojem či stav odvíjený z dlužníkovy účetnictví, nýbrž i z budoucího výhledu na další možné podnikání dlužníka. Tento stav totiž znamená, že dlužník má více věřitelů (opět alespoň dva) a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku. Na rozdíl od právní úpravy v zákoně o konkursu a vyrovnání se však hodnotí výše všech závazků, a nikoliv jen splatných. Tato právní úprava má motivovat dlužníka k tomu, aby návrh na zahájení insolvenčního řízení

³⁹ ust. § 148 IZ

⁴⁰ viz např. insolvenční řízení dlužnice Vladislavy Novákové vedené u Krajského soudu v Plzni pod sp. zn. KSPL 56 INS 2844/2013

⁴¹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17.5.2012 sp. zn. 2 VSPH 604/2012

z důvodu úpadku a nově i hrozícího úpadku podával včas.⁴² Je však diskutabilní, zda záměr českého zákonodárce, který se nechal inspirovat německou úpravou, je v praxi českými podnikateli dodržován a případné nedodržení této povinnosti dostatečně sankcionováno.

2.3 Hrozící úpadek

Pojem hrozící úpadek byl do insolvenčního zákona zaveden především ve snaze předcházet negativním důsledkům spojeným s pozdním zjištěním úpadku. O hrozící úpadek dle ustanovení § 3 odst. 4 IZ půjde tehdy, jestliže s ohledem na všechny okolnosti bude možno důvodně předpokládat, že dlužník nebude schopen řádně a včas splnit podstatnou část svých peněžitých závazků.

Rozhodne-li se tedy dlužník podat návrh na zahájení insolvenčního řízení pro hrozící úpadek, tedy ještě před vznikem samotného úpadku, je mu ponechána možnost zachránit svůj podnikatelský záměr a např. usilovat o povolení reorganizace se zachováním výroby a zaměstnanosti.

Logicky tedy vyplývá a zákonodárce s touto skutečností počítal v ustanovení § 97 odst. 3 IZ, že návrh na zahájení insolvenčního řízení z důvodu hrozícího úpadku bude podávat právě dlužník, neboť pouze dlužník je schopen odhadnout či předvídat hrozící úpadek, protože pouze dlužník disponuje dostatečnými informacemi o svém podnikání.

⁴² Kotoučová, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 170-171, ISBN 978-80-7179-595-7

3 Způsoby řešení úpadku

Základním cílem insolvenčního řízení je řešení úpadku nebo hrozícího úpadku dlužníka, a to některým ze způsobů stanovených v části druhé insolvenčního zákona. Oproti dosavadním způsobům řešení úpadku, které byly v zákoně o konkursu a vyrovnání omezeny pouze na konkurs nebo vyrovnání (příp. nucené vyrovnání), zavedl insolvenční zákon nové způsoby řešení úpadku. V současné době je tak možné dle ustanovení § 4 odst. 1 IZ řešit úpadek konkursem, reorganizací, oddlužením a zvláštními způsoby řešení úpadku, které tento zákon stanoví pro určité subjekty nebo pro určité druhy případů.

Z níže uvedené tabulky je dostatečně patrné, že hlavním, resp. nejčastěji používaným způsobem řešení úpadku je v současné době oddlužení, které se v posledních letech s ohledem na hospodářskou krizi a finanční gramotnost⁴³ spotřebitelů rozmáhá. Po něm následuje konkurs a jako nejméně používaný způsob řešení úpadku reorganizace.

rok	prohlášený konkurs	povolené oddlužení	povolená reorganizace	návrhů celkem
2008	769	646	6	5236
2009	1808	2164	16	9396
2010	2204	5902	19	16101
2011	2671	11614	17	24456
2012	3173	17985	14	32672

Zdroj: Statistika Ministerstva spravedlnosti České republiky dostupná na <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html> a www.insolvencni-zakon.cz

⁴³ Finanční gramotnost je schopnost číst, analyzovat a spravovat osobní finanční podmínky, které mají dopad na materiální zajištění jedince. Obsahuje schopnost orientovat se ve finančních rozhodnutích, probírat témata peněz a finančních záležitostí bez (či navzdory) pocitu nepohodlí, plánovat budoucnost a kompetentně reagovat na životní události, které mají dopad na každodenní finanční rozhodnutí, včetně událostí vyplývajících z běžného stavu ekonomiky.

3.1 Konkurs

Konkurs je způsob řešení úpadku spočívající v tom, že na základě rozhodnutí o prohlášení konkursu jsou zjištěné pohledávky věřitelů zásadně poměrně uspokojeny z výnosu zpeněžení majetkové podstaty s tím, že neuspokojené pohledávky nebo jejich části nezanikají, pokud zákon nestanoví jinak.⁴⁴ Smyslem konkursu je tedy zásadně poměrné uspokojení řádně přihlášených a pravomocně nepopřených pohledávek ze zpeněžení veškerého dlužníkovy majetku.

Konkurs je tak tedy jedním ze způsobů řešení úpadku, nikoliv samostatným řízením, jakým byl za ZKV, a proto pro konkursní řízení platí nejen ustanovení věnující se konkursu samotnému (§§ 244 – 315 IZ), ale i ustanovení obecné části IZ (část první IZ).

Cílem konkursu není sanovat dlužníka v jeho majetkové situaci, nýbrž uspořádat alespoň částečně dlužníkovy majetkové vztahy k jeho věřitelům, kteří by se jinak nemohli uspokojení svých pohledávek domoci vůbec nebo s velkými obtížemi.

I když cílem zákonodárců nebyl konkurs zamýšlen jako likvidace dlužníka a ukončení jeho podnikatelské činnosti⁴⁵, avšak pouze co nejefektivnější zpeněžení majetkové podstaty za účelem co nejvyššího uspokojení přihlášených věřitelů, často se tak v praxi děje a společnost je následně zrušena v souladu s ustanovením § 68 odst. 3 písm. f) ObchZ na základě zrušení konkursu po splnění rozvrhového usnesení nebo zrušení konkursu z důvodu, že majetek dlužníka je zcela nepostačující.⁴⁶ Pokud tedy následně dojde ke zrušení a zániku dlužníka, který je právnickou osobou, v důsledku zrušení konkursu podle ustanovení § 308 odst. 1 písm. c) a d) IZ, bez právního nástupce podle zvláštního právního předpisu, neuspokojené pohledávky nebo jejich části zanikají, pokud nebudou uspokojeny ze zajištění.⁴⁷ Smysl této právní úpravy je pak zcela

⁴⁴ ust. § 244 IZ

⁴⁵ Usnesení Ústavního soudu čj. III. ÚS 363/96 ze dne 17. března 1997

⁴⁶ ust. § 308 odst. 1 písm. c) a d) IZ

⁴⁷ ust. § 311 IZ

pochopitelný, neboť po zániku právnické osoby bez právního zástupce již není žádný subjekt, po němž by bylo možné toto uspokojení vymáhat.

Jednou z možných odchylek konkursu, resp. zjednodušenou formou, je tzv. nepatrný konkurs, který je upraven ustanoveními § 314 a 315 IZ. O nepatrném konkursu lze hovořit za splnění jedné ze dvou podmínek, tedy jestliže dlužníkem je fyzická osoba, která není podnikatelem, nebo celkový obrat dlužníka podle zvláštního právního předpisu za poslední účetní období předcházející prohlášení konkursu nepřesahuje 2.000.000,-Kč a dlužník nemá více než 50 věřitelů.⁴⁸ Při nepatrném konkursu se pak postupuje s odchylkami, resp. zjednodušeními stanovenými v ustanovení § 315 IZ.

Konkurs je tedy nejuniverzálnější způsob řešení úpadku, neboť se použije v případech, kdy je zjištěn úpadek či hrozící úpadek dlužníka, fyzické či právnické osoby, avšak nedá se použít způsob řešení úpadku oddlužením, reorganizací nebo zvláštními způsoby řešení úpadku, které tento zákon stanoví pro určité subjekty nebo pro určité druhy případů.

3.2 Reorganizace

Cílem reorganizace je, stejně jako v případě řešení úpadku dlužníka konkursem, uspořádání majetkových poměrů dlužníka k osobám, které jsou dotčeny dlužníkovým úpadkem nebo hrozícím úpadkem, a to tak, že v průběhu reorganizace dojde k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů. Na rozdíl od konkursu však není cílem reorganizace likvidace dlužníka tím, že je bez dalšího přistoupeno ke zpeněžení veškerého majetku dlužníka insolvenčním správcem. Cílem reorganizace je provedení sanace dlužníka, tedy „ozdravení“ jeho ekonomické situace, a to prostřednictvím speciálních opatření, která vedou k tomu, že dlužník je následně schopen pokračovat ve své podnikatelské činnosti, pokud není v rámci reorganizace zamýšlen jiný účinek, např. likvidace společnosti nebo její fúze s jinou společností apod.

⁴⁸ ust. § 314 odst. 1 IZ

Úprava způsobu řešení úpadku reorganizací se tak snaží najít ideální kompromis mezi likvidačním a sanačním principem, tedy mezi tím, kdy je především „ekonomicky výhodnější“ dlužníka zlikvidovat, či při dodržení zákonných postupů tohoto dlužníka udržet v provozu.

Zákon definuje čtyři znaky reorganizace s tím, že jde zpravidla o postupné uspokojení pohledávek věřitelů při zachování provozu dlužníkovy podniku. Toto uspokojení pohledávek je zajištěno opatřeními k ozdravení hospodaření podniku, a to podle soudem schváleného reorganizačního plánu s průběžnou kontrolou jeho plnění ze strany věřitelů.⁴⁹ Dále je zakotveno, že reorganizace se vždy týká podniku bez ohledu na právní formu osoby⁵⁰ a zároveň reorganizace není přípustná, je-li dlužníkem právnická osoba v likvidaci, obchodník s cennými papíry nebo osoba oprávněná k obchodování na komoditní burze podle zvláštního právního předpisu.⁵¹

Klíčovou podmínkou je však velikost podniku potřebná pro přípustnost reorganizace, a to obrat dlužníka za poslední účetní období přesahující 100 milionů Kč, nebo minimálně 100 zaměstnanců v pracovním poměru⁵² s tím, že musí být splněna alespoň jedna z těchto podmínek.⁵³

3.3 Oddlužení

Oddlužení je i přes drobnou nesrovnalost navozenou textem ustanovení § 1 IZ jedním ze způsobů řešení úpadku dlužníka upravených insolvenčním zákonem. V ustanovení § 1 IZ se totiž říká, že zákon upravuje řešení úpadku některým ze stanovených způsobů a zákon upravuje oddlužení dlužníka. Takto dané vymezení by nasvědčovalo spíše pojetí oddlužení jako institutu, který není samostatným, komplexním způsobem řešení úpadku, ale institutem, který může nastoupit po některém

⁴⁹ ust. § 316 odst. 1 IZ

⁵⁰ ust. § 316 odst. 2 IZ

⁵¹ ust. § 316 odst. 3 IZ

⁵² ust. § 316 odst. 4 IZ

⁵³ viz zákon č. 296/2007 Sb., část první, článek I., bod 53

ze skutečných způsobů řešení úpadku. Takto totiž vymezuje oddlužení např. slovenská úprava insolvenčního řízení, kde oddlužení představuje možnost dlužníka domáhat se, aby byl po zrušení konkursu zbaven zbytku svých dluhů, tedy nejprve musí konkursem „projít“.⁵⁴

Česká právní úprava však pojímá oddlužení jako jeden ze samostatných způsobů řešení oddlužení, o čemž svědčí i ustanovení § 4 IZ. Tak se vedle konkursu, základního způsobu řešení oddlužení, objevuje alternativní způsob řešení v podobě oddlužení a reorganizace, které jsou založeny na sanačním principu. Zatímco je reorganizace určena „velkému“ podnikateli, oddlužení je určeno jako řešení úpadkové situace nepodnikatele. Oddlužení tak dává dlužníku – nepodnikateli možnost zbavit se části svých dluhů tak, aby byla poctivému dlužníkovi poskytnuta možnost začít znovu bez demotivující vidiny celoživotního splácení starých dluhů a s tím spojených nežádoucích efektů. Poctivý dlužník má takto šanci vyřešit své dosavadní závazky při splnění zákonných podmínek, jejichž základním bodem je uspokojení pohledávek přihlášených věřitelů alespoň v zákonné míře.

Institut oddlužení tak pro dlužníka představuje dobrodiní, kdy za splnění určitých podmínek mu bude prominuta část jeho závazků⁵⁵.

Oddlužení se v době hospodářské krize a za současného zhoršování finanční gramotnosti spotřebitelů stává nejvytíženějším institutem insolvenčního řízení. Nejen proto se tato práce věnuje právě tomuto institutu, který podrobně rozebírá v dalších kapitolách.

3.4 Zvláštní způsoby řešení úpadku

Insolvenční zákon stanovil zvláštní způsoby řešení úpadku pro vymezenou kategorii subjektů, resp. pro finanční instituce, a to s ohledem na nutnost zachovat

⁵⁴ KOTOUČOVÁ, J. a kol. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 857, ISBN 978-80-7179-595-7

⁵⁵ ust. § 414 IZ

soulad vnitrostátního práva se směrnicí 2001/24/ES, která byla do českého vnitrostátního práva transponována již v době platnosti zákona o konkursu a vyrovnání.

Pod pojem finanční instituce ve smyslu insolvenčního zákona zahrnujeme banku, spořitelni a úvěrní družstvo, instituci elektronických peněz, pojišťovnu a zajišťovnu a za dále stanovených podmínek insolvenčního zákona i některé další osoby.⁵⁶

Základním předpokladem pro postup podle insolvenčního zákona je odnětí příslušné licence nebo oprávnění dozorovým či dohledovým orgánem.

Principiálním řešením úpadku finančních institucí je, tak jako u ostatních dlužníků, konkurs. Výjimku tvoří osoby oprávněné vydávat elektronické peníze, jejichž úpadek je možné řešit konkursem, reorganizací, oddlužením nebo rozhodnout o moratoriu.

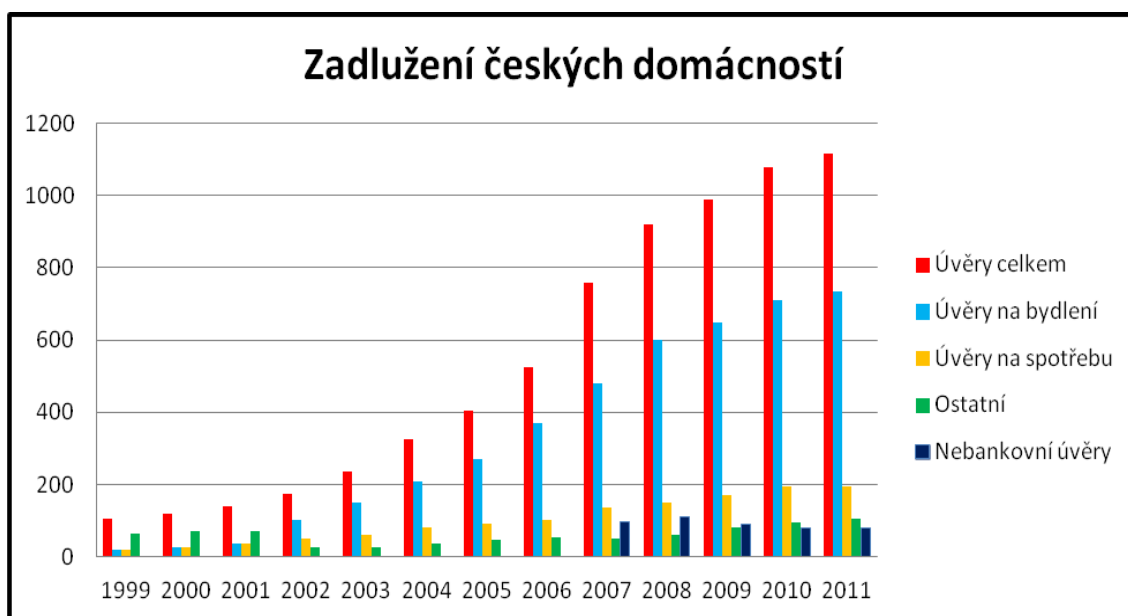
Ve své dosavadní praxi jsem se však nesečkala se situací, kdy by byl tento institut využit, a to i přesto, že působím v advokátní kanceláři insolvenčního správce se zvláštním povolením.

⁵⁶ ust. § 2 písm. k) IZ

4 Oddlužení

V reakci na zvyšující se počet úpadků nepodnikatelů a zadluženost českých domácností bylo potřeba po vzoru zahraničních úprav zavést do českého práva úplně nový institut, který by byl zaměřen na řešení tzv. spotřebitelského úpadku – oddlužení. Zavedení oddlužení tedy souvisí s narůstajícím zadlužováním domácností, které má původ v dostupnosti nejrůznějších produktů finančních institucí, možnostech koupě zboží a služeb na splátky a rostoucí nezaměstnaností.

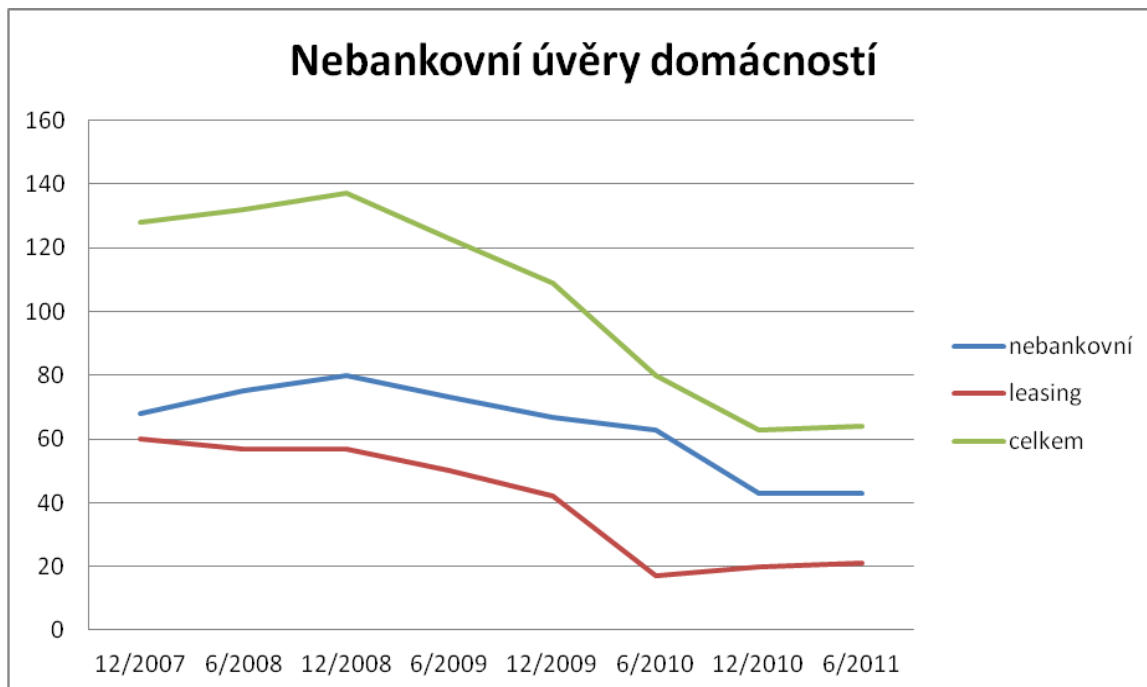
Dle Ing. Evy Zamrazilové, CSc., členky bankovní rady ČNB, se zadlužení českých domácností každý rok postupně zvyšuje a v roce 2011 přesáhla zadluženost českých domácností 1,1 biliónu Kč.⁵⁷ Z níže přiložené tabulky je patrné, jak každý rok roste zadluženost českých domácností s tím, že v současné době má hypoteční úvěr přibližně 15% domácností a spotřebitelský úvěr přibližně 25% domácností.

Zdroj: ČNB

⁵⁷ Jaké problémy přináší finanční negramotnost [online]. Praha: ČNB [cit. 2012-07-27]. Dostupné na: http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/zamrazilos_20111125_fin_vzdelani.pdf

I když oproti prudkému růstu nebankovních úvěrů v letech 2007 – 2008 došlo v roce 2010 – 2011 k poklesu nebankovních úvěrů domácností, nijak se tato skutečnost

Zdroj: ČNB

neodráží v platební morálce domácností, která je na svém historickém maximu, např. 13% z nebankovních úvěrů a 12% z bankovních úvěrů je nyní v selhání. Náklady na splácení dluhu tak mnohdy převyšují 50% čistého příjmu domácnosti (po odečtení nezbytných výdajů). Navíc se během krize přenáší předluženost i do středněpříjmových skupin.

Je tedy více než zřejmé, že tento vývoj zadluženosti českých domácností byl a je pro ekonomiku neúnosný. Nejen proto bylo nutné do české právní úpravy po vzoru zahraničních úprav insolvenčního práva zavést nový institut, kterým by byl upraven spotřebitelský úpadek. Tyto úpadky totiž představují při jejich větším počtu sociální problém, jednak proto, že možnosti uspokojení věřitelů jsou v těchto úpadcích velmi omezené, zejména však proto, že po skončení konkursu byli spotřebitelé nepřiměřeně a dlouhodobě zatěžováni neuspokojenými pohledávkami.

V myšlence oddlužení tak převážil sociální přístup nad přístupem ekonomickým. Tento tzv. spotřebitelský úpadek, či v tisku nesprávně používaný a bohužel již zlidovělý termín „osobní bankrot“, popírá podstatu konkursu, neboť sjednocuje dlužníkovy dluhy a umožňuje mu být za splnění určitých podmínek osvobozen od části jeho dluhů, což dosud bylo zcela nemožné. T.H. Jackson a D.G. Baird institut oddlužení fyzických osob v rámci insolvenčního řízení interpretují mimo jiné jako opatření, které směřuje ke zmírnění dopadu omezené racionality.⁵⁸

Možnost oddlužit se poskytuje druhou šanci především dlužníkovi – fyzické osobě „odsouzené“ (jinak často v mladém věku) k celoživotnímu splácení dluhů. Předchází se tím tomu, aby se dlužník začal pohybovat v zóně stínového hospodářství, přijímal práci načerno atd.⁵⁹

Zda je zavedení tohoto institutu do českého právního řádu správné a spravedlivé ukáže asi až samotná dlouhodobější praxe a přístup jednotlivých dlužníků, ale i věřitelů k němu. Osobně si myslím, že zavedení tohoto institutu bylo ekonomickou a sociální nutností, neboť v životě mohou nastat situace, kdy se dlužník dostane až na samé finanční dno a je dobré mít v případě snahy a aktivity dlužníka nějakou možnost tuto situaci řešit s vidinou nového začátku. Zároveň si však nejsem jistá, jestli zákonodárce při začleňování tohoto institutu do českého práva vzal v potaz povahu českého národa a jeho finanční gramotnost minimálně při schvalování nejnižší zákonné míry procentního uspokojení nezajištěných věřitelů. V praxi se tak stalo, že institut, který měl být používán několika dlužníky k řešení jejich nejtěžší životní finanční situace, je davově využíván širokým spektrem osob a insolvenční soudy nejsou dlouhodobě schopny ustát tento nápad.

⁵⁸ RICHTER, T. Insolvenční právo. 1. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 42

⁵⁹ Návrh insolvenčního zákona - důvodová zpráva [online]. Praha: ČAK [cit. 2012-08-20]. Dostupné na: <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=557>

4.1 Přípustnost oddlužení

Dlužník, který není podnikatelem, může insolvenčnímu soudu navrhnout, aby jeho úpadek nebo hrozící úpadek řešil oddlužením.⁶⁰

Oddlužení tedy není přípustné pro všechny dlužníky obecně, ale může se uplatnit pouze u nepodnikatelů – fyzických či právnických osob. Oddlužení tedy není určeno pouze fyzickým osobám, ale i osobám právnickým, neboť rozhodující je, zda je osoba podnikatel či nikoliv. Nepodnikající právnické osoby tedy mají stejnou možnost oddlužení jako nepodnikající fyzické osoby.

V původním vládním návrhu však bylo oddlužení určeno nepodnikatelům (lhostejno, zda šlo o fyzickou nebo právnickou osobu) nebo fyzickým osobám, které jsou drobnými podnikateli. Původně tedy mělo být oddlužení určeno dlužníkům – fyzickým osobám, které mají pravidelný příjem, z něhož mohou plnit splátky svých dluhů.⁶¹ Jelikož tato koncepce byla zákonodárci opuštěna, dovozuje se vůle zákonodárce zachovat oddlužení pouze pro podnikatele, který nemá dřívější závazky z podnikání.

Nejednotnost v rozhodovací praxi týkající se dlužníků, kteří již nejsou podnikateli, bylo možné shledat nejen mezi jednotlivými insolvenčními soudy, ale i mezi jednotlivými insolvenčními soudci. Výkladovou nejednotnost ohledně dlužníka, který není podnikatel, tak posílil především svým usnesením Nejvyšší soud ČR sp. zn. KSOS 34 INS 625/2008, sen. zn. 29 NSČR 3/2009 ze dne 21. dubna 2009, dle kterého: *„Dlužníkem, „který není podnikatelem“ se ve smyslu ustanovení § 389 odst. 1 IZ rozumí taková fyzická nebo právnická osoba, která není zákonem považována za podnikatele a současně nemá závazky (dluhy) vzešlé z jejího podnikání. To zda existuje rozumný důvod nepokládat při rozhodování o návrhu na povolení oddlužení nebo při rozhodování o tom, zda se oddlužení schvaluje, za překážku bránící uplatnění institutu*

⁶⁰ ust. § 389 odst. 1 IZ

⁶¹ Návrh insolvenčního zákona - důvodová zpráva [online]. Praha: ČAK [cit. 2012-08-20]. Dostupné na: <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=557>

oddlužení neuhrazený dluh z dlužníkovy dřívějšího podnikání, insolvenční soud uváží především s přihlédnutím k:

- 1) době vzniku konkrétního dlužníkovy závazku (dluhu) z podnikání,*
- 2) době ukončení dlužníkovy podnikání,*
- 3) četnosti neuhrazených dlužníkovy závazků (dluhů) z podnikání,*
- 4) výši konkrétního dlužníkovy závazku (dluhu) z podnikání v porovnání s celkovou výší všech dlužníkovy závazků,*
- 5) tomu, zda věřitel, o jehož pohledávku jde, je srozuměn s tím, že tato pohledávka bude podrobena režimu oddlužení.*

Nejvyšší soud ČR v tomto usnesení konstatoval, že si je vědom toho, že striktní uplatňování zákonného požadavku, aby do oddlužení nevstupovali ti, kdož mají dluhy ze svého podnikání, může vést v krajních případech k nepřiměřeně tvrdému dopadu do poměrů toho či onoho dlužníka. Nejvyšší soud ČR je nicméně přesvědčen, že v takových (a jen takových) případech je na uvážení insolvenčního soudu (založeném na konkrétních skutkových okolnostech případu) zhodnotit, zda automatickou aplikací zásady, podle které osobou oprávněnou podat návrh na povolení oddlužení není dlužník, který – ač již nepodniká – má stále dluhy ze svého podnikání, by nebyl popřen duch zákona a zda tím ve skutečnosti není upírána možnost pokusit se o oddlužení způsobem předjímaným insolvenčním zákonem osobě, se kterou institut oddlužení v souladu s účelem, pro který byl zákonodárcem zformulován, typově počítá. Takové užití insolvenčního zákona však musí být vždy řádně zdůvodněno a nesmí vykazovat znaky svévole.⁶²

Je tedy zajímavým problémem posuzování časové otázky s ohledem na status nepodnikající fyzické osoby. Návrh na povolení oddlužení může dát pouze nepodnikatel, avšak vzhledem k absenci bližší konkretizace této podmínky ji lze považovat za splněnou i u osoby, která ukončila podnikání těsně před podáním návrhu

⁶² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.4.2009, sen. zn. 29 NSČR 3/2009 [online]. Brno: NSČR [cit. 2012-09-07]. Dostupné na: <http://www.nsoud.cz>

na oddlužení, dříve však podnikatelem byla a z této činnosti jí vznikly doposud neuhrazené závazky, nebo návrh na povolení oddlužení může dát i osoba, která během insolvenčního řízení ukončí podnikání, např. před přezkumným jednáním a následnou schůzí věřitelů.

V neposlední řadě musí také insolvenční soudy při svém rozhodování přihlížet k výši konkrétních závazků z podnikání a následně tyto porovnat s celkovou výší všech dlužnických závazků. Stalo se tak nepsaným pravidlem mezi jednotlivými insolvenčními soudci, že v případech, kdy závazky z podnikání dosahují okolo 10% všech závazků dlužníka, povolují insolvenční soudy řešení úpadku dlužníka oddlužením. Dle současné judikatury převážně vrchních soudů však tato okolnost nesmí být jediným kritériem pro rozhodnutí insolvenčního soudu, a tak v případě zjištění, že dlužník již není podnikatelem, ale má závazky vzešlé z dřívějšího podnikání, je třeba zkoumat, zda existuje rozumný důvod nepokládat takový závazek při rozhodování o návrhu na povolení oddlužení nebo při rozhodování o tom, zda se oddlužení schvaluje, za překážku bránící uplatnění institutu oddlužení s přihlédnutím k době vzniku konkrétního závazku z podnikání, době ukončení podnikání, výši závazku z podnikání v porovnání s celkovou výší dlužnických závazků, četnosti neuhrazených závazků z podnikání a k tomu, zda věřitel, o jehož pohledávku jde, je srozuměn s tím, že bude podroben režimu oddlužení.⁶³ Nelze tedy jen objektivně paušalizovat, jaký je poměr dlužnických závazků z podnikání a všech ostatních, ale je třeba u každého dlužníka zkoumat jednotlivé podmínky pro povolení oddlužení v souladu s výše zmíněným usnesením Nejvyššího soudu ČR.

Mimo jiné pak bylo ještě dovozeno, že jako dluh z podnikání se nepočítá případ, kdy dlužník pouze ručil jako směnečný rukojmí za splnění závazku.⁶⁴

Zároveň si zde s ohledem na zaměření této práce dovolím zmínit ustanovení občanského zákoníku, které upravuje, že majetek ve společném jmění manželů nebo jeho část může jeden z manželů použít k podnikání se souhlasem druhého manžela, kdy

⁶³ Usnesení Vrchního soudu v Praze 2 VSPH 834/2009 ze dne 22.2.2010

⁶⁴ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 NSČR 9/2009 ze dne 23. února 2011

souhlas je třeba udělit při prvním použití majetku ve společném jmění manželů nebo jeho části.⁶⁵ Toto ustanovení bylo včleněno do občanského zákoníku s ohledem na minimalizaci rizik pro společné jmění manželů v případě jeho využití pro „rizikovější“ oblast obživy nazvanou podnikání. Neudělení souhlasu druhého manžela nevede k absolutní neplatnosti právního úkonu, ale pouze k neplatnosti relativní. Obdobný přístup k použití společného jmění k podnikání bude následně upravovat i nový občanský zákoník.⁶⁶ Insolvenční soudy by tedy při zkoumání přípustnosti návrhu na povolení oddlužení měli nejen zkoumat, zda dlužník není podnikatelem, ale také to, zda majetek ve společném jmění manželů nebyl druhým z manželů užit k podnikání se souhlasem či nesouhlasem dlužníka.

Na závěr je potřeba zmínit, že definice podnikatele či nepodnikatele není v insolvenčním zákoně stanovena. Nezbyvá proto než vycházet z ustanovení § 2 ObchZ, které spojuje postavení subjektu jako podnikatele s existencí oprávnění k podnikatelské činnosti vyplývajícího z veřejnoprávních předpisů. Podnikáním je soustavná činnost prováděná samostatně podnikatelem vlastním jménem a na vlastní zodpovědnost za účelem dosažení zisku⁶⁷. Z ustanovení § 2 ObchZ však vyplývá, že základním kritériem pro určení toho, zda je či není daná osoba podnikatelem, spočívá v tom, jestli je tato osoba nositelem určitého oprávnění, které vzniká na základě veřejnoprávních skutečností. Dosavadní soudní praxe však pojem podnikatel vykládá většinou i ve spojení se skutečností, zda ten, kdo má příslušné oprávnění, také ve skutečnosti fakticky podniká.

⁶⁵ ust. § 146 ObčZ

⁶⁶ ust. § 715 odst. 1 NOZ: Má-li být součástí společného jmění použita k podnikání jednoho z manželů a přesahuje-li majetková hodnota toho, co má být použito, míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, vyžaduje se při prvním takovém použití souhlas druhého manžela. Byl-li druhý manžel opomenut, může se dovolat neplatnosti takového jednání.

⁶⁷ ust. § 2 odst. 1 ObchZ

4.2 Návrh na povolení oddlužení

Návrh na povolení oddlužení musí dlužník podat spolu s insolvenčním návrhem. Podá-li insolvenční návrh jiná osoba, lze návrh na povolení oddlužení podat nejpozději do 30 dnů od doručení insolvenčního návrhu dlužníku; o tom musí být dlužník při doručení insolvenčního návrhu poučen.⁶⁸

Návrh na povolení oddlužení podaný opožděně nebo někým, kdo k tomu nebyl oprávněn, insolvenční soud odmítne rozhodnutím, které doručí dlužníku, osobě, která takový návrh podala, insolvenčnímu správci a věřitelskému výboru. Odvolání může podat pouze osoba, která takový návrh podala.⁶⁹

Okruh oprávněných osob k podání návrhu na povolení oddlužení je stanoven v ustanovení § 389 odst. 1 IZ, ze kterého vyplývá, že o řešení způsobu úpadku oddlužením je možné rozhodnout pouze na návrh, přičemž návrh na oddlužení jako způsob řešení úpadku může podat pouze dlužník nepodnikatel. Řešení svého úpadku oddlužením se tedy nemůže domáhat podnikatel. Návrh podnikatele na povolení oddlužení není ve smyslu ustanovení § 389 odst. 1 IZ přípustný, a proto bude návrh podaný neoprávněnou osobou insolvenčním soudem odmítnut. Podrobnější rozbor podnikatele a nepodnikatele jsem již uvedla výše v této práci, a proto jej na tomto místě nebudu opětovně rozepisovat.

Zároveň zákon výslovně vylučuje, aby způsob řešení úpadku oddlužením navrhl dlužníkův věřitel, resp. kterákoli jiná osoba než dlužník sám. Oddlužení tedy nemůže být povoleno na návrh věřitele, insolvenčního správce či věřitelského výboru, resp. zástupce věřitelů. Každý návrh na oddlužení podaný jinou osobou než dlužníkem musí tedy insolvenční soud opět odmítnout dle ustanovení § 390 odst. 3 IZ, stejně jako musí insolvenční soud odmítnout návrh podaný opožděně.

S ohledem na výše uvedené také insolvenční zákon stanoví povinnost doručit stejnopis insolvenčního návrhu věřitele dlužníku, a to do vlastních rukou.⁷⁰

⁶⁸ ust. § 390 odst. 1 IZ

⁶⁹ ust. § 390 odst. 3 IZ

⁷⁰ ust. § 103 odst. 4 IZ

Insolvenční soud má taktéž povinnost oznámit vyhláškou zahájení insolvenčního řízení, kterou zveřejní nejpozději do 2 hodin poté, kdy mu došel insolvenční návrh, tato vyhláška se doručuje účastníkům insolvenčního řízení.⁷¹ Vyhláška se tedy doručuje i dlužníkovi, zpravidla spolu s insolvenčním návrhem. Avšak pokud by nebyl insolvenční návrh věřitele doručován spolu s vyhláškou, pak pro počátek běhu lhůty k podání návrhu na povolení oddlužení bude rozhodující okamžik doručení insolvenčního návrhu věřitele.⁷²

Právo podat odvolání proti rozhodnutí o odmítnutí návrhu na povolení oddlužení má pouze ta osoba, která takový návrh podala.⁷³ Jestliže však insolvenční soud návrh na povolení oddlužení odmítne, vezme na vědomí jeho zpětvzetí nebo jej zamítne, rozhodne současně o způsobu řešení dlužníkova úpadku konkursem.⁷⁴

Dlužník by tedy při podávání insolvenčního návrhu spolu s návrhem na povolení oddlužení měl být obezřetný a dostatečně informovaný o možných negativních následcích, neboť neúspěšný návrh na povolení oddlužení pro něj může mít nežádoucí důsledky. Dlužník totiž nemusí dosáhnout na jím požadované řešení úpadku oddlužením, avšak insolvenční řízení bude nadále po zjištění dlužníkova úpadku pokračovat a na majetek dlužníka bude prohlášen konkurs. Ve své praxi jsem se však setkala již s několika dlužníky, kteří dle doporučení společností specializujících se na oddlužení dlužníků podali insolvenční návrh spolu s návrhem na povolení oddlužení, avšak nebyly u nich splněny zákonné podmínky a insolvenční soud tak byl povinen na jejich majetek prohlásit konkurs. O skutečnosti, že nejsou splněny zákonné podmínky, ani o možnosti, že jejich úpadek může být řešen konkursem, tito dlužníci, nemalou částku platící klienti, nevěděli.

⁷¹ ust. § 101 IZ

⁷² ust. § 74 odst. 2 IZ

⁷³ ust. § 390 odst. 3 IZ

⁷⁴ ust. § 396 odst. 1 IZ

4.3 Náležitosti návrhu na povolení oddlužení a přílohy návrhu

S ohledem na skutečnost, že podání insolvenčního návrhu s návrhem na povolení oddlužení je procesní úkon, na základě kterého je zahájeno celé insolvenční řízení, resp. které následně ovlivňuje celé insolvenční řízení v případě podání insolvenčního návrhu věřitelem, dovolím si v této kapitole detailněji rozebrat jednotlivé náležitosti návrhu na povolení oddlužení a jeho přílohy, neboť bez tohoto úkonu by insolvenční soud nikdy nepřistoupil k rozhodování o návrhu na povolení oddlužení.

Aby dlužníkovi bylo schváleno oddlužení, musí být dle definice insolvenčního zákona dlužník v úpadku či v hrozícím úpadku. Proto musí dlužník, jak již bylo řečeno, návrh na povolení oddlužení podat spolu s insolvenčním návrhem, neboť v insolvenčním návrhu musí být mimo jiné uvedeny rozhodující skutečnosti, které osvědčují úpadek dlužníka nebo jeho hrozící úpadek.⁷⁵ Nejvyšší soud ČR pak ve svém usnesení ze dne 26.2.2009, sen. zn. 29 NSČR 7/2008, uzavřel, že povinnost vylíčit v insolvenčním návrhu rozhodující skutečnosti, které osvědčují úpadek dlužníka nebo jeho hrozící úpadek, není splněna tím, že insolvenční navrhovatel ohledně těchto skutečností odkáže na listinný důkaz, který připojí k insolvenčnímu návrhu jako přílohu. Dlužník je tedy povinen sám označit rozhodné skutečnosti, tyto uvést v insolvenčním návrhu, dostatečně je specifikovat a následně tyto pouze potvrdit doloženými listinnými důkazy v příloze insolvenčního návrhu.

Nejvyšší soud ČR dále ve svém usnesení ze dne 27.1.2010, sen. zn. 29 NSČR 1/2008 určil, co se rozumí pod pojmem rozhodné skutečnosti, které osvědčují úpadek dlužníka či hrozící úpadek dlužníka, u dlužníka, který není podnikatelem. Definoval, že u insolvenčního návrhu podaného dlužníkem, který není podnikatelem, se rozhodujícími skutečnostmi, které osvědčují úpadek dlužníka, rozumí vylíčení konkrétních okolností, z nichž insolvenční soud (shledá-li je pravdivými) bude moci uzavřít, že dlužník má více věřitelů (nejméně dva), kteří vůči němu mají pohledávky (vůči nimž má peněžité závazky), jež jsou po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti, a tyto závazky není schopen

⁷⁵ ust. § 103 odst. 2 IZ

plnit.⁷⁶ Dále v tomto usnesení Nejvyšší soud ČR definoval, že u insolvenčního návrhu podaného dlužníkem, který není podnikatelem, proto, že mu úpadek teprve hrozí, se rozhodujícími skutečnostmi, které osvědčující hrozící úpadek dlužníka, rozumí vyličení konkrétních okolností, z nichž insolvenční soud (shledá-li je pravdivými) bude moci uzavřít (se zřetelem ke všem okolnostem případu), že lze důvodně předpokládat, že dlužník nebude schopen řádně a včas splnit podstatnou část svých peněžitých závazků v budoucnu. Jinak řečeno že v budoucnu nastane dlužníková platební neschopnost ve smyslu ustanovení § 3 odst. 1 IZ, přičemž k podmínce, aby dlužník i v tomto případě měl nejméně dva věřitele s pohledávkami, jež se v budoucnu stanou splatnými, se v takovém případě pojí i požadavek, aby se neschopnost v budoucnu plnit pohledávky věřitelů týkala podstatné části dlužníkových peněžitých závazků.⁷⁷

Nejvyšší soud ČR tedy v tomto usnesení závěrem dovedl, že dlužník, který podá návrh na povolení oddlužení, projeví navenek úmysl podat „návrh na povolení oddlužení“ zároveň jako „insolvenční návrh“, a který současně rezignuje na uvedení jakýchkoliv rozhodujících skutečností, které osvědčují úpadek nebo jeho hrozící úpadek, předkládá insolvenčnímu soudu zásadně neprojednatelný návrh, jenž musí být bez dalšího odmítnut podle ustanovení § 128 odst. 1 IZ.

Návrh na povolení oddlužení tak musí vedle obecných náležitostí podání⁷⁸ obsahovat:

- a) označení dlužníka a osob oprávněných za něj jednat,
- b) údaje o očekávaných příjmech dlužníka v následujících 5 letech,
- c) údaje o příjmech dlužníka za poslední 3 roky,
- d) návrh způsobu oddlužení nebo sdělení, že dlužník takový návrh nevznáší.⁷⁹

⁷⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.1.2010, sen. zn. 29 NSČR 1/2008

⁷⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.1.2010, sen. zn. 29 NSČR 1/2008

⁷⁸ ust. § 42 odst. 4 o.s.ř.

⁷⁹ ust. § 391 odst. 1 IZ

Do ustanovení § 391 odst. 1 IZ zasáhla novela insolvenčního zákona zákonem č. 217/2009 Sb. ze dne 17. června 2009, která mimo jiné vložila do ustanovení § 391 odst. 1 IZ písmeno d), dle kterého v návrhu na povolení oddlužení má dlužník možnost navrhnout způsob oddlužení nebo sdělit, že takový návrh nevznáší. Tím zákonodárce umožnil dlužníkovi již v návrhu na povolení oddlužení navrhnout způsob oddlužení, a to buď zpeněžením majetkové podstaty či plněním splátkového kalendáře. Tímto návrhem by měl dlužník jasně deklarovat svoji představu o způsobu oddlužení, který by pro něj představoval nejpříjemnější formu oddlužení. Zda je tato možnost volby příjemnější formy oddlužení pro dlužníka spravedlivá vůči věřitelům, kteří chtějí, aby jejich pohledávky byly plně uspokojeny, je více než diskutabilní.

Zatímco pro samotný insolvenční návrh není předepsána žádná formulářová podoba, návrh na povolení oddlužení musí být podán na příslušném formuláři, jehož náležitosti stanoví prováděcí vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona, přičemž náležitosti návrhu na povolení oddlužení jsou obsaženy v ustanovení § 23 a 24 této vyhlášky. Tento formulář, stejně jako ostatní formuláře Ministerstva spravedlnosti, je k dispozici na stránkách Ministerstva spravedlnosti www.justice.cz. Formulářový návrh na povolení oddlužení je dle mého názoru velké zjednodušení pro samotné dlužníky, kteří by ve většině případů nedokázali sami vytvořit podání, které by splňovalo všechny náležitosti dle občanského soudního řádu a zároveň insolvenčního zákona. Navíc je v tomto formuláři zároveň obsažen „tabulkový“ prostor pro podání insolvenčního návrhu dlužníka, popř. zaškrtnutí kolonky, že již byl podán věřitelský návrh, viz příloha č. 1 této práce. I tak je však ve velké většině případů pro dlužníky neznající ustanovení insolvenčního zákona, jeho terminologii a judikaturu soudů velmi obtížné vyhovět všem zákonným podmínkám tak, aby se insolvenční soud jejich návrhem mohl zabývat ve věci samé a nemusel jej pouze z formálních důvodů odmítnout podle ustanovení § 128 IZ⁸⁰ či vyzvat k opravě a doplnění návrhu na povolení oddlužení⁸¹.

⁸⁰ viz např. insolvenční řízení dlužníka Vladimíra Olšanského vedené u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. KSBR 27 INS 24700/2013

⁸¹ ust. § 393 IZ

Dále dle ustanovení § 392 odst. 1 IZ musí dlužník k návrhu na povolení oddlužení připojit tyto doklady:

- a) seznam majetku a seznam závazků, popřípadě prohlášení o změnách, ke kterým v mezidobí došlo v porovnání se seznamy, které v insolvenčním řízení již dříve předložil,
- b) listiny dokládající údaje o příjmech dlužníka za poslední 3 roky,
- c) písemný souhlas nezajištěného věřitele, který se na tom s dlužníkem dohodl, s tím, že hodnota plnění, které při oddlužení obdrží, bude nižší než 30% jeho pohledávky.

Tyto doklady jsou tedy neméně významnou položkou přikládanou k návrhu na povolení oddlužení. Dle rozhodnutí Vrchního soudu v Praze jsou náležitosti návrhu na povolení oddlužení a jeho povinné přílohy, včetně jejich náležitostí, v ustanovení § 391 a 392 IZ vymezeny tak, aby soudu poskytly dostatečný podklad pro rozhodnutí o tom, zda jsou dány podmínky pro povolení (a schválení) oddlužení, a aby umožnily věřitelům (popř. soudu) kvalifikovaně posoudit, kterým ze způsobů stanovených v ustanovení § 398 IZ má být oddlužení provedeno. Zákon proto stanoví jako podmínku projednatelnosti návrhu na povolení oddlužení i předložení jeho řádných předepsaných příloh a s nesplněním tohoto požadavku přes výzvu soudu spojuje následek spočívající v odmítnutí návrhu.⁸²

Blíže specifikuje seznam povinných příloh ustanovení § 24 vyhlášky č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona. Povinnými přílohami návrhu na povolení oddlužení tedy dle vyhlášky jsou:

- a) listiny dokládající existenci dlužníka - právnické osoby, například výpis z obchodního rejstříku nebo obdobného registru,

⁸² Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 1 VSPH 9/2008 ze dne 4.4.2008

b) seznam majetku, v němž se označí jednotlivě veškerý dlužníkuv majetek, který je předmětem zajišťovacích práv sloužících k uspokojení věřitelů, a veškerý jeho ostatní majetek; majetek, který je předmětem zajišťovacích práv sloužících k uspokojení věřitelů se uvádí zvlášť,

c) seznam závazků, v němž se označí jednotlivě veškeré závazky dlužníka vůči věřitelům, kteří mají právo na uspokojení ze zajištění, a veškeré jeho ostatní závazky. Pokud je některý ze závazků vykonatelný, vyznačí se tato skutečnost v seznamu závazků a přiloží se příslušné rozhodnutí či notářský nebo exekutorský zápis. U každého závazku vůči věřiteli, který má právo na uspokojení ze zajištění, se označí odkazem na příslušnou položku seznamu majetku, popř. odkazem na údaj o očekávaných příjmech, majetek sloužící k zajištění příslušné pohledávky,

d) listiny dokládající dlužníkovy příjmy za poslední 3 roky, například kopie potvrzení o příjmech z pracovního poměru, kopie daňových přiznání, výpisy z bankovních účtů,

e) výpis z rejstříku trestů dlužníka, jeho zákonného zástupce, jeho statutárního orgánu nebo člena jeho kolektivního statutárního orgánu, ne starší než 3 měsíce, nebo obdobný doklad členského státu, v němž dlužník v posledních 3 letech pobýval nepřetržitě po dobu delší než 6 měsíců,

f) písemný souhlas nezajištěného věřitele, který se na tom s dlužníkem dohodl, s tím, že hodnota plnění, které při oddlužení obdrží, bude nižší než 30% jeho pohledávky. Zároveň musí být uvedeno, jaká bude nejnižší hodnota plnění, na kterém se s dlužníkem dohodl; podpis věřitele musí být úředně ověřen,

g) listiny, kterých se návrh na povolení oddlužení dovolává, a listiny, které prokazují v návrhu na povolení oddlužení tvrzené skutečnosti,

h) listiny, z nichž vyplývá spoludlužnictví nebo ručení osob, které spolupodepisují návrh na povolení oddlužení,

i) pokud je dlužník zastoupen na základě plné moci, musí být k návrhu na povolení oddlužení přiložena plná moc udělená dlužníkem zmocněnci.

Nepochybně je tedy jednou z nejdůležitějších příloh popis majetku. Majetek musí být jednotlivě a jasně označen, dostatečně specifikován, uvedeno jeho množství, doba pořízení, pořizovací cena a cena obvyklá ke dni pořízení seznamu. Znalecké ocenění cenou obvyklou se vyžaduje pouze u nemovitého majetku a majetku sloužícího k zajištění.

Písemný souhlas nezajištěného věřitele s tím, že hodnota plnění, které při oddlužení obdrží, bude nižší než 30% jeho pohledávky, přímo souvisí s problematikou nejasného znění ustanovení § 406 odst. 3 písm. a) IZ, který upravuje náležitosti rozhodnutí insolvenčního soudu o schválení oddlužení. Může-li některý z nezajištěných věřitelů dát předem souhlas s mírou svého uspokojení pod limit vyplývající z ustanovení § 395 odst. 1 písm. b) IZ, pak nelze zřejmě na dlužníkovi požadovat, aby oddlužení plnil po dobu celých 5 let i přesto, že míra uspokojení nezajištěných věřitelů nabídnutá dlužníkem v návrhu na povolení oddlužení bude naplněna dříve.⁸³ Domnívám se však, že tento souhlas není v praxi dostatečně využíván, a to už z toho důvodu, že dlužník v době podávání návrhu na povolení oddlužení neví o této možnosti nižšího plnění, především však proto, že většina věřitelů dlužníka jsou obchodní společnosti specializující se na poskytování velkého objemu půjček či úvěrů za velmi nevýhodných, i když převážně zákonem dovolených, podmínek pro dlužníka. Tyto obchodní společnosti tedy nemají zájem na nižším uspokojení svých pohledávek.

Je zcela zřejmé, že návrh na povolení oddlužení obsahuje celou řadu náležitostí, které je dlužník povinen v návrhu uvést, specifikovat a přiložit. Zároveň je třeba mít na paměti, jak již bylo uvedeno dříve, že dlužník si musí být při podání návrhu na povolení oddlužení vědom důsledku, že nebude-li soudem návrhu na povolení oddlužení vyhověno, insolvenční řízení nadále pokračuje. Tato skutečnost je v souladu s konstantní judikaturou Nejvyššího soudu ČR, např. usnesením NSČR ze dne 27.1.2012, sen. zn. 29 NSČR 1/2008.

⁸³ KOZÁK, J. BUDÍN, P. DADAM, A. aj. Insolvenční zákon a předpisy související, Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení, Komentář. 1. vyd. Praha: Nakladatelství ASPI, 2008, s. 566.

4.4 Rozhodnutí o návrhu na povolení oddlužení

Z výše uvedeného jasně vyplývá, že rozhodování o řešení dlužníkového úpadku oddlužením je po samotném zjištění úpadku dlužníka podmíněno podáním návrhu na povolení oddlužení. Insolvenční soud v zásadě dle ustanovení § 148 a 149 IZ rozhoduje sám, tedy bez toho, že by toto rozhodnutí mohli ovlivnit věřitelé formou usnesení schůze věřitelů o způsobu řešení úpadku. A tak v případě, kdy dlužník podá spolu s insolvenčním návrhem návrh na povolení oddlužení, musí insolvenční soud spojit rozhodnutí o úpadku s rozhodnutím o způsobu řešení úpadku.⁸⁴ V případech, kdy dlužník podá návrh na povolení oddlužení v insolvenčním řízení zahájeném na návrh věřitele, musí insolvenční soud rozhodnout o způsobu řešení úpadku ve lhůtě do 30 dnů po rozhodnutí o úpadku.⁸⁵ Insolvenční soud tedy bez ohledu na termín konání schůze věřitelů musí rozhodnout v pevně stanovené lhůtě. Schůze věřitelů tak nemá v těchto případech oprávnění usnést se o způsobu řešení úpadku.

Insolvenční soud při posuzování návrhu na povolení oddlužení nejprve zkoumá, jsou-li vůbec splněny podmínky pro meritorní rozhodování o něm. Jestliže insolvenční soud neshledá důvody pro to, aby byl návrh na povolení oddlužení odmítnut, popř. vzato na vědomí jeho zpětvzetí, insolvenční soud jej věcně posoudí.

Následně pak insolvenční soud zkoumá poctivý záměr dlužníka, předpokládanou hodnotu plnění dlužníkovým nezajištěným věřitelům, dlužníkův lehkomyšlný nebo nedbalý přístup k plnění povinností v insolvenčním řízení a dále zkoumá, zda se nejedná o opětovný návrh na povolení oddlužení.⁸⁶

Ke sporné otázce opětovného návrhu na povolení oddlužení zaujal Nejvyšší soud ČR stanovisko, že usnesení, jímž insolvenční soud odmítá dlužnický insolvenční návrh dle ustanovení § 128 odst. 1 IZ, není usnesením o odmítnutí návrhu na povolení oddlužení, bez zřetele k tomu, že dlužník takový návrh na povolení oddlužení podal spolu s insolvenčním návrhem. Z konstrukce ustanovení § 395 IZ plyne, že úprava

⁸⁴ ust. § 148 odst. 3 IZ

⁸⁵ ust. § 149 odst. 2 IZ

⁸⁶ ust. § 395 IZ

obsažená v ustanovení § 395 odst. 2 písm. a) IZ směřuje proti návrhům na povolení oddlužení opakovaně podaným touž osobou (po předchozím odmítnutí jejího prvního návrhu na povolení oddlužení) v rámci jednoho a téhož insolvenčního řízení.⁸⁷ Dle mého názoru však povede k zamítnutí i opětovný návrh, pokud předchozí návrh na povolení oddlužení byl soudem odmítnut nebo zamítnut, a navazující insolvenční řízení řešené konkursem skončilo z důvodů uvedených v ustanovení § 308 odst. 1 písm. c) nebo d) IZ, neboť ukončení konkursního řízení splněním rozvrhového usnesení nebo pro nedostatek majetku dlužníka nedává reálnou možnost realizovat oddlužení dlužníka zpeněžením jeho majetku. V této fázi řízení však musí insolvenční soud počítat s oběma způsoby realizace oddlužení. Způsob řešení oddlužení totiž určí nezajištění věřitelé až na následné schůzi věřitelů.

Z výše uvedeného tedy plyne, že opětovný návrh dlužníka na povolení oddlužení v rámci téhož řízení je vždy důvodem pro zamítnutí tohoto návrhu. Naopak návrh na povolení oddlužení podaný v případě, kdy v posledních 5 letech probíhalo insolvenční řízení nebo jiné řízení řešící úpadek dlužníka, může být bráno jako nepoctivý záměr dlužníka, který by vedl k zamítnutí návrhu.

Insolvenční soud hodnotí poctivý záměr dlužníka vždy subjektivně s ohledem na konkrétní okolnosti, jež vyjdou najevo v rámci daného insolvenčního řízení. Posouzení, zda dlužník (ne)sleduje podáním návrhu na oddlužení nepoctivý záměr, je logicky navázáno na hodnocení skutečností, které se udály v určitém časovém rámci, zpravidla před zahájením insolvenčního řízení. Současně je však soud povinen zohlednit i skutečnosti, které mohou nastat během insolvenčního řízení.

Již tady si však dovolím uvést, že dle novely insolvenčního zákona č. 294/2013 Sb. má být s účinností od 1.1.2014 demonstrativní ustanovení § 395 odst. 3 IZ specifikující nepoctivý záměr dlužníka zrušeno, čímž by se měl rozšířit prostor insolvenčním soudům k subjektivnímu hodnocení každého daného případu. Zároveň tato novela umožní po ukončení konkursního řízení nepodnikatele podat návrh na povolení oddlužení, aniž by v tomto jednání byl spatřován nepoctivý záměr dlužníka.

⁸⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.1.2010, sen. zn. 29 NSČR 1/2008

Závěrem si ještě dovolím říci, že v prvopočátcích rozhodování o povolení oddlužení, resp. následně při rozhodování o povolení oddlužení plněním splátkového kalendáře insolvenční soudy nechtěly dlužníkům povolovat oddlužení, pokud by jediným či převážným příjmem k uspokojení jejich přihlášených nezajištěných věřitelů byly příjmy získané od třetí osoby, např. ze smlouvy o důchodu. V tomto jednání totiž insolvenční soudy sledovaly buď nepoctivý záměr dlužníka či se opíraly o ustanovení § 398 odst. 3 IZ, kde je specifikováno, že k plnění splátkového kalendáře má být použit dlužníkuv příjem, nikoliv tedy „dary“, které dlužník pravidelně obdrží od třetí osoby, a povinností dlužníka je zejména vykonávat přiměřenou výdělečnou činnost, případně o příjem usilovat⁸⁸. Není totiž smyslem oddlužení, aby celé břemeno splátek nesly třetí osoby namísto dlužníka. Takové oddlužení by bylo v rozporu se zásadami, na kterých je tento institut postaven. Tento prvotní názor prvoinstančních insolvenčních soudů byl nakonec překonán judikaturou vyšších soudů⁸⁹, které dovodily možnost schválení oddlužení i v případě, kdy dlužníkovy dluhy hradí převážně či pouze třetí osoba, za splnění obecných předpokladů pro schválení oddlužení. Případný nepoctivý záměr dlužníka se tak v těchto případech vždy musí zkoumat subjektivně s přihlédnutím ke všem okolnostem daného případu.

4.5 Oddlužení a společné jmění manželů

Ještě před samotným rozebráním judikaturou vzniklého institutu společného oddlužení manželů si na tomto místě dovolím učinit malý úvod do společného jmění manželů, neboť jedním z hlavních předpokladů pro společné oddlužení manželů je právě společné jmění manželů, tedy institut, který je upraven v občanském zákoníku. Ten zakotvuje v ustanovení § 143 a násl., co tvoří společné jmění manželů, jak se společným jměním manželů má být každým z manželů nakládáno, jak lze zúžit či rozšířit společné jmění manželů, jak zaniká, apod. Společné jmění manželů pak netvoří pouze majetek, ale i závazky manželů. Zároveň je důležité říci, že společné jmění

⁸⁸ ust. § 412 odst. 1, písm. a) IZ

⁸⁹ viz např. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci č.j. 3 VSOL 506/2011-B-34 ze dne 20.10.2011 či Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 29 NSČR 22/2012-B-18 ze dne 31.7.2012

manželů je koncipováno na principu zákonné dlužnické solidarity obou manželů ve vztahu k dluhům náležejícím do společného jmění manželů (§ 511 ObčZ).⁹⁰

Na rozdíl od situace, kdy je na dlužníka – jednoho z manželů prohlášen konkurs, na základě kterého v souladu s ustanovením § 268 a násl. IZ zaniká společné jmění manželů a musí být dle zásad insolvenčního zákona vypořádáno, nemá povolení oddlužení na společné jmění manželů takový vliv, společné jmění manželů nezaniká a nadále existuje. Tato skutečnost má za následek, že majetek náležející do společného jmění manželů je zahrnut do majetkové podstaty dlužníka⁹¹, a to v souladu s přiměřenou aplikací ustanovení § 262a odst. 1 o.s.ř.⁹² Jak bude dále rozebráno, musí návrh na povolení oddlužení podepsat i manžel dlužníka a výslovně uvést, že s povolením oddlužení souhlasí; to neplatí, jestliže oddlužením nemůže být dotčen majetek z nevypořádaného (zaniklého nebo zrušeného) společného jmění manželů.⁹³ Souhlas manžela tedy umožňuje, aby veškerý majetek ve společném jmění manželů byl využit pro účely oddlužení.

I nový občanský zákoník bude pokračovat v zavedeném institutu společného jmění manželů, resp. společného jmění. Hlavní myšlenka společného jmění tedy zůstane stejná, avšak samozřejmě s více či méně drobnými změnami. S ohledem na téma této práce se dále zaměřím především na změny, které v budoucnu budou ovlivňovat insolvenční řízení, přesněji řečeno oddlužení a společné oddlužení manželů.

Za hlavní změnu považuji to, že nadále součástí společného jmění budou dluhy převzaté za trvání manželství, ledaže se týkají majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů, a to v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku, nebo je převzal jen jeden z manželů bez souhlasu druhého, aniž se přitom jednalo o obstarávání

⁹⁰ DVOŘÁK, T. Společné jmění a insolvenční zákon. Právní fórum. Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. roč. 7, č. 2, str. 56

⁹¹ ust. § 205 IZ

⁹² ust. § 7 odst. 1 IZ: Pro insolvenční řízení a pro incidenční spory se použijí přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu, nestanoví-li tento zákon jinak nebo není-li takový postup v rozporu se zásadami, na kterých spočívá insolvenční řízení.

⁹³ ust. § 392 odst. 3 IZ

každodenních nebo běžných potřeb rodiny.⁹⁴ Zatímco tedy v současné době tvořily společné jmění manželů závazky, které vznikly za trvání manželství, od nabytí účinnosti nového občanského zákoníku budou součástí společného jmění pouze dluhy převzaté za trvání manželství, tedy pouze dluhy, které lze smluvně převzít, nikoliv závazky veřejnoprávní⁹⁵ či závazky z porušení právní povinnosti⁹⁶.

Dále se výslovně stanoví, že součástí společného jmění je podíl manžela v obchodní společnosti nebo družstvu.⁹⁷ Zároveň je zrušeno pravidlo o tom, že nabytí účasti jednoho manžela v obchodní společnosti nezakládá účast druhého manžela, a proto podle nového občanského zákoníku bude platit, že nabytí obchodního podílu jedním z manželů do společného jmění má za následek nabytí účasti druhého z manželů ve společnosti.

Ve smluvním režimu se manželům nově umožňuje, aby smluvený režim dali obecně na vědomí tím, že smlouvu zapíší do veřejného seznamu⁹⁸. Do seznamu se zapíše vše, co mění zákonný majetkový režim manželů, a změny pak budou účinné vůči třetím osobám. Podle novely notářského řádu se do seznamu budou zapisovat i modifikace provedené soudním rozhodnutím (výroková část rozhodnutí). Není-li pak smlouva zapsána ve veřejném seznamu, má vůči třetí osobě účinky jen tehdy, pokud byl této osobě obsah smlouvy znám.

Naopak obdobným způsobem bude upravena možnost použití součástí společného jmění k podnikání jednoho z manželů, když majetková hodnota toho, co má být použito, přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, bude se

⁹⁴ ust. § 710 NOZ

⁹⁵ např. daňové povinnosti

⁹⁶ např. povinnost nahradit způsobenou škodu

⁹⁷ ust. § 709 odst. 3 NOZ

⁹⁸ Nový občanský zákoník zdůrazňuje roli veřejných seznamů, v kterých se evidují věcná práva. Veřejné seznamy jsou volně přístupné (např. katastr nemovitostí) a pokud je určitá právní skutečnost v takovém seznamu zapsána, nemůže se nikdo dovolávat její neznalosti. Hlavním účelem veřejných seznamů není pouze centrální evidence zapisovaných údajů, ale jejich úloha spočívá i v upevnění právní jistoty společnosti.

vyžadovat při prvním jednání souhlas druhého manžela.⁹⁹ V případě, že by takový souhlas nebyl druhým z manželů dán, může se tento manžel dovolat neplatnosti takového jednání.¹⁰⁰ Podle nového občanského zákoníku tedy nebude třeba souhlasu k takovým jednáním, která by nepřesahovala míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, a tato míra se vždy bude hodnotit individuálně.

V neposlední řadě si na tomto místě dovolím zmínit úpravu nového občanského zákoníku týkající se jak ochrany třetích osob, tak druhého z manželů. Nový občanský zákoník v ustanovení § 731 NOZ totiž stanoví, že vznikl-li dluh jen jednoho z manželů za trvání společného jmění, může se věřitel při výkonu rozhodnutí uspokojit i z toho, co je ve společném jmění. Nově se ochrana věřitelů a možnost postihu společného jmění konstruuje i pro některé dluhy, které nepatří do společného jmění¹⁰¹. Východiskem tedy je, že pokud dluh vznikl i jen u jednoho z manželů za trvání společného jmění, může se věřitel při výkonu rozhodnutí uspokojit i z toho, co je ve společném jmění. Následně se však v ustanovení § 732 NOZ posiluje ochrana vůle druhého z manželů, který projevil vůči věřiteli nesouhlas s dluhem druhého manžela bez zbytečného odkladu poté, co se o dluhu dozvěděl. V takovém případě může být postiženo společné jmění jen do výše, jíž by představoval podíl dlužníka, kdyby bylo společné jmění zrušeno a vypořádáno podle pravidel uvedených v tomto zákoně. To platí i v případě povinnosti manžela plnit výživné nebo jde-li o dluh z protiprávního činu jen jednoho z manželů nebo v případě, že dluh jen jednoho z manželů vznikl ještě před uzavřením manželství.

⁹⁹ ust. § 715 odst. 1 NOZ

¹⁰⁰ Tamtéž

¹⁰¹ V případě dluhů, které patří do společného jmění, je situace jednoduchá, neboť věřitel může postihnout jak celý majetek ve společném jmění tak výlučné majetky obou manželů.

5 Společné oddlužení manželů

Úvodem této kapitoly je nutno zmínit, že společné oddlužení manželů je procesní institut, který není upraven insolvenčním zákonem ani zákonem jiným. De facto tento institut vytvořil Vrchní soud v Praze jako soud druhého stupně, a to až skoro po 2 letech účinnosti insolvenčního zákona. Tento institut si však záhy osvojila většina insolvenčních soudů a nyní je v praxi zcela běžně používán.

Tento institut, který vznikl živelně a není nikde zákonně upraven, s sebou přinesl nejen klady v podobě ekonomických a sociálních výhod pro dlužníky, ale i zápory v podobě aplikačních problémů pro insolvenční správce a samotné insolvenční soudy. Společné oddlužení manželů tak vlastně odporuje platnému českému právu. I proto mne překvapuje, že expertní skupina S22, potažmo Ministerstvo spravedlnosti, nezaujalo vůči tomuto institutu negativní stanovisko a tento institut se nadále vyvíjí dle judikatury insolvenčních soudů, resp. soudů odvolacích a Nejvyššího soudu ČR.

Jediným závěrem tedy může být, že u povolaných osob ekonomické a sociální důvody vyhrály nad platnou legislativou. Zda je toto rozhodnutí dobré, správné či spravedlivé si nedovolím soudit.

Již dnes je však jasné, že po několika letech faktického užívání institutu společného oddlužení manželů reaguje na tento zákonem neupravený institut i zákonodárna moc, která má tendenci tento institut řádně uzákonit. Tato novela insolvenčního zákona tak bude podrobně rozebrána v poslední kapitole této práce.

5.1 Vznik společného oddlužení manželů

Jak bylo již uvedeno výše, vše začalo usnesením Vrchního soudu v Praze č.j. 1 VSPH 669/2009-A-21 ze dne 15.12.2009, který navazoval na řízení vedené u Krajského soudu v Plzni pod sp. zn. KSPL 54 INS 4966/2009.

Dne 4.8.2009 bylo vyhláškou Krajského soudu v Plzni č.j. KSPL 54 INS 4966/2009-A-2 zahájeno insolvenční řízení ve věci dlužníka Jiřiny Vaníkové, nar.

4.7.1952, která podala návrh na zahájení řízení spolu s návrhem na způsob řešení svého úpadku oddlužením.

Zároveň dne 4.8.2009 bylo vyhláškou Krajského soudu v Plzni č.j. KSPL 27 INS 4965/2009 – A – 2 zahájeno insolvenční řízení ve věci dlužníka Ladislava Vaníka, nar. 30.10.1956, manžela paní Jiřiny Vaníkové, který podal návrh na zahájení řízení spolu s návrhem na způsob řešení svého úpadku oddlužením.

Zatímco v insolvenčním řízení dlužníka Ladislava Vaníka byl insolvenčním soudem zjištěn úpadek dlužníka a soud zároveň povolil řešení úpadku dlužníka oddlužením, v insolvenčním řízení dlužnice Jiřiny Vaníkové vydal insolvenční soud usnesení č.j. KSPL 54 INS 4966/2009-A-7 ze dne 8.9.2009, kterým v bodě I. výroku zjistil úpadek dlužnice, v bodě II. výroku zamítl návrh na povolení oddlužení a následně v bodě V. výroku prohlásil na majetek dlužnice konkurs, který bude projednáván jako nepatrný¹⁰² (bod VI. výroku). Insolvenční soud toto své rozhodnutí odůvodnil tak, že celková výše všech závazků podle vyjádření dlužnice činí 868.152,30 Kč a jejím jediným příjmem je pouze starobní důchod ve výši 10.334,-Kč měsíčně. Soud zjistil, že měsíční částka, kterou by dlužnice mohla hradit nezajištěným věřitelům, činí 3.040,-Kč; za 5 let by tudíž dlužnice uhradila věřitelům pouze částku ve výši 182.400,-Kč, od které by bylo ještě nutné odečíst odměnu insolvenčního správce ve výši 54.000,-Kč + případná sazba DPH. Zákonné kritérium uhrazení 30% pohledávek nezajištěných věřitelů však představuje částku 260.445,65 Kč a souhlas nezajištěných věřitelů s nižším plněním dlužnice přitom soudu nepředložila. Hodnota plnění, které by při oddlužení nezajištění věřitelé obdrželi, by tudíž byla nižší než 30% jejich pohledávek. Zároveň soud konstatoval, že majetek dlužnice představují jen věci s hodnotou, která nemůže dosahovat alespoň 30% výše pohledávek věřitelů (majetek je tvořen oblečením, obuví, kosmetickými a hygienickými potřebami a dále má dlužnice spolu se svým manželem ve společném jmění manželů televizor, kuchyňskou linku a nádobí). Soud tedy zjistil, že nelze použít ani jeden ze způsobů řešení oddlužení, a proto mu nezbylo než zamítnout návrh na povolení oddlužení dle ustanovení § 395 odst. 1 písm. b) IZ,

¹⁰² ust. § 314 IZ

a použít jedinou zbývající možnost, kterou mu zákonodárce v zákoně stanovil, a to řešení úpadku konkursem.

Proti tomuto usnesení podala dlužnice včas odvolání, ve kterém uvedla, že insolvenční návrh spolu s návrhem na povolení oddlužení podala stejně jako její manžel Ladislav Vaník, avšak soud při zjišťování její schopnosti uhradit závazky vzniklé za trvání společného jmění manželů tuto skutečnost nezohlednil. Při podávání návrhu se však domnívala, že jejich návrhy budou projednány společně a že soud přihlédne k součtu jejich společných příjmů a dluhů, neboť v takovém případě by byla minimální hranice uspokojení nezajištěných věřitelů ve výši 30 % jejich pohledávek splněna. S ohledem na výše uvedené navrhovala, aby odvolací soud napadené usnesení zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Vrchní soud v Praze po prostudování napadeného usnesení i řízení, které jeho vydání předcházelo, rozhodl, že usnesení Krajského soudu v Plzni č.j. KSPL 54 INS 4966/2009-A-7 ze dne 8.9.2009 se v bodech II., V. a VI. výroku zrušuje a věc se v tomto rozsahu vrací soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

V odůvodnění odvolací soud úvodem odkázal na zákonná ustanovení, která stanoví, že: *Jestliže insolvenční návrh podal dlužník, náleží do majetkové podstaty majetek, který dlužníkovi patřil ke dni zahájení insolvenčního řízení, jakož i majetek, který dlužník nabyl v průběhu insolvenčního řízení.*¹⁰³ *Je-li dlužník spoluvlastníkem majetku podle odstavců 1 a 2, náleží do majetkové podstaty podíl dlužníka na tomto majetku. Majetek podle odstavců 1 a 2 náleží do majetkové podstaty i tehdy, je-li ve společném jmění dlužníka a jeho manžela.*¹⁰⁴ Do majetkové podstaty dlužnice tak patří i majetek ve společném jmění manželů, a to i s přihlédnutím ke skutečnosti, že návrh na povolení oddlužení musí být opatřen podpisem manžela dlužnice.¹⁰⁵

Jak již bylo výše uvedeno, usnesením Krajského soudu v Plzni č.j. KSPL 27 INS 4965/2009-A-7 ze dne 12.11.2009 byl zjištěn úpadek manžela dlužnice a soud povolil

¹⁰³ ust. § 205 odst. 1 IZ

¹⁰⁴ ust. § 205 odst. 3 IZ

¹⁰⁵ ust. § 392 odst. 3 IZ

jeho řešení oddlužením a toto rozhodnutí nabylo právní moci. Tím tedy došlo k situaci, že ohledně jednoho majetku, majetku ve společném jmění manželů, byla vedena dvě insolvenční řízení.

Odvolací soud dále řešil, zda do společného jmění manželů spadají i příjmy (mzda, plat, důchod, apod.) manželů. Soudní praxe s ohledem na výkon rozhodnutí či exekuci dovodila, že mzdový nárok manžela povinného není součástí společného jmění manželů. Naproti tomu vyplacená mzda již je součástí společného jmění manželů a podle okolností ji lze postihnout např. při výkonu rozhodnutí prodejem movité věci anebo typicky příkázáním jiných majetkových práv podle ustanovení § 320 o.s.ř., jestliže by již šlo o vyplacenou mzdu, kterou má manžel povinného uloženu na účtu u banky. V případě oddlužení plněním splátkového kalendáře však mzda není fakticky dlužníku vyplácena, neboť soud ukládá plátcům mzdy zasílat stržené finanční prostředky na účet insolvenčního správce, resp. na účet majetkové podstaty dlužníka.

Odvolací soud dále konstatoval, že smyslem oddlužení plněním splátkového kalendáře je ta skutečnost, že po splnění splátkového kalendáře mohou být manželé osvobozeni od zbytku svých společných dluhů, ale jedině za předpokladu, že po stanovenou dobu odevzdávali na uspokojení pohledávek věřitelů veškeré své příjmy, vyjma zákonem stanovených částek zaručujících minimální životní úroveň rodiny, a nezajištění věřitelé dostanou alespoň 30% jejich přihlášených a zjištěných pohledávek.

S ohledem na výše uvedené pak odvolací soud neshledává rozdíl, zda podají insolvenční návrh s návrhem na povolení oddlužení manželé společně, každý zvlášť anebo jen jeden z nich a druhý návrh spolupodepíše. Vždy jde dle odvolacího soudu o totéž, a to za jakých podmínek bude majetek ve společném jmění manželů užit pro účely oddlužení. Odvolací soud tak zcela jasně konstatuje, že podá-li návrh každý z manželů samostatně, je zásadně namístě obě řízení spojit ke společnému projednání tak, aby společné jmění manželů náleželo do jedné majetkové podstaty a aby pro oba tyto dlužníky byl ustanoven jeden insolvenční správce.

Závěrem pak odvolací soud uvedl, že *by bylo v rozporu se zásadou spravedlivého insolvenčního řízení, i v rozporu se zájmem věřitelů na hospodárném a co nejvyšším uspokojení, kdyby vedle sebe běžela dvě separátní řízení řešící různým*

způsobem úpadek každého z obou manželů, jestliže úpadek je v obou případech dán neschopností každého z manželů zapravit závazky společné. Odhlédnuto od faktických komplikací vzniklých v důsledku možných střetů úpravy oddlužení s úpravou konkursu nejví se rozumným ani účelným odepřít oběma dlužníkům – manželům možnost sanovat své společné dluhy v jednom řízení, v němž bude možné k úhradě pohledávek věřitelů ve shodném režimu použít veškerých příjmů dosažených za trvání oddlužení každým z nich či oběma společně, k čemuž dali oba manželé kvalifikovaný souhlas.¹⁰⁶

Odůvodnění tohoto rozhodnutí tak zásadně změnilo institut oddlužení v případě oddlužení manželů a rozhodnutí tak určilo, že pokud oba manželé podali insolvenční návrh spojený s návrhem na povolení oddlužení a nemají jiné než společné závazky, není důvod rozhodovat o jiném způsobu řešení úpadku u každého z nich. Na základě tohoto rozhodnutí tedy Krajský soud v Plzni rozhodl usnesením o spojení insolvenčních řízení obou manželů dle ustanovení § 112 odst. 1 o.s.ř.

Toto usnesení se stalo univerzálním návodem, který bezvýhradně využívají pro řešení úpadku obou manželů všechny insolvenční soudy s dočasnou výjimkou Krajského soudu v Ostravě¹⁰⁷ a Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci¹⁰⁸. Z celkem jedenácti insolvenčních soudů tedy dle tohoto usnesení postupovalo dočasně pouze devět soudů, což opět mohlo vzbuzovat rozpaky nad rozlišným přístupem k této problematice a nejednotnému rozhodování v dané věci, což mohlo ohrozit legitimní očekávání dlužníků.

Na otázku, zda toto rozhodnutí Vrchního soudu v Praze bylo legální či spravedlivé, není jednoduché odpovědět. Samotný insolvenční zákon počítá zcela jasně s řízením pouze jediného dlužníka bez možnosti vést jediné insolvenční řízení proti více

¹⁰⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 1 VSPH 669/2009-A-21 ze dne 15.12.2009

¹⁰⁷ viz např. insolvenční řízení dlužníka Petra Pospíšila vedené u Krajského soudu v Ostravě pod sp. zn. KSOS 36 INS 5016/2012, a jeho manželky – dlužnice Věry Pospíšilové vedené u Krajského soudu v Ostravě pod sp. zn. KSOS 36 INS 5019/2012

¹⁰⁸ viz např. insolvenční řízení dlužníka Ľudovíta Galby vedené u Krajského soudu v Ostravy – pobočka v Olomouci pod sp. zn. KSOL 16 INS 23003/2011, a jeho manželky – dlužnice Zory Galbové vedené u Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci pod sp. zn. KSOL 16 INS 23005/2011

dlužníkům. Vrchní soud v Praze se však ve svém odůvodnění opírá o ustanovení § 7 odst. 1 IZ, které mimo jiné stanoví, že pro insolvenční řízení se použije přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu, nestanoví-li tento zákon jinak nebo není-li takový postup v rozporu se zásadami, na kterých spočívá insolvenční řízení. Zásady insolvenčního řízení jsou uvedeny v ustanovení § 5 IZ, ale tento výčet je pouze deklaratorní. Vrchní soud pak ve svém usnesení s přihlédnutím k zásadě, že je použití občanského soudního řádu v tomto případě namístě, a to především s přihlédnutím k zásadě, že v insolvenčním řízení má dojít k rychlému, hospodárnému a co nejvyššímu uspokojení věřitelů. V tomto konkrétním případě tedy bylo poměrně jednoduché dovodit splnění těchto zásad, což však neznamená, že v ostatních řízeních je tomu stejně, i když insolvenční soudy využívají tento postup.

Proti výše uvedenému de facto nelegálnímu postupu insolvenčních soudů vystupuje názor právní praxe, který tvrdí, že se jedná o dvě samostatná řízení, která pouze z ekonomických důvodů spojují insolvenční soudy ke společnému projednání. Domnívám se, že ani tato argumentace neobstojí, a to především s ohledem na faktický postup samotných insolvenčních soudů. V současné době je soudní praxe taková, že když dlužníci – manželé podají insolvenční návrh spojený s návrhem na povolení oddlužení, jsou sice zahájena dvě insolvenční řízení (dvě spisové značky), avšak ve většině případů ještě předtím, než bude rozhodnuto o úpadku těchto dlužníků, spojí insolvenční soud tato řízení do jednoho a nadále je řízení vedeno pod jednou spisovou značkou. I když bude tento postup podrobněji rozebrán v následující kapitole, je třeba již zde zmínit, že je následně (v převážné většině případů) vydáno pouze jedno usnesení, kterým je zjištěn úpadek obou dlužníků a povoleno oddlužení. Zároveň je ustanoven jediný insolvenční správce, který má nárok pouze na odměnu za jedno insolvenční řízení. Jediným usnesením je rozhodnuto i o povolení oddlužení splněním splátkového kalendáře, kdy pro účely splnění splátkového kalendáře postačí, že oba dlužníci – manželé uhradí dohromady 30% ze svých společných dluhů, a není nutné, aby 30% uhradil každý z dlužníků – manželů ze svých příjmů.

Za hlavní nedostatek týkající se společného oddlužení manželů však spatřuji nedostatek sjednocující judikatury, neboť ve sporech ohledně spojení řízení rozhodoval v nejvyšší instanci pouze Vrchní soud v Praze či Vrchní soud v Olomouci. Důvodem,

proč se tato otázka nedostala k Nejvyššímu soudu ČR či Ústavnímu soudu, je především absence přípustnosti podat odvolání proti usnesení insolvenčního soudu o spojení řízení a podat dovolání proti usnesení vrchního soudu v této věci, a následně skutečnost, že žádný z účastníků řízení, který měl právo využít mimořádné opravné prostředky, tohoto práva nevyužil, neboť k jejich využití neměl důvod (toto rozhodnutí je primárně ve prospěch dlužníků).

Byť tedy insolvenční zákon neupravuje institut společného oddlužení manželů, judikatura soudů se již ustálila na závěru, že jestliže manželé mají majetek a závazky náležející do společného jmění manželů¹⁰⁹ a chtějí svůj úpadek řešit oddlužením, pak pokud se domáhají oba insolvenčním návrhem oddlužení, je nutné tato řízení spojit a jejich návrh projednat společně.

5.2 Podání insolvenčního návrhu a návrhu na povolení oddlužení

Pro podání insolvenčního návrhu a návrhu na povolení oddlužení v případě podávání návrhu manžely platí samozřejmě ustanovení insolvenčního zákona pro podávání návrhu dlužníka jako takového. Insolvenční zákon s ohledem na živelný vznik institutu společného oddlužení manželů nikterak neupravuje speciální postup pro dlužníky – manžele.

Jediným výchozím bodem pro podání návrhu na povolení oddlužení je ustanovení § 392 odst. 3 věta druhá IZ: *Dále musí návrh podepsat i dlužníkův manžel a výslovně uvést, že s povolením oddlužení souhlasí; to neplatí, jestliže oddlužením nemůže být dotčen majetek z nevypořádaného společného jmění manželů, rozsah vyživovacích povinností dlužníka vůči jeho manželu a nezaopatřeným dětem nebo rozsah vyživovacích povinností dlužníkova manžela. Všechny podpisy musí být úředně ověřeny.* V zásadě tak lze skoro vždy předpokládat, že oddlužení manželů se bude dotýkat i společného jmění manželů, a proto v případě, kdy návrh na povolení oddlužení

¹⁰⁹ ust. § 143 odst. 1 ObčZ

bude podávat osoba ve stavu manželském, bude po ní soud vyžadovat souhlas a spolupodpis dlužníkovy manželky.

Návrh na povolení oddlužení tak musí obsahovat i údaje o manželovi dlužníka, resp. souhlas dlužníkovy manželky s oddlužením. Tento požadavek vychází především z principu, že při nakládání s majetkem ve společném jmění manželů mimo jeho obvyklou správu je třeba souhlasu obou manželů.¹¹⁰

Vrchní soud v Praze sice vytvořil institut společného oddlužení manželů, avšak nijak neupravil (a ani zákon neupravuje) postup týkající se zahájení insolvenčního řízení, resp. podání návrhů obou manželů. I když je tedy faktická podoba a náležitosti insolvenčního návrhu s návrhem na povolení oddlužení zcela jasná a stejná jako u jakéhokoliv jiného dlužníka, v praxi se různí způsoby, jak dlužníci – manželé podávají své insolvenční návrhy s návrhem na povolení oddlužení.

Úvodem je nutné zmínit, že pro insolvenční návrh Ministerstvo spravedlnosti České republiky nevytvořilo žádný formulář, a proto insolvenční návrh jako takový lze podat jakýmkoliv neformulářovým způsobem. Pro návrh na povolení oddlužení však Ministerstvo spravedlnosti bylo nuceno v souladu s ustanovením § 431 písm. a) IZ vytvořit formulář návrhu na povolení oddlužení, a to především z mého pohledu za účelem zjednodušení podávání návrhu dlužníky – laiky tak, aby návrh obsahoval veškeré zákonem požadované náležitosti a insolvenční soudy tak nemuseli pouze usnesením vyzývat k opravě či doplnění a následně odmítat tyto návrhy. Formulářové podání návrhu na povolení oddlužení je tedy povinné¹¹¹ a případné nepodání návrhu na povolení oddlužení na tomto formuláři povede k výzvě dlužníka insolvenčním soudem k odstranění této vady podání ve smyslu ustanovení § 393 IZ, případně následně k odmítnutí insolvenčního návrhu. Formulářový návrh na povolení oddlužení, který je přílohou č. 1 této práce, v sobě obsahuje také související návrh na zahájení insolvenčního řízení. Oba návrhy propojuje kolonka č. 6 ve formuláři návrhu na povolení oddlužení. Její nevyplnění v případě zahájení insolvenčního řízení na návrh dlužníka však povede

¹¹⁰ ust. § 145 odst. 2 ObčZ

¹¹¹ ust. § 391 odst. 3 IZ

nikoliv k výzvě na opravu a doplnění návrhu na povolení oddlužení, ale k odmítnutí insolvenčního návrhu dle ustanovení § 128 IZ.

Formulářový návrh na povolení oddlužení je tedy formulář, který počítá pouze se zákonnou úpravou oddlužení, tedy možností podání insolvenčního návrhu s návrhem na povolení oddlužení pouze jedním dlužníkem a vedení řízení pouze s jedním dlužníkem. Proto ve formuláři nenajdeme možnost zapsání dvou dlužníků – manželů, stanovení důvodů dvou úpadků dlužníků – manželů, místo pro podpis dvou dlužníků – manželů apod. Ministerstvo spravedlnosti České republiky tedy nikterak nezareagovalo na nově judikatorně vzniklý institut společného oddlužení manželů, a proto i pro podání insolvenčního návrhu s návrhem na povolení oddlužení musí formulář vyplnit každý z manželů samostatně a zahájit tak z počátku dvě samostatná odlišná insolvenční řízení. Úvodní pokusy dlužníků – manželů podat na jednom formuláři návrh na povolení oddlužení, de facto dva návrhy na povolení oddlužení, se v praxi nikterak neujaly a setkáme se tedy pouze se situací, kdy každý z dlužníků – manželů podá svůj formulářový návrh na povolení oddlužení, který se bude týkat pouze jeho osoby. Zároveň v tomto návrhu zpravidla uvádí, že druhý z manželů již podal návrh na povolení oddlužení a vede se insolvenční řízení pod nějakou spisovou značkou, či upozorní insolvenční soud, že s tímto návrhem podává zároveň manžel dlužníka svůj návrh na povolení oddlužení, aby již v úvodu upozornil insolvenční soud na možnost společného oddlužení manželů. Další možností je podání společného insolvenčního návrhu oběma manželi, tedy nevyužití kolonky č. 6 formuláře návrhu na povolení oddlužení a podání dvou formulářových návrhů na povolení oddlužení každým z manželů. S tímto postupem jsem se však ve své praxi nesečkala.

Různí se i časové možnosti, jak dlužníci – manželé mohou podat insolvenční návrh spolu s návrhem na povolení oddlužení. Z mého pohledu je nejlepší a nejpřehlednější variantou, pokud insolvenční návrh spolu s návrhem na povolení oddlužení podají oba manželé současně, tedy v jeden den. V tomto případě totiž insolvenční soud zahájí dvě insolvenční řízení pod různými spisovými značkami a buď ještě před či současně s rozhodnutím o úpadku spojí obě insolvenční řízení do jednoho (vedeného pod jednou spisovou značkou), ustanoví do funkce pouze jednoho insolvenčního správce, koná jedno přezkumné jednání, na kterém se přezkoumávají

příhlášky věřitelů obou dlužníků a na které navazuje schůze věřitelů, a v neposlední řadě je vydáno jedno usnesení, kterým je rozhodnuto o způsobu řešení oddlužení, např. schválen jeden splátkový kalendář¹¹². Případně si je insolvenční soud vědom skutečnosti, že vede dvě řízení ohledně dlužníků – manželů a pro případ následného spojení po přezkumném jednání a následné schůzi věřitelů již teď např. ustanoví stejného insolvenčního správce.

V případě, kdy insolvenční návrh spolu s návrhem na povolení oddlužení podá jeden z manželů a až následně, např. po schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře, podá návrh druhý z manželů, je spojení řízení fakticky a časově náročnější.¹¹³ I proto v těchto případech u osob, které uvažují o podání insolvenčního návrhu s návrhem na povolení oddlužení, či dlužníků, kteří již podali insolvenční návrh s návrhem na povolení oddlužení, zjišťují v praxi nejen jejich finanční a majetkovou situaci, ale také situaci jejich manžela, abych případně v budoucnu zamezila dodatečnému podávání insolvenčního návrhu s návrhem na povolení oddlužení druhým z manželů a prodlužování jejich nepříznivé finanční situace.

5.2.1 Přípustnost oddlužení

Jak již bylo výše uvedeno, institut oddlužení je určen pouze dlužníkům, kteří nejsou podnikateli.¹¹⁴ V případě společného oddlužení manželů tedy každý z dlužníků – manželů jednotlivě bude muset splňovat podmínky pro možnost podání insolvenčního návrhu spolu s návrhem na povolení oddlužení, resp. pro jeho následné schválení. Každý z manželů tedy nesmí být podnikatelem a pokud jím byl, může mu být povoleno oddlužení pouze při splnění výkladového stanoviska Nejvyššího soudu ČR uvedeného v

¹¹² viz např. insolvenční řízení dlužníků Karla a Ivany Tůmových vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. KSPH 37 INS 18652/2011 (KSPH 37 INS 18658/2011)

¹¹³ viz např. insolvenční řízení dlužníků Václava a Radomíry Bartošových vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. KSPL 20 INS 352/2009 (KSPL 20 INS 3751/2010) či insolvenční řízení dlužníků Josefa a Sandry Nových vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. KSPH 41 INS 2610/2010 (KSPH 41 INS 6152/2010)

¹¹⁴ ust. § 389 odst. 1 IZ

usnesení sen. zn. 29 NSČR 3/2009 ze dne 21. dubna 2009, které jsem již podrobněji rozebrala v kapitole oddlužení, resp. přípustnost oddlužení.

5.3 Spojení insolvenčních návrhů dlužníků - manželů

S ohledem na skutečnost, že institut společného oddlužení manželů je institut uměle vytvořený soudy, dochází v mnoha případech ke štěpení názorů odborníků, jak danou problematiku řešit. Tyto rozdílné názory můžeme pozorovat i v případě určení, kdy a jak spojit insolvenční řízení manželů.

Jak již bylo výše uvedeno, nezná insolvenční zákon jinou variantu než podání insolvenčního návrhu spolu s návrhem na povolení oddlužení pouze jedním dlužníkem, i když vyžaduje spolupodpis manžela, a ani judikatura soudů nedovodila možnost podat společný insolvenční návrh s návrhem na povolení oddlužení dlužníky – manželi. Tedy i dlužníci – manželé, kteří chtějí řešit své dluhy oddlužením, jsou nuceni podat dva samostatné insolvenční návrhy s návrhy na povolení oddlužení.

Následně je na samotných insolvenčních soudech kdy a jak spojí jednotlivá insolvenční řízení dlužníků – manželů, jejichž dluhy a majetek spadají do společného jmění manželů.

Jednou z variant je situace, kdy insolvenční soud, ještě než zjistí úpadek dlužníků – manželů, spojí insolvenční řízení obou manželů a nadále pokračuje pod jednou spisovou značkou.¹¹⁵ Dále je důležité si u tohoto postupu uvědomit, jestli insolvenční soudy zjišťují, zda každý z dlužníků naplňuje zákonné předpoklady pro prohlášení úpadku dle ustanovení § 3 IZ, či „pouze“ zjišťují, že společné jmění manželů je v úpadku. V případě, že by dluhy náležely do společného jmění manželů, je zřejmé, že pokud prokáže jeden z dlužníků – manželů svůj úpadek právě díky těmto dluhům, bude i druhý z manželů v úpadku právě z toho důvodu jako první manžel. Zda však insolvenční soudy mají v takové fázi insolvenčního řízení dostatečné informace o tom,

¹¹⁵ viz např. insolvenční řízení dlužníků Lucie a Jana Jurečkových vedené u Krajského soudu v Plzni pod sp. zn. KSPL 20 INS 8412/2013 (KSPL 20 INS 8416/2013)

zda dluhy uvedené dlužníky spadají do společného jmění manželů, mi nepřijde reálné a domnívám se, že až v průběhu insolvenčního řízení, především ve fázi přezkoumávání pohledávek dlužníků v rámci přezkumného jednání, může být dostatečně zjištěno, jak tyto dluhy vznikly a zda spadají do společného jmění manželů. A tak se především s ohledem na ustanovení § 3 IZ domnívám, že by insolvenční soudy měly zjišťovat, jestli každý z dlužníků – manželů naplňuje zákonné předpoklady pro prohlášení úpadku, neboť v tomto ustanovení insolvenčního zákona zákonodárce nijak nepočítal se zjištěním úpadku společného jmění manželů.

Druhou z variant je situace, kdy v případě prokázání úpadku a splnění podmínek pro povolení oddlužení každého z manželů vydá insolvenční soud v obou insolvenčních řízeních usnesení, kterým mimo jiné prohlásí úpadek dlužníka, povolí řešení úpadku dlužníka oddlužením a nařídí přezkumné jednání s následnou schůzí věřitelů. Již v této fázi si je však insolvenční soud vědom možnosti následného spojení insolvenčních řízení, a proto je např. v obou řízeních ustanoven stejný insolvenční správce a přezkumné jednání s následnou schůzí věřitelů insolvenční soud nařizuje již na stejný den (a většinou i stejnou hodinu). Na tomto jednání pak spojí insolvenční soud obě řízení pod jednu spisovou značku a následně tedy vydává jen jedno usnesení, kterým schvaluje oddlužení plněním splátkového kalendáře s jediným splátkovým kalendářem¹¹⁶ či schvaluje oddlužení zpeněžením majetkové podstaty. Tento postup je z mého pohledu spravedlivější pro samotné věřitele v případě následných možných změn v rámci probíhajícího oddlužení (smrt jednoho z manželů apod.), avšak náročnější pro samotného insolvenčního správce, který za jednu odměnu připravuje dva různé přezkumy, dvě různé zprávy o činnosti apod.

Poslední možností je situace, kdy sice oba manželé podají dva insolvenční návrhy s návrhy na povolení oddlužení, avšak ani po zjištění úpadku, splnění podmínek pro povolení oddlužení a schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře či zpeněžením majetkové podstaty insolvenční soud řízení nespojí a nadále vede dvě řízení, neboť dluhy manželů nejsou pouze dluhy spadajícími do společného jmění

¹¹⁶ viz např. insolvenční řízení dlužníků Miloslavy a Karla Turče vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. KSPH 35 INS 4888/2013 (KSPH 35 INS 4890/2013)

manželů, případně bude mít jeden z manželů majetek, který nebude náležet do společného jmění manželů. V takovém případě by insolvenční soud neměl insolvenční řízení spojit, ale nadále vést jednotlivá řízení s každým z manželů. Za dobu své praxe jsem se však s tímto postupem insolvenčního soudu po zavedení institutu společného oddlužení manželů nesešla.

Dlužníci – manželé, kteří chtějí podávat insolvenční návrh spolu s návrhem na povolení oddlužení, by si tedy před samotným podáním návrhu měli dobře promyslet, zda dluhy a majetek spadají do společného jmění manželů, zda jsou oba dle insolvenčního zákona v úpadku a jsou schopni svým věřitelům uhradit alespoň 30% jejich přihlášených nezajištěných pohledávek.

5.4 Společné oddlužení manželů – řízení vedené pouze proti jednomu z manželů

V praxi se však často stává, že insolvenční návrh s návrhem na povolení oddlužení podá pouze jeden z manželů. Jednou z hlavních příčin je dle mého názoru neinformovanost dlužníků o případných následcích oddlužení, resp. neoddlužení od zbytku dluhů pro celou rodinu, či případ, kdy jeden z manželů je podnikatel či má dluhy z podnikání, dále pak jen jednoduchá situace, kdy druhý z manželů nechce řešit svoje závazky v insolvenčním řízení.

Zásadním problémem pak je, jak vyřešit závazky patřící do společného jmění manželů, neboť i po splnění všech povinností podle schváleného způsobu oddlužení dlužníka by osvobození nemělo smysl, protože závazky by nadále patřily do společného jmění manželů a nedošlo by tak k osvobození manžela dlužníka. Do této situace zasáhl Vrchní soud v Praze svým „neočekávaným“ usnesením č.j. 3 VSPH 334/2011-P7-9 ze dne 6.5.2011, ve kterém mimo jiné uvedl, že *jestliže je v návrhu na povolení oddlužení podle ustanovení § 392 odst. 3 IZ obsažen souhlas dlužníkovy manželky s oddlužením a připojen jeho podpis návrhu, dávají tím oba manželé najevo, že trvá jejich společné jmění manželů a že jejich majetek do něj náležející bude navrženým oddlužením postižen, tj. že mají závazky, které z tohoto společného majetku mají být uspokojeny.*

Dlužníkův manžel tedy takto souhlasí s povolením oddlužení dlužníka a s tím, aby pro účely oddlužení (k úhradě jejich závazků tvořících společné jmění manželů, včetně případných závazků dlužníka vzniklých za trvání manželství) byl použit veškerý majetek ve společném jmění manželů, včetně příjmů, které jim budou v budoucnu vyplaceny. Smysl oddlužení plněním splátkového kalendáře zadlužených rodin je založen na tom, že manželé mohou být po splnění splátkového kalendáře osvobozeni od zbytku svých společných dluhů a individuálních dluhů spadajících do společného jmění manželů jedině za předpokladu, že po stanovenou dobu odevzdávali na uspokojení pohledávek věřitelů veškeré své příjmy, vyjma zákonem stanovených částek zaručujících minimální životní úroveň rodiny, a že při něm budou uspokojovány jak společné závazky manželů, tak individuální závazky každého z nich spadající do společného jmění manželů. Není a ani nemůže být rozdílu v tom, zda se závazky manželů tvořící společné jmění manželů řeší v rámci insolvenčního řízení, jehož účastníkem je jeden z manželů, který podal návrh na povolení oddlužení, a druhý k tomuto návrhu připojí svůj podpis, ve srovnání se situací, kdy oba manželé podají jako navrhovatelé a dlužníci insolvenční návrh s návrhem na povolení oddlužení společně, nebo každý zvlášť, anebo jen jeden z nich a druhý návrh spolupodepíše, neboť vždy jde o totéž, tedy za jakých podmínek bude majetek ve společném jmění manželů užit pro účely oddlužení.

Vrchní soud v Praze dále dovedl nad rámec této kapitoly, že v situaci, kdy manžel dlužníka spolupodepsal návrh na povolení oddlužení, mohou se do insolvenčního řízení dlužníka přihlásit i věřitelé manžela dlužníka. Je třeba vycházet z toho, že v případě, kdy manžel dlužníka spolupodepíše návrh na povolení oddlužení, budou předmětem oddlužení (pokud budou v insolvenčním řízení zákonem předpokládaným způsobem uplatněny a zjištěny) i závazky manželů tvořící jejich společné jmění manželů, tedy i věřitelovy pohledávky za manželem dlužníka vzniklé za trvání jejich manželství. Bylo by tedy v rozporu se zásadami insolvenčního řízení podle ustanovení § 5 IZ, aby v případě, kdy manžel dlužníka projevil souhlas s jeho oddlužením, byla pozice věřitele za manželem dlužníka horší oproti situaci, kdy rovněž je předmětem oddlužení závazek náležející do společného jmění manželů a kdy sám obligační dlužník (osoba zavázána ke splnění věřitelovy pohledávky), resp. manžel dlužníka je účastníkem insolvenčního řízení, které lze automaticky vyhledat, tj. pokud tato osoba insolvenční návrh s návrhem na povolení oddlužení podala sama (a manžel

s ním souhlasil), anebo kdy tyto návrhy podali společně jako dlužníci oba manželé. S ohledem na skutečnost, že tito věřitelé však v insolvenčním rejstříku nedohledají údaje o manželu dlužníka, nepočne jim běžet lhůta k přihlašování pohledávek.¹¹⁷ Vrchní soud v Praze tak za splnění určitých podmínek dovedl možnost praktického přihlášení pohledávek věřitele do probíhajícího insolvenčního řízení kdykoliv.

Pokud by tedy bylo schváleno oddlužení plněním splátkového kalendáře pouze jednoho manžela, měl by být k plnění splátkového kalendáře využit i budoucí příjem manžela, který není účastníkem insolvenčního řízení, jak dovozuje judikatura, když Vrchní soud v Praze stanovil, že *svým podpisem na návrhu dlužníka na povolení oddlužení dává manžel dlužníka souhlas, aby pro účely oddlužení byl použit veškerý majetek ve společném jmění manželů jeho a dlužníka, včetně příjmů, které budou v budoucnu vyplaceny.*¹¹⁸ Vzhledem k tomu, že budoucí mzdový nárok manžela dlužníka však sám o sobě není součástí společného jmění manželů¹¹⁹, dovozuje judikatura, že manžel dlužníka, který spolupodepsal návrh na povolení oddlužení, je vázán povinností poskytnout nezbytnou součinnost v rámci insolvenčního řízení tak, aby byla jemu v budoucnu vyplacená mzda využita pro účely oddlužení. Vrchní soud v Praze tak dovedl, že manžel dlužníka je vázán povinností poskytnout po celou dobu splátkového kalendáře veškerou součinnost potřebnou k tomu, aby se věřitelům dostalo prostřednictvím insolvenčního správce z jeho příjmů plnění v rozsahu podle ustanovení § 398 odst. 3 IZ. Nedostatek součinnosti by následně zpravidla bránil tomu, aby proces oddlužení byl ve vztahu k oběma manželům úspěšně dovršen rozhodnutím insolvenčního soudu o jejich osvobození od placení zbývající části pohledávek. Takovou překážkou by mohla být například ta skutečnost, že dlužníkův manžel sice návrh na povolení oddlužení podepsal, ale své příjmy či jejich části zatajil, popřípadě neučinil všechny úkony potřebné k tomu, aby se jeho příjem stal v režimu oddlužení zdrojem pro uspokojení pohledávek věřitelů.¹²⁰

¹¹⁷ Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 3 VSPH 334/2011-P7-9 ze dne 6.5.2011

¹¹⁸ Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 1 VSPH 669/2009-A-21 ze dne 15.12.2009

¹¹⁹ součástí společného jmění manželů je až vyplacená mzda

¹²⁰ Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 1 VSPH 669/2009-A-21 ze dne 15.12.2009

Pokud by také bylo schváleno oddlužení zpeněžením majetkové podstaty pouze jednoho z manželů, měl by být zpeněžen všechen majetek ve společném jmění manželů, který patří do majetkové podstaty dlužníka, bez ohledu na to, zda oba manželé jako dlužníci jsou účastníky jednoho insolvenčního řízení. Společné jmění manželů může ovšem tvořit jen majetek již nabytý některým z manželů nebo jimi oběma společně za trvání manželství dle ustanovení § 143 odst. 1 písm. a) ObčZ.¹²¹

V souvislosti s výše uvedeným usnesením Vrchního soudu v Praze budou dle mého názoru v budoucnu vznikat nemalé problémy, neboť v oddluženích plněním splátkového kalendáře, která se vedou proti dlužníku, který je ve stavu manželském, ale druhý z manželů nepodal insolvenční návrh s návrhem na povolení oddlužení, insolvenční správce rozděluje zpravidla pouze příjem dlužníka samotného a manžel dlužníka do tohoto oddlužení plněním splátkového kalendáře finančně nezasahuje, případně kromě smlouvy o důchodu.¹²² Dlužníkům – laikům v oblasti práva je totiž velmi těžké vysvětlit, že dluhy jednoho z manželů nejsou jen a pouze jeho dluhy (pokud tedy spadají do společného jmění manželů), a proto by oba měli podstoupit dobrodinné spočívající v oddlužení za účelem oddlužení celého společného jmění manželů. V případě, že toto osvobození insolvenční soudy dlužníku (a jeho manželku) následně nepřiznají právě z důvodu nedostatečné součinnosti druhého z manželů, budou se proti tomuto rozhodnutí bránit dlužníci, neboť toto rozhodnutí bude v rozporu s účelem zákona, samotného institutu oddlužení a legitimním očekáváním dlužníka (a jeho manželky). Domnívám se však, že v případě, kdy soudy přiznají osvobození nejen těmto dlužníkům, ale i jejich manželům, budou se proti tomuto rozhodnutí bránit věřitelé, kteří pravděpodobně podají dovolání k Nejvyššímu soudu. Dovolím si tvrdit, že v takovém případě dovolací soudy osvobození manželů dlužníků zruší s tím, že není možné osvobodit i manželova dlužníka od zbytku dluhů, když tento ani nebyl účastníkem insolvenčního řízení. V konečném důsledku by tak mohli být tímto postupem soudů poškozeni samotní dlužníci, resp. jejich domácnosti.

¹²¹ Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 1 VSPH 669/2009-A-21 ze dne 15.12.2009

¹²² viz např. insolvenční řízení Miluše Zemanové vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. KSPH 36 INS 7752/2010

Na závěr považuji za nutné zdůraznit, že musíme rozlišovat mezi majetkovou podstatou, do které náleží majetek ve společném jmění manželů (tedy i vyplacená mzda dlužníkovy manželky), a splátkovým kalendářem, který nemá vazbu na majetkovou podstatu. Ustanovení § 398 odst. 3 IZ zcela jasně hovoří o příjmu dlužníka, nikoliv o jiných příjmech, tudíž podle mého názoru není extenzivní výklad směřující k postižení příjmu manželky dlužníka při plnění oddlužení plněním splátkového kalendáře přípustný, a jak již bylo uvedeno výše, v praxi jsem se nesešla se situací, kdy by z příjmu dlužníkovy manželky byla strhávána či dobrovolně zasílána částka v rozsahu, v jakém z něho mohou být při výkonu rozhodnutí či exekuce uspokojeny přednostní pohledávky¹²³ a tato zasílána insolvenčnímu správci k poměrnému rozdělení mezi přihlášené nezajištěné věřitele.

5.5 Přihlašování pohledávek věřitelů

Institut společného oddlužení manželů přinesl také nemalé potíže věřitelům, kteří se chtěli přihlásit do insolvenčního řízení dlužníka a jeho manželky.

První sporný bod nastal v situaci, kdy insolvenční návrh s návrhem na povolení oddlužení podali oba manželé. V této situaci vznikl dvojí postup věřitelů, kteří přihlašovali pohledávku buď pouze za jedním z dlužníků, nebo přihlašovali svoji pohledávku za každým z dlužníků – manželů zvlášť, a to buď proto, že oba dlužníci – manželé spolupodepsali daný smluvní vztah, nebo proto, že závazek sice podepsal pouze jeden z manželů, ale náležel do společného jmění manželů. Na tuto skutečnost nejprve reagoval Vrchní soud v Praze svým usnesením č.j. 2 VSPH 14/2010-43 ze dne 3.2.2011¹²⁴, v kterém mimo jiné konstatoval, že *názor věřitele, že byl oprávněn přihlásit (tutéž) pohledávku zvlášť vůči každému z manželů neobstojí již proto, že oddlužení manželů je třeba projednat ve společném řízení, jehož účastníky jsou na straně dlužnické oba manželé v postavení nerozlučných společníků. Dvojím přezkoumáním*

¹²³ ust. § 279 odst. 2 o.s.ř.

¹²⁴ navázáno na insolvenční řízení dlužníků Petry a Bronislava Venglových vedené u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. KSLB 57 INS 2163/2010 (KSLB 57 INS 2166/2010)

(zjištěním) téže pohledávky by v posuzovaném případě došlo na straně jedné ke zvýhodnění žalobkyně na úkor ostatních věřitelů a na straně druhé ke zhoršení dosažitelnosti oddlužení pro společné závazky manželů spočívající v podmínce 30% uspokojení pohledávek nezajištěných věřitelů.

V jiné věci však Vrchní soud v Praze svým rozsudkem č.j. 1 VSPH 10/2011-37 ze dne 31.3.2011¹²⁵ konstatoval, že věřitel se může domáhat v insolvenčním řízení vedeném proti oběma dlužníkům, na něž byl prohlášen úpadek a bylo rozhodnuto o jeho řešení oddlužením plněním splátkového kalendáře, postižení společného jmění manželů, byť to vyjádří tím, že podá dvě samostatné přihlášky téže pohledávky proti každému z nich, či že podá jen jednu přihlášku pohledávky proti jednomu, či proti oběma, ale vždy to znamená, že má pohledávku jen jednu, a ta bude uspokojována nejen z odděleného majetku každého smluvního dlužníka, ale bude též uspokojována ze společného majetku obou manželů v úpadku. Vrchní soud v Praze v závěru konstatoval, že shledává v zásadě oprávněným požadavkem věřitele na určení pravosti jeho pohledávky vůči každému z manželů, a to již z důvodu právní jistoty pro případ, že stávající poměry doznají změny a bude vedeno samostatné řízení vůči tomu z manželů, jehož závazek byl, ať již z jakéhokoliv důvodu, kvalifikovaně zpochybněn.¹²⁶

Osobně si myslím, že nelze než souhlasit s druhým rozhodnutím Vrchního soudu v Praze (sp. zn. 1 VSPH 10/2011) , neboť v případě, že by věřitel přihlásil pohledávku vůči oběma dlužníkům – manželům, jednu z pohledávek by insolvenční správce popřel z důvodu duplicity a v daném řízení by se k ní nepřihlíželo, avšak následně by byl např. na majetek dlužníků prohlášen konkurs, věřitel by ztratil možnost uspokojení jeho pohledávky vůči druhému dlužníku, do jehož insolvenčního řízení si pohledávku nepřihlásil, i když mohl. Na druhou stranu Vrchní soud v Praze správně dovodil, že v případě, kdy věřitel přihlásí pohledávku vůči každému z dlužníků, by bylo v rozporu se zásadou nedobrovolného znevýhodňování věřitelů¹²⁷, aby jejich pohledávka byla do

¹²⁵ navázáno na insolvenční řízení dlužníků Lucie a Milana Vltavských vedené u Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci pod sp. zn. KSLB 76 INS 1730/2010 (KSLB 76 INS 1733/2010)

¹²⁶ Rozsudek Vrchního soudu v Praze č.j. 1 VSPH 10/2011-37 ze dne 31.3.2011

¹²⁷ ust. § 5 písm. a) IZ

společného splátkového kalendáře zařazena dvakrát. Insolvenční soudy tak následně při schválení společného splátkového kalendáře (či při rozvrhovém usnesení v rámci zpeněžení majetkové podstaty) zařadí pohledávku přihlášenou vůči každému z dlužníků – manželů pouze jednou do procentního klíče plnění.¹²⁸

Tyto dva rozličné závěry Vrchního soudu v Praze, které jsou vydány v rozmezí cca 2 měsíců po sobě v de facto stejných řízeních (stejný insolvenční soud, spojená insolvenční řízení dlužníků – manželů, stejný věřitel se stejně podanými přihláškami), jen dokazují, jak tento institut zřízený Vrchním soudem v Praze, s pravděpodobně dobrým úmyslem pomoci dlužníkům společným oddlužením, nakonec přinesl do praxe mnoho právní nejistoty a rozličných postupů v naprosto stejných případech.

Jak již bylo výše uvedeno, druhý sporný bod nastal v situaci, kdy bylo zahájeno insolvenční řízení pouze na jednoho dlužníka – manžela, takže v insolvenčním rejstříku nejsou zveřejněny údaje o manželu dlužníka, který však může mít další závazky vůči jiným nepřihlášeným věřitelům, které mohou spadat do společného jmění manželů. Případným oddlužením „celé rodiny“ by tak byl nepřihlášený věřitel krácen na svých právech, neboť neměl možnost dostatečně zjistit, že může přihlásit své pohledávky vůči manželu dlužníka do insolvenčního řízení dlužníka (tedy v případě, že tyto spadají do společného jmění manželů), neboť z jemu dostupných informací mu nemusí být údaje o dlužníkovi a jeho probíhajícím insolvenčním řízení známy. Skutečnost, že těmto věřitelům nepočne běžet lhůta k přihlašování pohledávek, kterou dovodil Vrchní soud v Praze¹²⁹, však dle mého názoru nemusí být dostatečnou satisfakcí pro samotné věřitele, a to především s ohledem na skutečnost, že po řádném plnění oddlužení by mělo dojít k osvobození dlužníka od placení pohledávek, takže de facto mají věřitelé lhůtu max. 5 let na přihlášení své pohledávky vůči manželu dlužníka do insolvenčního řízení dlužníka.

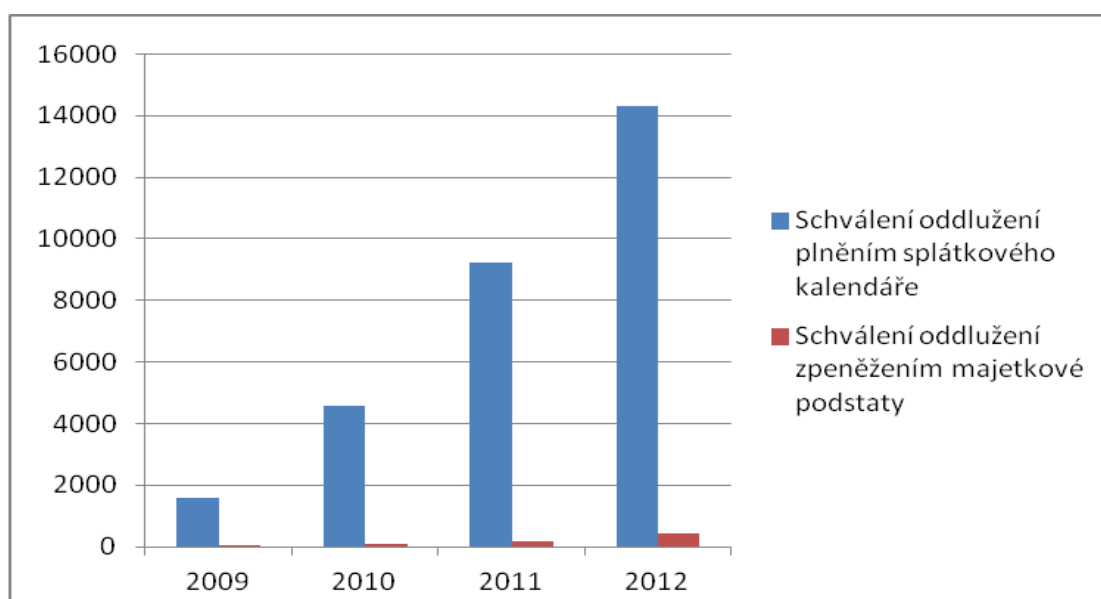
¹²⁸ viz např. insolvenční řízení dlužníků Renaty a Pavla Šmídových vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. KSPH 36 INS 2408/2012 (KSPH 36 INS 14777/2012)

¹²⁹ Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 3 VSPH 334/2011-P7-9 ze dne 6.5.2011

5.6 Schválení společného oddlužení zpeněžením majetkové podstaty

Značně méně častým způsobem oddlužení obecně, natož pak při společném oddlužení manželů, je oddlužení zpeněžením majetkové podstaty.

Dle statistických údajů Ministerstva spravedlnosti České republiky jakožto zřizovatele insolvenčního rejstříku je oddlužení zpeněžením majetkové podstaty stále častěji využíváno, avšak z celkového počtu schválených oddlužení je to jen nepatrný zlomek, viz graf níže.

Zdroj: Statistika ISIR Ministerstva spravedlnosti ČR dostupná na www.insolvenni-zakon.cz

Bohužel statistické údaje nijak nepodchycují data týkající se společného oddlužení manželů, takže pro účely této statistiky jsem musela použít data týkající se obecně oddlužení dlužníků bez přihlédnutí ke společnému oddlužení manželů. I přesto se domnívám, že tento graf dostatečně osvědčuje danou situaci i v případě společného oddlužení manželů, neboť dle mých zjištění ze samotné praxe společné oddlužení manželů nikterak nevybočuje ze statistických údajů týkajících se schvalování oddlužení zpeněžením majetkové podstaty.

Hlavním důvodem, který spatřuji v nemožnosti častějšího využití oddlužení zpeněžením majetkové podstaty, tedy kromě případů, kdy dlužníci nevlastní žádný

hodnotnější majetek, je ta skutečnost, že ve většině případů je společné jmění manželů již při podávání insolvenčního návrhu spolu s návrhem na povolení oddlužení tak předlužené, že hodnotnější majetek je použit k zajištění pohledávek jednotlivých věřitelů. V praxi se tedy stává, že jediný hodnotnější majetek dlužníků – nemovitosti – je zajištěn zástavním právem, exekutorským zástavním právem apod. a faktická hodnota majetku je nižší než výše samotné zajištěné pohledávky, a proto nelze tento majetek použít k uspokojení zajištěných věřitelů a následně přihlášených nezajištěných věřitelů. V takovém případě nemá insolvenční soud jinou možnost než povolit oddlužení plněním splátkového kalendáře a na zajištěný majetek pak aplikovat ustanovení § 409 odst. 3 IZ.

I přesto se však najdou případy, kdy je povoleno společné oddlužení manželů zpeněžením majetkové podstaty. V první řadě by o způsobu oddlužení měli rozhodovat nezajištění věřitelé, kteří včas přihlásili své pohledávky, hlasováním v souladu s ustanovením § 402 odst. 1 a 3 IZ¹³⁰. Předně tedy vždy záleží na rozhodnutí nezajištěných věřitelů, kteří včas přihlásili své pohledávky. Při vzrůstajícím počtu jednotlivých insolvenčních řízení a především k obrovskému nárůstu jednotlivých oddlužení se však stalo skutečností, že nezajištění věřitelé, kteří včas přihlásili své pohledávky, se přezkumného jednání a následné schůze věřitelů neúčastní, a proto ve většině případů rozhoduje o způsobu oddlužení sám insolvenční soud dle ustanovení § 402 odst. 5 IZ¹³¹. V praxi jsem se tak jen velmi zřídka setkala s účastí věřitele na přezkumném jednání a následné schůzi věřitelů, neboť pro jednotlivé věřitele by bylo časově, personálně a finančně velmi náročné účastnit se všech jednání u insolvenčních soudů týkajících se insolvenčních řízení, v nichž mají přihlášené pohledávky. Účast věřitele na schůzi věřitelů se dá tedy zpravidla předpokládat pouze tam, kde je přihlášen „obyčejný“ věřitel (společnost, která se nestává věřitelem často, fyzická osoba nepodnikající apod.) či v případech, kdy chce věřitel svým hlasováním zvrátit standardní průběh insolvenčního řízení a má zájem na nějaké změně, např. odvolání

¹³⁰ viz např. insolvenční řízení dlužníků Lenky a Imricha Jarinových vedené u Krajského soudu v Českých Budějovicích pod sp. zn. KSCB 28 INS 6719/2013 (KSCB 28 INS 6853/2013)

¹³¹ viz např. insolvenční řízení dlužníků Jaroslavy a Josefa Smrčkových vedené u Krajského soudu v Českých Budějovicích pod sp. zn. KSCB 28 INS 31058/2012 (KSCB 28 INS 31059/2012)

insolvenčním soudem ustanoveného insolvenčního správce dle ustanovení § 29 odst. 1 IZ či právě rozhodnutí o způsobu oddlužení dle ustanovení § 402 odst. 1 a 3 IZ.

Zcela logicky by měl být věřiteli na schůzi věřitelů či insolvenčním soudem vybrán ten způsob oddlužení, na základě kterého se dosáhne rychlého, hospodárního a co nejvyššího uspokojení věřitelů, a zároveň takový způsob, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedobrovolně zvýhodněn. V případě zpeněžení majetkové podstaty je však někdy velmi těžké dopředu určit, za jakou cenu může být objektivně majetková podstata zpeněžena a jaké procentní uspokojení věřitelů lze tedy očekávat. Je proto vždy potřeba nejen určit cenu majetkové podstaty znaleckým posudkem či jiným odborným odhadem, ale také určit cenu, za kterou může být majetková podstata fakticky prodána vzhledem k současné situaci na trhu, specifikům a nedostatkům majetkové podstaty apod.

I když tedy samotní dlužníci mohou ve svých návrzích navrhnout oddlužení plněním splátkového kalendáře, nemusí jim být věřiteli na schůzi věřitelů či insolvenčním soudem vyhověno a může být schválený i jiný způsob oddlužení. Při samotném podávání insolvenčního návrhu spojeného s návrhem na povolení oddlužení by tedy dlužníci měli brát v potaz i tuto možnost.

5.7 Schválení společného oddlužení plněním splátkového kalendáře

Nejvíce využívaným způsobem oddlužení je oddlužení plněním splátkového kalendáře. V případě spojení insolvenčních řízení manželů tedy následně insolvenční soud vydává pouze jedno usnesení, kterým schvaluje oddlužení manželů plněním splátkového kalendáře s jedním splátkovým kalendářem. Ve splátkovém kalendáři jsou pak zahrnuti věřitelé obou manželů s výpočtem jejich procentního uspokojování z každé měsíční splátky. Jedinou výjimku představují věřitelé, jejichž pohledávky ze stejného titulu jsou duplicitně přihlášeny do každého z insolvenčních řízení dlužníků. Toto duplicitní přihlašování věřitelů není nijak neobvyklé a naopak je judikaturou soudů tento postup doporučován i v případech, kdy druhý z dlužníků není obligačním dlužníkem (nepodepsal samotnou smlouvu), ale dluh spadá do společného jmění

manželů, a to s ohledem na možné změny v životě dlužníků v průběhu plnění splátkového kalendáře (smrt jednoho z manželů apod.).

V usnesení o schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře tak insolvenční soud kromě zákonem požadovaných náležitostí specifikovaných v ustanovení § 406 odst. 3 IZ neuvede pouze jeden příjem jednoho z manželů, ale uloží oběma dlužníkům, aby po dobu 5 let platili nezajištěným věřitelům prostřednictvím insolvenčního správce vždy k určenému dni měsíce částku stanovenou dle ustanovení § 398 IZ z příjmů, které získají po schválení oddlužení¹³², a označí příjmy obou dlužníků, ze kterých by dlužníci podle stavu ke dni vydání rozhodnutí měli uhradit první splátku¹³³.

5.8 Schválení společného oddlužení manželů plněním splátkového kalendáře a zpeněžením majetkové podstaty

Insolvenční zákon zavedl do českého právního řádu institut oddlužení, a to buď oddlužení zpeněžením majetkové podstaty či oddlužení plněním splátkového kalendáře. Zákon nijak neupravuje možnost oddlužení zpeněžením majetkové podstaty v kombinaci se splátkovým kalendářem a opačně. I v tomto případě, stejně jako u institutu společného oddlužení manželů, insolvenční soudy vytvořily úplně nový institut, tedy kombinaci oddlužení zpeněžením majetkové podstaty a plněním splátkového kalendáře.

Tak například Krajský soud v Českých Budějovicích v insolvenčním řízení dlužníků Hany a Aleše Benešových usnesením č.j. KSCB 26 INS 7012/2013-B-5 ze dne 22.7.2013 schválil ve výroku I. oddlužení dlužníků plněním splátkového kalendáře a zpeněžením majetkové podstaty, kdy ve výroku III. usnesení specifikoval, co náleží do majetkové podstaty dlužníků. V odůvodnění pak insolvenční soud uvedl, že *rozhodl za souhlasu dlužníků i insolvenčního správce veden základní zásadou insolvenčního řízení – co nejrychlejší, nejehospodárnější a nejvyšší uspokojení věřitelů – o způsobu oddlužení plněním splátkového kalendáře a zpeněžením části majetkové podstaty, když ze*

¹³² ust. § 406 odst. 3 písm. a) IZ

¹³³ ust. § 406 odst. 3 písm. b) IZ

současných poměrů dlužníků lze dovodit, že v průběhu příštích 5 let mohou na uspokojení zjištěných pohledávek nezajištěných věřitelů schválenou kombinací obou způsobů zaplatit více než ze zákona potřebných 30%. Dále insolvenční soud uvedl, že si je vědom skutečnosti, že schválená kombinace obou způsobů oddlužení není vzhledem k odlišnému právnímu režimu těchto způsobů zákonem předpokládána. S přihlédnutím ke stěžejní zásadě, na které spočívá insolvenční řízení, konstatující, že insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů, však soud rozhodl přesto tak, že dle ustanovení § 406 IZ schválil oddlužení plněním splátkového kalendáře a zpeněžením části majetkové podstaty.

Jediným účastníkem, jenž by mohl být kombinací splátkového kalendáře a zpeněžením části majetkové podstaty na svých právech dle insolvenčního soudu dotčen, jsou bezpochyby dlužníci. Při realizaci oddlužení způsobem, kdy k uspokojení pohledávek věřitelů dlužníků poslouží zpeněžení jejich stávajících aktiv, přičemž dlužníci zároveň „obětují“ část svých budoucích příjmů, ustupuje do pozadí zamýšlený sociální aspekt oddlužení, nicméně dle názoru insolvenčního soudu se jedná o způsob, kterým se dlužníci snaží zajistit maximální uspokojení svých věřitelů (tzn. dostát všem svým závazkům), ač s tímto řešením procesní ustanovení insolvenčního zákona nepočítají. Při posouzení otázky, zda při absenci zákonné úpravy, která by zmíněné řešení úpadku dlužníků umožňovala, je kombinace plnění splátkového kalendáře a zpeněžení majetkové podstaty v souladu se zákonem, insolvenční soud vyšel z interpretačního vodítka zakotveného v ustanovení § 5 IZ a schválil oddlužení dlužníků tak, jak je uvedeno ve výroku I. tohoto usnesení.¹³⁴

I když by tedy dlužníci plněním splátkového kalendáře uspokojili za dobu 5 let přihlášeným nezajištěným věřitelům alespoň 30% jejich přihlášených pohledávek, rozhodl insolvenční soud tak, jak je výše uvedeno. Insolvenční soud tedy upřednostnil maximální uspokojení věřitelů před zákonným postupem insolvenčního soudu.¹³⁵

¹³⁴ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích č.j. KSCB 26 INS 7012/2013 ze dn 22.7.2013

¹³⁵ dále viz např. insolvenční řízení dlužnice Soni Rothové (dříve Sušanské) vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. 20 INS 741/2013

Je tedy zcela evidentní, že insolvenční soud v takovém případě nerozhoduje zákonem stanoveným způsobem, ale vytváří opět nový nezákonný postup odůvodněný na zásadách a smyslu insolvenčního řízení a oddlužení.

I když je tento postup dle současné právní úpravy insolvenčního zákona nezákonný, považuji ho s ohledem na účel oddlužení minimálně za ospravedlnitelný. V případě, kdy dlužníci sice dosahují na splátkový kalendář, ale neuspokojí plně veškeré přihlášené pohledávky nezajištěných věřitelů ale zároveň vlastní hodnotnější majetek (zejména nemovitost či automobil), je z mého pohledu namíste využít kombinaci obou způsobů oddlužení. Tento názor zastávám především s ohledem na smysl oddlužení, kterým je určité dobrodiní dlužníků, a proto nepovažuji tento postup za nespravedlivý. Naopak by mi přišlo nespravedlivé, pokud by insolvenční soud schválil oddlužení plněním splátkového kalendáře, aby dlužníci za dobu 5 let uhradili přihlášeným nezajištěným věřitelům částku sice nad zákonným minimem, avšak nikoliv blížící se úplnému uspokojení věřitelů, a zároveň by dlužníkům zůstal ve vlastnictví hodnotnější majetek. Takové jednání by mi přišlo minimálně v rozporu se základní zásadou *pacta sunt servanda* a mohlo by podpořit tendence nahlížet na toto jednání jako na nepoctivý záměr dlužníka, který k uspokojení svých věřitelů nechce využít veškerý svůj hodnotnější majetek, ale zároveň chce být následně osvobozen od placení pohledávek.

Spornou situací však zůstává ta skutečnost, kdy dlužníci nedosahují zákonného minima ani plněním splátkového kalendáře, ani zpeněžením majetkové podstaty. Pak je na místě se zamyslet, zda by kombinace způsobů oddlužení v tomto případě naplnila smysl a účel oddlužení, protože dle mého názoru by tímto postupem nebylo zasahováno pouze do práv dlužníků, ale i nepřímo do práv samotných věřitelů, neboť ti by v případě neschválení oddlužení a prohlášení konkursu na majetek dlužníků stále měli možnost uspokojení jejich pohledávek v plné výši, a to i po zrušení konkursu. Zároveň bývá pravidlem, že uspokojení z konkursu nemusí dosahovat ani v oddlužení garantovaného minima.

5.9 Průběh společného oddlužení manželů

Standardně po přezkumném jednání a následné schůzi věřitelů začne probíhat již samotné oddlužení dlužníků. O způsobu oddlužení rozhodují věřitelé dlužníků, resp. nezajištění věřitelé dlužníků, kteří včas přihlásili své pohledávky.¹³⁶ Jelikož se však v praxi ukázalo, že se přihlášení zajištění či nezajištění věřitelé neúčastní schůzí věřitelů, pravděpodobně s ohledem na množství insolvenčních řízení a na náklady jednotlivých věřitelů spojených s účastí na schůzích věřitelů u jednotlivých insolvenčních soudů, nelze pro absenci věřitelů konat schůzi věřitelů. O způsobu oddlužení tak převážně rozhoduje insolvenční soud.¹³⁷

Jak již bylo řečeno, méně častou variantou je schválení oddlužení dlužníků zpeněžením majetkové podstaty. V takovém případě vydá insolvenční soud usnesení dle ustanovení § 406 odst. 2 IZ, v kterém mimo jiné označí majetek, který bude zpeněžen.¹³⁸ Tato specifikace majetku je velmi důležitá, neboť v rámci oddlužení zpeněžení majetkové podstaty nemusí být zpeněžován veškerý majetek dlužníků jako v případě konkursu, ale může být zpeněžena pouze hodnotnější část, na základě které bude dosaženo minimálního procentního uspokojení přihlášených nezajištěných věřitelů, a ostatní majetek zůstane dál ve vlastnictví dlužníků (často nábytek, stará elektronika apod.)

Nejvíce užívaným způsobem oddlužení je oddlužení plněním splátkového kalendáře. V takovém případě vydá insolvenční soud usnesení dle ustanovení § 406 odst. 3 IZ, v kterém mimo jiné stanoví příjem, ze kterého by měli dlužníci podle stavu ke dni vydání rozhodnutí uhradit první příjem a určit poměr vyplácení jednotlivých nezajištěných věřitelů dle poměru jejich přihlášených pohledávek.

Následně lze říci, že průběh zpeněžování majetkové podstaty či plnění splátkového kalendáře probíhá standardně jako u jednoho dlužníka kromě té

¹³⁶ ust. § 402 odst. 1 IZ

¹³⁷ ust. § 402 odst. 5 IZ

¹³⁸ viz např. insolvenční řízení dlužnice Jany Spurné vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. KSPH 35 INS 18134/2011

skutečnosti, že insolvenční správce v případě oddlužení plněním splátkového kalendáře rozděluje mezi přihlášené nezajištěné věřitele dva příjmy, avšak v rámci jednoho splátkového kalendáře.

5.9.1 Nesplňování podmínek či neplnění povinností během schváleného oddlužení

V průběhu oddlužení dlužníků může nastat několik situací, kdy dlužníci nebudou splňovat všechny podmínky či nebudou plnit povinnosti nutné pro pokračování v plnění splátkového kalendáře v rámci oddlužení.

5.9.1.1 Nedostačující příjem

Jedním z problémů, který může nastat při společném oddlužení manželů, je ztráta či snížení příjmu jednoho z manželů, což může vést k nesplnění jedné z hlavních povinností dlužníků, tedy k neuhrazení alespoň 30% z přihlášených nezajištěných pohledávek věřitelů. V případě, že by tato situace nastala v oddlužení samostatného dlužníka, insolvenční soud by dle ustanovení § 418 odst. 1 písm. b) IZ zrušil schválené oddlužení a rozhodl by o prohlášení konkursu na majetek dlužníka. Zásadní otázkou tedy je, zda tento postup může insolvenční soud použít i v situaci, kdy tato skutečnost nastane při společném oddlužení dlužníků – manželů, kdy jsou dvě řízení spojena ke společnému projednání. V takovém případě totiž nelze stanovit dva rozdílné způsoby řešení úpadku, neboť obě řízení fakticky splynula v jedno.

Logicky se nabízí postup obdobný s výše popsáním, tedy že insolvenční soud nejdříve vyloučí jednotlivá řízení k samostatnému projednání a následně prohlásí na majetek dlužníků konkurs. Je však na úvaze, zda by po vyloučení řízení prohlásil konkurs na majetek obou dlužníků, či pouze na majetek toho z dlužníků, který po vyloučení řízení není ze svých příjmů schopen uhradit 30% z přihlášených nezajištěných pohledávek, a druhý z manželů by pokračoval v oddlužení plněním splátkového kalendáře. V případě, kdy by insolvenční soud prohlásil konkurs na majetek každého z dlužníků, považovala bych tento postup za minimálně nespravedlivý vůči dlužníkovi, jehož příjmy se nijak nezměnily.

V praxi však insolvenční soudy přistupují k takové nastalé situaci velmi vstřícně z pohledu dlužníků, neboť jim poskytují dostatek času na zajištění dodatečného příjmu, případně i v podobě smlouvy o důchodu či daru.

Samozřejmě se může stát, že dlužník např. při změně zaměstnání bude dva či tři měsíce nezaměstnaný a jeho příjem bude nedostatečný. Na takovéto chvilkové vypadnutí příjmu však insolvenční soudy nikterak nereagují a ani by nebylo v jejich moci na tato vypadnutí reagovat s ohledem na množství jednotlivých insolvenčních řízení. Zároveň jsem se osobně setkala s názorem několika insolvenčních soudců, dle kterých není důležité, aby příjem dlužníků průběžně od první do poslední splátky indikoval uhrazení alespoň 30% z přihlášených nezajištěných pohledávek, ale aby ve výsledku po pětiletém oddlužení dlužníci uhradili alespoň 30% z přihlášených nezajištěných pohledávek. Tento závěr se mi zdá více než logický, především s ohledem na výše uvedené a s ohledem na všechny životní situace, které může život dlužníků přinést. Pokud lze tedy alespoň částečně důvodně předpokládat, že se příjem dlužníků zvýší (např. zanikne vyživovací povinnost k dětem, vznikne nový pracovní poměr), insolvenční soudci nijak nereagují na chvilkové vypadnutí příjmu. Jaký dopad však bude mít tento přístup, je vždy v každém jednotlivém případě dlužníků individuální. Záleží tedy na daném insolvenčním soudci, jak důvodně bude chtít mít prokázané případné zvýšení příjmů a snahu dlužníka usilovat o zvýšení příjmu, případně i na jeho sociálním cítění vůči dlužníkům. I z pohledu věřitelů si myslím, že je výhodnější počkat několik měsíců na zvýšení příjmů dlužníků, než okamžitě trvat na prohlášení konkursu na dlužníky dle ustanovení § 418 odst. 1 písm. b) IZ. V následném konkursu by totiž pohledávky přihlášených nezajištěných věřitelů nemusely být uspokojeny ani v minimální výši 30%.

V neposlední řadě můžou dlužníci obeslat své věřitele s žádostí, aby souhlasili s uspokojením nižším než 30% jejich přihlášených nezajištěných pohledávek. Pokud jednotliví věřitelé budou souhlasit s takovým návrhem dlužníků, nemění se nic na probíhajícím oddlužení plněním splátkového kalendáře. Pokud však alespoň jeden z věřitelů s výše uvedeným návrhem nebude souhlasit, nezbývalo by dlužníkům než bezodkladně zajistit vyšší příjem či následně prohlásit insolvenčním soudem na majetek dlužníků konkurs.

5.9.1.2 Neplnění podstatných povinností

Dle ustanovení § 418 odst. 1 písm. a) IZ je dlužník, resp. dlužníci v případě oddlužení plněním splátkového kalendáře povinen během schváleného oddlužení plnit povinnosti dle schváleného způsobu oddlužení. Takové povinnosti jsou specifikovány především v ustanovení § 412 odst. 1 IZ. V tomto ustanovení jsou uvedeny jak povinnosti dlužníka, které se týkají jeho příjmu (vykonávat přiměřeně výdělečnou činnost a v případě nezaměstnanosti o získání příjmu usilovat¹³⁹; hodnoty získané darem či dědictvím zpeněžit a jejich výtěžek, stejně jako jiné mimořádné příjmy, použít k mimořádným splátkám nad rámec splátkového kalendáře¹⁴⁰, nezatajovat žádný ze svých příjmů a na žádost předložit k nahlédnutí daňová přiznání za období trvání plánu oddlužení¹⁴¹; předložení příjmů za uplynulých 6 kalendářních měsíců¹⁴²), tak povinnosti týkající se informovanosti insolvenčního správce, insolvenčního soudu a věřitelského výboru (oznámení změny bydliště, sídla či zaměstnání¹⁴³). V neposlední řadě je dlužník povinen neposkytovat žádnému z věřitelů žádné zvláštní výhody¹⁴⁴ a nepřijímat na sebe nové závazky, které by nemohl v době jejich splatnosti splnit¹⁴⁵.

Logicky pak jakékoliv nesplnění výše uvedených povinností nebude považováno za neplnění podstatných povinností a je vždy na daném insolvenčním soudu, aby přezkoumal, zda porušení povinností může být považováno za podstatné a bude tedy nutné postupovat dle ustanovení § 418 odst. 1 písm. a) IZ a prohlásit na majetek dlužníka konkurs. Bylo by nepřiměřené, kdyby např. kvůli nedoložení příjmu za uplynulých 6 kalendářních měsíců insolvenční soud okamžitě přistoupil k prohlášení konkursu na majetek dlužníka.

¹³⁹ ust. § 412 odst. 1 písm. a) IZ

¹⁴⁰ ust. § 412 odst. 1 písm. b) IZ

¹⁴¹ ust. § 412 odst. 1 písm. e) IZ

¹⁴² ust. § 412 odst. 1 písm. d) IZ

¹⁴³ ust. § 412 odst. 1 písm. c) IZ

¹⁴⁴ ust. § 412 odst. 1 písm. f) IZ

¹⁴⁵ ust. § 412 odst. 1 písm. g) IZ

5.9.1.3 Vznik nového peněžitého závazku

V neposlední řadě zruší insolvenční soud schválené oddlužení a současně rozhodne o způsobu řešení dlužníkovy úpadku konkursem, jestliže v důsledku zaviněného jednání vznikl dlužníku po schválení plánu oddlužení peněžité závazek po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti.¹⁴⁶ Zároveň se má za to, že dlužník zavinil vznik peněžitého závazku podle ustanovení § 418 odst. 1 písm. c) IZ, byl-li k jeho vymožení vůči dlužníku nařízen výkon rozhodnutí nebo exekuce.¹⁴⁷

Jak by se řešila taková situace, kdy by jeden z manželů zaviněným jednáním dal vzniknout novému dluhu, který by ani nemusel spadat do společného jmění manželů¹⁴⁸, jsem zatím v praxi nezažila, avšak důvodně se domnívám, že by v první řadě insolvenční soud dal dlužníkům dostatečnou lhůtu k napravení této skutečnosti a umožnil by jim tak následně pokračovat v řádném plnění oddlužení. V opačném případě by insolvenčnímu soudu nezbývalo než opět řízení rozdělit a prohlásit konkurs na majetek dlužníka obdobně jako při nedostatečném příjmu. Zároveň by bylo opět důležité, zda i na druhého z manželů, který nebyl obligačním dlužníkem, bude prohlášen konkurs nebo dál bude pokračovat v oddlužení.

5.10 Zánik manželství během trvání účinků oddlužení

Jeden z nejčastějších problémů, který může nastat při společném oddlužení manželů, je zánik manželství během trvání účinků oddlužení, především pak v případě schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře. Jelikož návrh na povolení oddlužení nepodávají v dnešní době jen mladí lidé, kteří chtějí tímto způsobem řešit

¹⁴⁶ ust. § 418 odst. 1 písm. c) IZ

¹⁴⁷ ust. § 418 odst. 2 IZ

¹⁴⁸ ust. § 143 odst. 1 písm. b) ObčZ

svoji budoucnost, ale také osoby starší 65 let¹⁴⁹, je bohužel statisticky pravděpodobné, že jeden z manželů se nemusí dožít rozhodnutí o splnění oddlužení.¹⁵⁰

S ohledem na statistiky je také samozřejmě více než pravděpodobné, že v dnešní době, kdy dochází k nárůstu počtu rozvodů¹⁵¹, není vyloučen ani zánik manželství rozvodem.

Dále se však budu zabývat převážně životními situacemi pouze v rámci oddlužení plněním splátkového kalendáře, neboť v takových případech lze předpokládat, že ve valné většině případů bude oddlužení trvat 5 let a k různým životním situacím tak může docházet častěji právě při tomto způsobu oddlužení.

5.10.1 Úmrtí jednoho z manželů za trvání účinků oddlužení

V případě úmrtí jednoho z manželů za trvání účinků schváleného oddlužení není možné dále pokračovat ve společném řízení a je třeba, aby insolvenční soud vyloučil řízení k samostatnému projednání.

V případě zemřelého manžela totiž pak zcela jistě zanikají důvody, na základě kterých byla řízení spojena, a proto je insolvenční soud vyloučí k samostatnému řízení dle ustanovení § 112 odst. 2 o.s.ř.¹⁵² Tím dojde k obnovení dvou samostatných insolvenčních řízení.

¹⁴⁹ viz např. insolvenční řízení dlužníků Libuše a Miloslava Jankovičových vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. KSPH 39 INS 22518/2012 (KSPH 39 INS 22526/2012) nebo dlužníků Ivany a Karla Tůmových vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. KSPH 37 INS 18652/2011 (KSPH 37 INS 18658/2011)

¹⁵⁰ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Úmrtnostní tabulky za ČR 2012. In: [online]. [cit. 2013-08-01]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/6B004115D0/\\$File/40021302.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/6B004115D0/$File/40021302.pdf) a [http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/6B004115CC/\\$File/40021301.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/6B004115CC/$File/40021301.pdf)

¹⁵¹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Rozvodovost. In: [online]. [cit. 2013-08-01]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>

¹⁵² viz např. insolvenční řízení dlužníka Michala Grundzy vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. KSPH 37 INS 25172/2012

Pro insolvenční soud je pak zcela zřejmé, že svým usnesením řízení zastaví, neboť dlužník – účastník řízení ztratil po jeho zahájení způsobilost být účastníkem řízení a povaha řízení neumožňuje v řízení pokračovat s jeho dědici¹⁵³, a následně zproští insolvenčního správce funkce.

Složitější situace však nastává u samostatného insolvenčního řízení pozůstalého manžela. V případě, že se pozůstalému manželovi nepřihlásil do jeho insolvenčního řízení žádný z věřitelů, je možné toto insolvenční řízení ukončit dle ustanovení § 413 IZ a následně na žádost pozůstalého manžela osvobodit pozůstalého manžela – dlužníka od placení pohledávek dle ustanovení § 414 IZ.¹⁵⁴ Jak již bylo výše napsáno, je právě z těchto důvodů nutné, aby se věřitelé přihlásili do insolvenčních řízení obou manželů, pokud dluh manželů náležel do společného jmění manželů nebo byli manželé spoludlužníci či dlužník a ručitel.

V případě, kdy do insolvenčního řízení pozůstalého manžela byli přihlášení věřitelé, nastává opět situace, na kterou nijak nereaguje insolvenční zákon. Logicky by se nabízelo, že před dalším pokračováním v insolvenčním řízení by bylo vhodné vypořádat dědictví po zemřelém manželovi a následně pokračovat v insolvenčním řízení. Tedy přiměřeně použít ustanovení občanského soudního řádu, přerušit řízení a následně po rozhodnutí soudu o vypořádání dědictví v přerušeném řízení pokračovat. Tento postup ze začátku upřednostňovaly i insolvenční soudy¹⁵⁵, a to i přesto, že insolvenční zákon výslovně v ustanovení § 84 IZ nepřipouští přerušování insolvenčního řízení, a tak tento postup soudů, i když zcela logický, byl v rozporu s platnými právními předpisy.

V současné době tedy insolvenční soudy, především s ohledem na současnou judikaturu vrchních soudů¹⁵⁶, vydávají obratem po prokázání smrti jednoho z manželů a

¹⁵³ ust. § 107 odst. 2 o.s.ř.

¹⁵⁴ viz např. insolvenční řízení dlužníka Ljudmyly Grundzové vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. KSPH 37 INS 25175/2012

¹⁵⁵ viz např. insolvenční řízení dlužníka Žofie Oláhové vedené u Krajského soudu v Hradci Králové pod sp. zn. KSHK 41 INS 5400/2011

¹⁵⁶ Rozsudek Vrchního soudu v Praze č.j. 1 VSPH 10/2011-37 ze dne 31.3.2011

po vyloučení věci k samostatnému projednání usnesení, kterým upravují dle ustanovení § 407 odst. 3 IZ schválený splátkový kalendář, neboť se podstatně změnila okolnosti, které byly rozhodné pro výši a další trvání stanovených měsíčních splátek. Do tohoto nového splátkového kalendáře tedy insolvenční soud zahrne pouze ty věřitele, kteří přihlásili svou pohledávku do insolvenčního řízení pozůstalého manžela. Insolvenční soud tak rozhoduje o úpravě splátkového kalendáře, aniž by znal výsledek dědického řízení. Je více než pravděpodobné, že dědictví zůstavitele bude předloženo a pozůstalý manžel stejně jako ostatní zákonní dědicové dědictví odmítnou. Odmítnutí dědictví či uzavření dohody o vypořádání dědictví, podle které má z dědictví pozůstalý manžel obdržet méně, než činí jeho dědický podíl, musí učinit insolvenční správce pozůstalého manžela, jinak je tento úkon neplatný.¹⁵⁷ Dle hmotněprávní úpravy je však rozhodné, jak bude vypořádáno společné jmění manželů, neboť ustanovení občanského zákoníku předpokládají vypořádání rovným dílem¹⁵⁸, z čehož by vyplývalo, že pozůstalý manžel by měl splnit pouze polovinu závazků náležejících do společného jmění manželů. Na tato ustanovení však naráží samotný insolvenční zákon, neboť popírat pohledávky věřitelů lze pouze do skončení přezkumného jednání. Po zjištění pohledávky a jejím sepsání do seznamu přihlášených pohledávek nemá již insolvenční správce, dlužník ani insolvenční soud právo měnit pravost, výši a pořadí přihlášené pohledávky. Navíc seznam přihlášených pohledávek dlužníka je svou povahou pravomocné rozhodnutí dokládající existenci závazků dlužníka a je exekucním titulem.¹⁵⁹

Je však rozhodné, zda pozůstalý manžel bude vůbec schopen po vyloučení řízení k samostatnému projednání naplnit jednu z hlavních podmínek oddlužení, tedy uhradit přihlášeným nezajištěným věřitelům alespoň 30% z jejich pohledávek. V opačném případě by insolvenčnímu soudu následně nezbyvalo než v souladu s ustanovením § 418 odst. 1 písm. b) IZ vydat usnesení o zrušení schváleného oddlužení a prohlásit na majetek dlužníka konkurs.

¹⁵⁷ ust. § 412 odst. 3 IZ

¹⁵⁸ ust. 149 odst. 2 ObčZ

¹⁵⁹ ust. § 312 odst. 4 IZ

5.10.2 Rozvod manželů za trvání účinků oddlužení plněním splátkového kalendáře

Probíhající insolvenční řízení ani následné schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře neomezují dlužníkovu trvání manželství či společné jmění manželů.¹⁶⁰ Je tedy logické, že v životě dlužníků může dojít k situaci, kdy během insolvenčního řízení dlužníků, jejichž řízení byla spojena ke společnému projednání, dojde k rozvodu manželství.

Rozvodem manželství zaniká společné jmění manželů¹⁶¹, které by mělo být následně vypořádáno v souladu s platnými hmotněprávními předpisy. Jak tato situace ovlivní společné oddlužení manželů a jak samotné vypořádání může být ovlivněno probíhajícím insolvenčním řízením, není opět nijak upraveno v insolvenčním zákoně ani v samotném občanském zákoníku. Tímto je znovu dán prostor samotným insolvenčním soudům, aby v případě nastání této situace vydali rozhodnutí *sui generis*.

Domnívám se, že v těch případech, kdy bude manželství dlužníků rozváděno tzv. „nespornou cestou“ na základě návrhu, ke kterému se druhý z manželů připojí¹⁶², budou dlužníci schopni dohodnout se při vypořádání vzájemných majetkových vztahů tak, aby nic neohrozilo jejich společné oddlužení. Jaké následky by však měla taková dohoda o vypořádání vzájemných majetkových vztahů, která by především znevýhodňovala jednotlivé věřitele, se můžeme s ohledem na judikaturou neprobádanou oblast pouze domnívat. Zřejmé však je to, že hmotněprávní úprava se i v tomto případě snaží chránit věřitele¹⁶³, resp. třetí osobu¹⁶⁴, jejíž práva by mohla být dohodou manželů, resp. vypořádáním jmění dotčena. V takovém případě se však věřitelé musí domáhat, aby soud určil, že je taková dohoda, resp. vypořádání vůči nim neúčinné.

V případě rozvodu dlužníků je tak jedním z možných postupů zachování společného oddlužení manželů, tedy ponechání společného řízení s tím, že každý

¹⁶⁰ Opakem je prohlášení konkursu na majetek jednoho z manželů, jenž má za následek zánik společného jmění manželů dle ust. § 268 a násl. IZ

¹⁶¹ ust. § 149 odst. 1 IZ

¹⁶² ust. § 24a ZOR či ust. § 757 NOZ

¹⁶³ ust. § 150 ObčZ

¹⁶⁴ ust. § 737 NOZ

z bývalých manželů je povinen společně a nerozdílně uhradit přihlášeným nezajištěným věřitelům alespoň 30% jejich pohledávek. V takovém případě by tedy nedošlo k vypořádání závazků patřících do společného jmění manželů a i nadále by tak byli zavázáni oba bývalí manželé společně a nerozdílně. Insolvenční soud by tedy nijak neupravoval usnesení o schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře ani splátkový kalendář samotný a oddlužení by probíhalo dále bez ohledu na faktickou změnu rodinného stavu dlužníků. Mohlo by tak dojít k odlišné změně majetkových poměrů hmotněprávně a procesněprávně, neboť společné jmění manželů by mohlo být vypořádáno v souladu s platnou hmotněprávní úpravou, avšak odlišně od insolvenčního řízení.

Další možností je vyloučení řízení k samostatnému projednání. Následně by tedy měl insolvenční soud upravit splátkový kalendář každého z bývalých manželů v souladu s přihlášenými pohledávkami do samostatných insolvenčních řízení bývalých manželů, neboť po zjištění pohledávky a jejím sepsání do seznamu přihlášených pohledávek nemá již insolvenční správce, dlužník ani insolvenční soud právo měnit pravost, výši a pořadí přihlášené pohledávky. V takovém případě však samostatná insolvenční řízení nemusejí odpovídat hmotněprávnímu vypořádání společného jmění manželů a může se stát, že jeden z bývalých manželů nebude schopen splnit jednu z hlavních podmínek oddlužení, tedy uhradit přihlášeným nezajištěným věřitelům alespoň 30% z jejich pohledávek. V takovém případě by opět insolvenčnímu soudu následně nezbývalo než v souladu s ustanovením § 418 odst. 1 písm. b) IZ vydat usnesení o zrušení schváleného oddlužení a prohlásit na majetek dlužníka konkurs. Tato situace může standardně nastat, když jeden z manželů, který pracuje, uzavírá veškeré smlouvy o půjčkách a úvěrech, zatímco druhý z manželů, který nemá dostatečný příjem (je např. na mateřské či rodičovské dovolené), žádné takové smlouvy neuzavírá. Jeden z manželů tak následně bude mít ve svém samostatném insolvenčním řízení přihlášeny de facto všechny dluhy rodiny, neboť věřitelé převážně přihlašují pohledávky do samostatného řízení pouze obligačního dlužníka, tedy toho dlužníka, který byl uveden ve smlouvě, zatímco do samostatného insolvenčního řízení druhého z manželů se případně přihlásí pouze drobní věřitelé s případnými nedoplatky za dodávky služeb spojených s bydlením či za telefonní služby. V následném vyloučení věci k samostatnému projednání by tak jeden

z rozvedených manželů byl nucen zaplatit skoro všechny dluhy rodiny, což by mohlo být v rozporu s hmotněprávní úpravou vypořádání společného jmění manželů.¹⁶⁵

V neposlední řadě by měli dlužníci – manželé při rozvodu zohlednit svoji případnou vyživovací povinnost vůči zletilým i nezletilým dětem¹⁶⁶ či vyživovací povinnost rozvedeného manžela¹⁶⁷. Dle ustanovení § 169 odst. 1 písm. e) IZ je výživné ze zákona pohledávkou postavenou na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou, a proto by v probíhajícím oddlužení byly tyto pohledávky uspokojovány přednostně před přihlášenými věřiteli. Tím by mohlo dojít k situaci, že i když by se jinak nezměnily majetkové poměry dlužníků, k rozvrhu mezi věřitele by nezůstávala dostatečná částka a dlužníci by tak neuhradili přihlášeným nezajištěným věřitelům min. 30% jejich přihlášených pohledávek.

Závěrem si ještě dovoluji uvést, že za dobu dvou let své praxe jsem se ani jednou nesetkala se skutečností, že by se dlužníci, kteří mají schválené společné oddlužení manželů, rozvedli či by rozvod zamýšleli. Bude tedy zajímavé sledovat, jak se v budoucnu k takovéto situaci postaví samotné insolvenční soudy. Osobně bych využila první varianty a nechala řízení nadále spojené s vědomím toho, že toto není nejlepší řešení situace, ale je dostatečně spravedlivé pro dlužníky i věřitele.

5.11 Splnění oddlužení a osvobození dlužníka od placení pohledávek

Po úspěšném zpeněžení majetkové podstaty dlužníků a vyplacení rozvrhového usnesení přihlášeným nezajištěným věřitelům, po úhradě 100% přihlášených pohledávek nezajištěných věřitelů¹⁶⁸ či po pětileté úhradě alespoň 30% přihlášených pohledávek nezajištěných věřitelů, vezme insolvenční soud na návrh insolvenčního

¹⁶⁵ ust. § 149 odst. 2 ObčZ

¹⁶⁶ ust. § 85 ZOR

¹⁶⁷ ust. § 92 ZOR

¹⁶⁸ viz např. insolvenční řízení dlužníků Pavly a Milana Lachnita vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. KSPH 38 INS 6221/2012 (KSPH 38 INS 6216/2012) nebo insolvenční řízení dlužníků Ludmily a Františka Mrázka vedené u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. 24 INS 13363/2011 (KSBR 24 INS 13365/2011)

správce svým usnesením na vědomí splnění oddlužení. Současně insolvenční soud rozhodne o odměně insolvenčního správce a jeho nákladech a zproští insolvenčního správce funkce.¹⁶⁹

Jestliže tedy dlužník řádně a včas splní všechny jemu uložené povinnosti podle schváleného způsobu oddlužení, vydá insolvenční soud právě na návrh dlužníka a po jeho slyšení usnesení, kterým dlužníka osvobodí od placení pohledávek zahrnutých do oddlužení v rozsahu, v němž dosud nebyly uspokojeny.¹⁷⁰ Bez návrhu dlužníka nemůže insolvenční soud usnesení o osvobození vydat. Toto osvobození se vztahuje samozřejmě také na věřitele, k jejichž pohledávkám se v insolvenčním řízení nepřihlíželo, a na věřitele, kteří své pohledávky do insolvenčního řízení nepřihlásili, ač tak měli učinit.¹⁷¹ Osvobození se v neposlední řadě vztahuje také na ručitele a jiné osoby, které měly vůči dlužníku pro tyto pohledávky právo postihu.¹⁷²

Tímto institutem následného zákonného osvobození od zbytku dluhů je naplněn hlavní účel a smysl oddlužení, tedy možnost dlužníka zprostit se od svých dluhů za splnění podmínek stanovených v insolvenčním zákoně.

Jednou ze základních podmínek pro to, aby insolvenční soud mohl dlužníka zbavit povinnosti platit zbytek neuhrazených pohledávek, tj. aby mohl dlužníkovi přiznat osvobození od placení neuhrazených pohledávek, je dosažení minimální kvóty uspokojení nezajištěných věřitelů při oddlužení. Zákon tak garantuje věřitelům nejméně třicetiprocentní uspokojení jejich pohledávek, ledaže by sami souhlasili s nižším plněním¹⁷³. I z tohoto minimálního plnění však existuje výjimka upravená v ustanovení § 415 IZ, která umožňuje přiznat osvobození od placení zbytku neuhrazených pohledávek i v případě nesplnění této kvóty. Pro přiznání tohoto osvobození insolvenčním soudem musí být opět splněna podmínka návrhu dlužníka na přiznání tohoto osvobození, a to po slyšení dlužníka a insolvenčního správce. Je to tedy opět dlužník, kdo musí navrhnout osvobození od placení pohledávek zahrnutých do

¹⁶⁹ ust. § 413 IZ

¹⁷⁰ ust. § 414 odst. 1 IZ

¹⁷¹ ust. § 414 odst. 2 IZ

¹⁷² ust. § 414 odst. 3 IZ

¹⁷³ ust. § 392 odst. 1 písm. c) IZ

oddlužení v rozsahu, ve kterém dosud nebyly uspokojeny, a kdo musí prokazovat splnění předpokladů pro přiznání tohoto osvobození. Dlužník se tedy musí vyvinut z toho, že to mohlo být jeho vlastní jednání, v důsledku kterého se nakonec hodnota poskytnutého plnění nezajištěným věřitelům snížila tak, že nedosáhla ani na původně reálně vypadající 30% uspokojení, popř. ani nižší dohodnuté míry uspokojení. Bude tedy záležet na insolvenčním soudu, aby individuálně přezkoumal tyto okolnosti a rozhodl, jestli např. ztráta zaměstnání byla zaviněna dlužníkem či jeho zpeněžený majetek byl úmyslně poškozen dlužníkem. Zároveň s touto podmínkou musí být současně splněna podmínka, že částka, kterou tito věřitelé na uspokojení svých pohledávek dosud obdrželi, není nižší než částka, které by se jim dostalo, kdyby dlužníkův úpadek byl řešen konkursem.

Osvobození dlužníka dle ustanovení § 414 či 415 IZ však nezpůsobuje zánik pohledávky, neboť pohledávka nadále trvá s tím, že jí nelze vůči dlužníkovi uplatňovat ke splnění (nebo k započtení). Zároveň nároky věřitelů vůči spoludlužníkům a ručitelům zůstávají osvobozením nedotčeny. V případě oddlužení pouze jednoho z manželů, tedy v případě nevyužití společného oddlužení manželů, tak může dle mého názoru následně dojít k vymáhání nároku věřitele vůči druhému z manželů v případě, že závazek spadl do společného jmění manželů, tedy v podstatě jako za spoludlužníkem, neboť tento z manželů se neoddlužil a není tak osvobozen od svých závazků dle ustanovení § 414 či 415 IZ. Vrchní soud v Praze ve svém již výše zmiňovaném usnesení č.j. VSPH 334/2011-P7-9 ze dne 6.5.2011 konstatoval, že po splnění splátkového kalendáře mohou být v případě insolvenčního řízení pouze jednoho z manželů manželé osvobozeni od zbytku svých společných dluhů, ale jedině za předpokladu, že po stanovenou dobu odevzdávali na uspokojení pohledávek věřitelů veškeré své příjmy, vyjma zákonem stanovených částek zaručujících minimální životní úroveň rodiny, a nezajištění věřitelé dostanou alespoň 30% svých přihlášených a zjištěných pohledávek. S tímto názorem Vrchního soudu v Praze se neztotožňuji ze dvou důvodů. Prvním je ta skutečnost, že v případě oddlužení pouze jednoho z manželů jsem se v praxi nesetkala se situací, kdy by z příjmu dlužníkovy manželky byla strhávána částka v rozsahu, v jakém z něho můžou být při výkonu rozhodnutí či exekuce uspokojeny přednostní

pohledávky¹⁷⁴, a tato zasílána insolvenčnímu správci k rozdělení mezi přihlášené nezajištěné věřitele, ani že by tuto částku posílal manžel dlužníka dobrovolně insolvenčnímu správci a tím poskytoval dostatečnou součinnost v rámci insolvenčního řízení jeho manžela. Druhým a hlavním důvodem je ta skutečnost, že druhý z manželů není dlužníkem ve smyslu insolvenčního zákona, není účastníkem insolvenčního řízení, a proto u něj nemohou být splněny podmínky pro osvobození dlužníka od placení pohledávek dle ustanovení § 414 či 415 IZ. Insolvenční zákon nijak nemluví o osvobození společného jmění manželů jako celku, ale pouze o osvobození dlužníka od placení pohledávek.

Jak však v daných situacích budou postupovat insolvenční soudy a samotní částečně uspokojení věřitelé při snaze domoci se zbývajících částí svých pohledávek vůči druhému z manželů, ukáže až praxe po uplynutí pětiletého splátkového kalendáře.

Jak bude dále zmíněno, novela insolvenčního zákona zruší povinnost slyšení dlužníka před vydáním osvobození od zbytku dluhů. Obávám se však, že toto rozhodnutí zákonodárců nebylo šťastné, neboť se důvodně domnívám, že při současném nápadu insolvenčních soudů budou insolvenční soudy vydávat tato rozhodnutí bez dostatečného zabývání se danou věcí.

5.11.1 Odejmutí a zánik osvobození dlužníka

Mohou však nastat i situace, kdy osvobození dlužníka, které mu bylo uděleno dle ustanovení § 414 či 415 IZ, bude insolvenčním soudem odejmuto.

Jednou z variant, jak může být dlužníkovi odejmuto osvobození, je jeho podvodné jednání či zvláštní výhody některým věřitelům. Dlužníkovi tedy může být odejmuto osvobození rozhodnutím insolvenčního soudu na základě návrhu některého dotčeného věřitele z důvodu, že ke schválení oddlužení nebo k přiznání osvobození došlo na základě podvodného jednání dlužníka, anebo že dlužník poskytl zvláštní výhody některým z věřitelů.¹⁷⁵ K podání návrhu běží dotčeným věřitelům lhůta 3 let od

¹⁷⁴ ust. § 279 odst. 2 o.s.ř.

¹⁷⁵ ust. § 417 odst. 1 IZ

pravomocného rozhodnutí o přiznání osvobození. Pokud by tedy věřitel podal návrh po této lhůtě, nelze již dlužníku toto osvobození odejmout. Zároveň však musí platit, že tuto námitku nemohl věřitel podat již dříve, resp. před rozhodnutím o přiznání osvobození dlužníku.

Druhou variantou je zrušení pravomocně přiznaného osvobození dlužníka automaticky, účinky ze zákona, pokud do 3 let od právní moci rozhodnutí o osvobození je dlužník pravomocně odsouzen pro úmyslný trestný čin, kterým podstatně ovlivnil schválení nebo provedení oddlužení nebo přiznání osvobození, případně kterým jinak poškodil věřitele. Dojde-li totiž k naplnění skutečností uvedených v ustanovení § 417 odst. 2 IZ, pravomocně přiznané osvobození ztrácí účinnost – zaniká. Tuto zákonem nastalou situaci tak následně dle mého názoru insolvenční soud pouze deklaratorně potvrdí svým rozhodnutím.

5.12 Odměna insolvenčního správce

Insolvenčnímu správci náleží za každé insolvenční řízení, ve kterém je ustanoven do funkce insolvenčního správce, odměna. Avšak v neposlední řadě nový institut společného oddlužení manželů není nijak upraven a zachycen ve vyhlášce č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů, v pozdějším znění. I v tomto případě tedy můžeme sledovat nejednotný postup jednotlivých insolvenčních soudů a soudců v přiznávání odměny insolvenčního správce a jeho hotových výdajů při společném oddlužení manželů.

Do této vyhlášky navíc významně a poprvé zasáhla vyhláška č. 488/2012 Sb. ze dne 20. prosince 2012, kterou se změnilo znění ustanovení § 1 odst. 2 vyhlášky o odměně. Dle přechodných ustanovení bylo rozhodnuto, že podle vyhlášky o odměně ve znění účinném do dne nabytí účinnosti této vyhlášky se postupuje v insolvenčních řízeních zahájených přede dnem nabytí účinnosti této vyhlášky, jestliže do dne nabytí účinnosti této vyhlášky již bylo vydáno rozhodnutí o způsobu řešení úpadku. Insolvenční správce ve svém návrhu a insolvenční soudy ve svých rozhodnutích tedy při určování odměny z výtěžku zpeněžení připadajícího na zajištěného věřitele musí vždy

přihlédnout k tomu, kdy bylo vydáno rozhodnutí o řešení úpadku (prohlášení konkursu či schválení oddlužení jedním ze zákonných způsobů).

5.12.1 Odměna insolvenčního správce a jeho hotové výdaje při oddlužení plněním splátkového kalendáře

Při oddlužení plněním splátkového kalendáře náleží insolvenčnímu správci odměna ve výši 750,-Kč za každý započatý kalendářní měsíc trvání účinků schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře¹⁷⁶. Dále insolvenčnímu správci zároveň náleží náhrada hotových výdajů spojená s výkonem jeho činnosti při oddlužení plněním splátkového kalendáře ve výši 150,-Kč za každý započatý kalendářní měsíc trvání účinků schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře¹⁷⁷. K výše uvedené odměně a náhradě hotových výdajů je v případě, kdy je insolvenční správce plátcem DPH, připočítávána ještě příslušná sazba DPH¹⁷⁸.

V případě společného oddlužení manželů plněním splátkového kalendáře není odměna insolvenčního správce nijak upravena v samotné vyhlášce, a proto i v tomto případě přišla na řadu soudní rozhodnutí a následná soudní praxe. I v odměňování insolvenčních správců lze tedy hovořit o postupu, který není zákonem ani prováděcím předpisem nijak upraven a řídí se pouze ustálenou judikaturou.

Soudní praxe se tedy ustálila na názoru, že v případě společného oddlužení manželů plněním splátkového kalendáře náleží insolvenčnímu správci za každý měsíc výkonu funkce částka 900,-Kč (750,-Kč odměna + 150,-Kč náhrada nákladů) představující odměnu a náhradu hotových výdajů toliko jednou, neboť režimem oddlužení prochází toliko jedno společné jmění manželů, a nikoliv každý z manželů separátně.¹⁷⁹ I když tedy insolvenční soudy souhlasí s insolvenčními správci, kteří podávají odvolání do usnesení týkající se jejich odměny při plnění splátkového

¹⁷⁶ ust. § 3 písm. b) vyhlášky o odměně

¹⁷⁷ ust. § 7 odst. 4 vyhlášky o odměně

¹⁷⁸ ust. § 38 odst. 1 věta třetí IZ

¹⁷⁹ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci č.j. 3 VSOL 465/2012-B-11 ze dne 14.6.2012

kalendáře, že insolvenční řízení se v případě společného oddlužení týká dvou dlužníků, nemění tento závěr nic na jejich rozhodnutí, že předmětem řízení je pouze jediný majetek tvořící společné jmění manželů, v rámci insolvenčního řízení jsou uspokojováni společní věřitelé (byť dvou dlužníků), insolvenční správce podává pouze jednu zprávu o své činnosti a provádí pouze jeden rozvrh, takže mu náleží pouze jedna odměna a paušalizované hotové výdaje. Zároveň však odvolací soudy zdůraznily, že v usnesení při schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře se rozhoduje pouze o záloze na odměnu a náhradu hotových výdajů insolvenčního správce, o konečné výši této odměny a hotových výdajů by měl rozhodovat insolvenční soud až v souvislosti s ukončením insolvenčního řízení po podání zprávy o činnosti insolvenčního správce. Až v konečné fázi by tedy měly insolvenční soudy posoudit celkový rozsah činnosti insolvenčního správce a měly by přihlédnout nejenom k řádnému výkonu činnosti, ale také k mimořádným úsilím vynaloženým v rámci insolvenčního řízení. Poté by přicházelo zvýšení odměny insolvenčního správce ve smyslu ustanovení § 38 odst. 3 IZ.

Pokud je tedy při společném oddlužení manželů ustanoven jeden insolvenční správce, řízení se účastní společní věřitelé manželů a předmětem insolvenčního řízení je majetek, který je součástí společného jmění manželů, náleží insolvenčnímu správci za každý započatý kalendářní měsíc trvání účinků schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře odměna ve výši 750,-Kč a jediná náhrada hotových výdajů ve výši 150,-Kč.

Námítky insolvenčních správců, že zákon se spojením insolvenčních řízení nepočítá a nepočítá ani s důsledky spočívající v odměně insolvenčního správce, a proto takový postup nemá oporu v zákoně, insolvenční soudy i odvolací soudy nesdílejí. Nesdílejí ani názor insolvenčních správců, že v případě společného oddlužení manželů je vyšší počet věřitelů, jejichž přihlášky musí být insolvenčním správcem přezkoumány, než v oddlužení jednotlivců a správce tedy vykonává vyšší, ne-li dvojnásobnou, činnost v souvislosti se zjišťováním majetku dlužníků, kontrolou příjmů dvou dlužníků a rovněž jednání se dvěma dlužníky. Požadavek na zvýšení odměny minimálně o 50% by pak většina insolvenčních správců považovala přinejmenším za spravedlivý postup insolvenčních soudů.

Je však třeba závěrem říci, že ne všechny insolvenční soudy, resp. jednotliví insolvenční soudci respektují ustálenou soudní praxi a v případech společného oddlužení manželů přiznávají insolvenčním správcům zvýšenou odměnu a hotové výdaje, a to buď zvýšené na nějakou konkrétní částku¹⁸⁰ či procentním navýšením odměny insolvenčního správce stanové vyhláškou o odměně¹⁸¹.

Závěrem si ještě dovolím doplnit, že odměna a náhrada hotových výdajů insolvenčního správce náleží insolvenčnímu správci za každý započatý kalendářní měsíc účinků oddlužení plněním splátkového kalendáře¹⁸², nikoliv až od měsíce, kdy je vyplacena první splátka nezajištěným věřitelům¹⁸³. S ohledem na vydání usnesení o schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře a stanovením první splátky se tak může v praxi stát, že za jeden či dva měsíce trvání účinků schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře bude insolvenčnímu správci náležet odměna a náhrada hotových výdajů, aniž by došlo k nějaké činnosti insolvenčního správce a uspokojování nezajištěných věřitelů.

5.12.2 Odměna insolvenčního správce při oddlužení zpeněžením majetkové podstaty

Odměna insolvenčního správce v případě oddlužení zpeněžením majetkové podstaty se určí podle ustanovení § 3 písm. a) vyhlášky o odměně, které stanoví, že při oddlužení zpeněžením majetkové podstaty činí odměna insolvenčního správce částku určenou podle § 1 vyhlášky o odměně, nejméně však 45.000,-Kč. Jinak řečeno, při oddlužení zpeněžením majetkové podstaty se pro způsob určení výše odměny

¹⁸⁰ viz např. insolvenční řízení manželů Ljudmyly a Michala Grundzových vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. KSPH 37 INS 25172/2012 (KSPH 37 INS 25175/2012)

¹⁸¹ viz např. insolvenční řízení dlužníků Hany a Aleše Benešových vedené u Krajského soudu v Českých Budějovicích pod sp. zn. KSCB 26 INS 7012/2013 (KSCB 26 INS 7013/2013)

¹⁸² ust. § 407 odst. 1 IZ: Účinky oddlužení nastávají okamžikem zveřejnění rozhodnutí o schválení oddlužení v insolvenčním rejstříku.

¹⁸³ viz např. usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 1 VSPH 620/2010-B-19 ze dne 25.8.2010

insolvenčního správce použijí ustanovení týkající se odměny insolvenčního správce při konkursu.

Při oddlužení zpeněžením majetkové podstaty je tedy odměna insolvenčního správce určena součtem odměny určené z výtěžku zpeněžení připadajícího na zajištěného věřitele a odměny určené z výtěžku zpeněžení určeného k rozdělení nezajištěného věřitele.¹⁸⁴

V případě, že by ke zpeněžované majetkové podstatě uplatňoval některý z věřitelů zajištění, musel by nejdříve insolvenční správce určit svoji odměnu z výtěžku zpeněžení připadajícího na zajištěného věřitele z částky určené k vydání zajištěnému věřiteli dle klíče uvedeného v ustanovení § 1 odst. 2 vyhlášky o odměně. Až následně by tedy byl schopen určit svoji odměnu z výtěžku zpeněžení určeného k rozdělení mezi nezajištěné věřitele. Například v případě zpeněžení majetkové podstaty za částku 1.000.000,-Kč, ke které uplatňuje zajištěný věřitel své zajištění ve výši 500.000,-Kč, náleží insolvenčnímu správci odměna ve výši 45.000,-Kč plus případná příslušná sazba DPH. Zbývající část pak bude následně použita k uspokojení nezajištěných věřitelů a z této částky bude určena odměna insolvenčního správce dle ustanovení § 2 odst. 3 vyhlášky o odměně.

Pro určení, z jaké částky výpočet odměny insolvenčního správce provádět, je rozhodné především ustanovení § 1 odst. 4 vyhlášky o odměně, které stanoví, že výtěžkem zpeněžení určeným k rozdělení mezi nezajištěné věřitele se rozumí výtěžek zpeněžení určený k rozdělení mezi nezajištěné věřitele zahrnuté do rozvrhu a výtěžek zpeněžení určený k uspokojení pohledávek nezajištěných věřitelů postavených na roveň pohledávkám za podstatou.

Toto ustanovení dostane jasnější obraz při konkrétním určování odměny insolvenčního správce v případě zpeněžování majetkové podstaty. V případě, kdy by insolvenční správce prodal majetkovou podstatu za 1.000.000,-Kč, avšak do insolvenčního řízení dlužníka by byli přihlášení nezajištění věřitelé s celkovou výší pohledávek ve výši 600.000,-Kč, určí se odměna insolvenčního správce nikoliv z ceny

¹⁸⁴ ust. § 1 odst. 1 vyhlášky o odměně

prodeje majetkové podstaty, ale z celkové výše přihlášených pohledávek, neboť tato částka má být rozdělena mezi nezajištěné věřitele. Odměna insolvenčního správce by tedy v tomto případě činila 90.000,-Kč plus případná příslušná sazba DPH.

S ohledem na výše uvedené jsou mezi insolvenčními správci dva návrhy, jak přistupovat k odměně v případě společného oddlužení manželů zpeněžením majetkové podstaty. Jednou z možností je pohlížet na oddlužení zpeněžením majetkové podstaty, resp. na následný rozvrh jako na jeden, a proto je odměna insolvenčního správce vypočtena z celkové částky určené k rozvrhu mezi všechny věřitele obou dlužníků.¹⁸⁵ V případě, kdy mezi nezajištěné věřitele tedy bude rozdělována částka ve výši 800.000,-Kč, bude činit odměna insolvenčního správce 120.000,-Kč plus případnou příslušnou sazbu DPH.

V druhé variantě však insolvenční správci přihlíží k rozvrhu částek mezi nezajištěné věřitele jako na dva různé rozvrhy, a proto by odměna insolvenčního správce měla být určena z každého z nich.¹⁸⁶ V případě výše zmíněné částky 800.000,-Kč, která by byla použita na rozvrh dlužníka A ve výši 400.000,-Kč a na rozvrh dlužníka B ve výši 400.000,-Kč, neboť do insolvenčního řízení každého z dlužníků přihlásili nezajištění věřitelé stejně velké pohledávky, činila by odměna insolvenčního správce 60.000,-Kč + 60.000,-Kč plus případnou příslušnou sazbu DPH, tedy odměna insolvenčního správce by byla stejně vysoká jako v případě výše zmíněné první varianty výpočtu odměny. Avšak v případě, kdy by částka 800.000,-Kč byla použita na rozvrh dlužníka A ve výši 600.000,-Kč a na rozvrh dlužníka B ve výši 200.000,-Kč, činila by odměna insolvenčního správce 90.000,-Kč + 45.000,-Kč¹⁸⁷ plus případnou příslušnou sazbu DPH, tedy o 15.000,-Kč vyšší odměnu insolvenčního správce než v předchozích případech.

¹⁸⁵ viz např. insolvenční řízení dlužníků Martiny a Milana Tobiáškových vedené u Krajského soudu v Plzni pod sp. zn. KSPL 54 INS 7397/2012

¹⁸⁶ viz např. insolvenční řízení dlužníků Miroslavy a Miroslava Vavrečkových vedené u Krajského soudu v Ostravě pod sp. zn. KSOS 36 INS 11241/2012 (KSOS 36 INS 11244/2012)

¹⁸⁷ Dle ust. § 3 písm. a) vyhlášky o odměně činí odměna insolvenčního správce při oddlužení zpeněžením majetkové podstaty částkou určenou dle § 1, nejméně však 45.000,-Kč.

S ohledem na výše uvedené a vedena přesvědčením, že v případě společného oddlužení manželů zpeněžením majetkové podstaty je vedeno společné řízení, které by mělo být ukončeno jednou konečnou zprávou o celkové činnosti insolvenčního správce a následným jedním konečným rozvrhem¹⁸⁸ (obdobně jako je jeden splátkový kalendář v případech společného oddlužení manželů plněním splátkového kalendáře), se domnívám, že je správné přiznat insolvenčnímu správci odměnu dle výše uvedené první varianty, tedy bez přihlídnutí k jednotlivým rozvrhům dlužníků – manželů.

Závěrem si tedy dovoluji shrnout, že v případě odměny insolvenčního správce při oddlužení plněním splátkového kalendáře bych apelovala na úpravu vyhlášky o odměně a zvýšení odměny insolvenčního správce o 20%, tedy na částku 900,-Kč za každý započatý kalendářní měsíc trvání účinků schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře, avšak v případě odměny insolvenčního správce při oddlužení zpeněžením majetkové podstaty bych určovala odměnu insolvenčního správce dle jediného rozvrhu bez přihlídnutí k jednotlivým rozvrhům dlužníků – manželů a bez dodatečného zvyšování odměny. K tomuto závěru mne vede především přesvědčení, že v případě oddlužení zpeněžením majetkové podstaty není tak rozhodné, zda se zpeněžuje majetková podstata jednoho dlužníka a insolvenční správce podepisuje kupní smlouvu jako insolvenční správce jednoho dlužníka, či je zpeněžována majetková podstata společných dlužníků a insolvenční správce podepisuje kupní smlouvu jako insolvenční správce obou dlužníků. Navíc se domnívám, že následná odměna, která většinou bude převyšovat odměnu insolvenčního správce a náhradu hotových výdajů, které by byly při oddlužení plněním splátkového kalendáře insolvenčnímu správci přiznány, je dostatečně přiměřená a pokryje i zvýšenou činnost insolvenčního správce vynaloženou při samotném prodeji majetkové podstaty.

¹⁸⁸ viz např. insolvenční řízení dlužníků Taťány a Martina Heryánových vedené u Krajského soudu v Plzni pod sp. zn. KSPL 29 INS 23733/2011 (KSPL 29 INS 23739/2011)

5.12.3 Odměna insolvenčního správce při oddlužení plněním splátkového kalendáře a zpeněžením majetkové podstaty

Je zcela zjevné, že když v insolvenčním zákoně není nijak upravena možnost schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře a zároveň zpeněžením majetkové podstaty, tak v insolvenčním zákoně či prováděcím předpise nijak není určena ani odměna insolvenčního správce při takovémto způsobu oddlužení, a tak i v tomto případě bude záležet pouze na rozhodnutí soudu.

Domnívám se tak, že v případě kombinace způsobů oddlužení bude za fázi oddlužení plněním splátkového kalendáře insolvenční správce odměněn dle kapitoly 5.12.1 a za fázi zpeněžení majetkové podstaty bude insolvenční správce odměněn dle kapitoly 5.12.2. Zda bude tento postup zachován nebo následně dojde k využití ustanovení § 5 vyhlášky o odměně, které stanoví, že nelze-li odměnu určit postupem podle § 1 až 4, rozhodne o výši odměny insolvenční soud s přihlédnutím zejména k délce doby, rozsahu a náročnosti vykonávané činnosti insolvenčního správce. Bude tedy záležet na jednotlivých insolvenčních soudcích a následné sjednocující judikatuře, jak k odměňování insolvenčních správců v budoucnu přistoupí.

5.12.4 Odměna insolvenčního správce před schválením oddlužení plněním splátkového kalendáře

V neposlední řadě si na tomto místě dovolím zmínit úpravu odměny insolvenčního správce před schválením oddlužení plněním splátkového kalendáře, která opět není upravena insolvenčním zákonem ani prováděcím předpisem.

Ještě v insolvenčním řízení dlužníků Zuzany a Jiřího Lásky vedeného pod sp. zn. KSUL 46 INS 1474/2010, do jejichž usnesení o schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře podal insolvenční správce odvolání mimo jiné z důvodu nepřiznání náhrady hotových výdajů za období od prohlášení úpadku do schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře (do dubna 2010), i když tyto hotové výdaje byly ve zprávě o činnosti řádně vyčísleny, nepřiznal odvolací soud insolvenčnímu správci náhradu nákladů řízení za období od rozhodnutí o úpadku. V usnesení

č.j. 1 VSPH 373/2010-B-11 ze dne 16.7.2010 Vrchní soud v Praze jako soud odvolací konstatoval, že *pokud jde o náhradu nákladů správce za období od rozhodnutí o úpadku, kdy správce činil úkony směřující ke zjištění majetkových poměrů dlužníků, jsou tyto náklady kryty paušálně přiznanou náhradou nákladů od dubna 2010 (od měsíce, ve kterém nastaly účinky schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře, pozn.), a proto správci nelze přiznat náhradu nákladů ještě za období předcházející měsíci, v němž nastaly účinky oddlužení.*

Následně ale ten samý odvolací soud, resp. stejný senát, v insolvenčním řízení dlužnice Gabriely Šandové vedené pod sp. zn. 40 INS 2229/2010 rozhodl usnesením č.j. 1 VSPH 620/2010-B-19 ze dne 25.8.2010 o tom, že insolvenčnímu správci se přiznává náhrada nákladů ve výši 1.945,-Kč¹⁸⁹. Toto své rozhodnutí odvolací soud odůvodnil tak, že *pokud insolvenční správce činil úkony směřující ke zjištění majetkových poměrů dlužnice a zabýval se přihlášenými pohledávkami věřitelů, do doby, než jsou jeho náklady kryty paušální částkou 150,-Kč (tj. do posledního dne měsíce předcházejícího měsíci, v němž nastaly účinky schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře), je odvolací soud toho názoru, že tyto náklady v souzené věci vznikly během řádného výkonu funkce správce (poštovné, poplatek za výpis ze střediska cenných papírů, cestovné za účelem účasti na přezkumném jednání plus 20% DPH), jemuž proto v souladu s ustanovení § 38 odst. 2 ve spojení s ustanovením § 168 odst. 2 písm. a) IZ úhrada těchto nákladů náleží. V opačném případě by tyto náklady musel insolvenční správce nést ze svých prostředků, což však nelze pokládat za žádoucí s ohledem na to, že byly vynaloženy v souvislosti s úkony činěnými v zájmu dlužnice a věřitelů. Proto, i když insolvenční zákon na posuzovanou situaci výslovně nepamatuje, je třeba insolvenčnímu správci náhradu důvodně vzniklých hotových výdajů přiznat. Pro úplnost lze z hlediska obecného nahlížení na danou problematiku doplnit, že stejný režim by se samozřejmě uplatnil i v případě odměny správce za předemtné období, přičemž k úhradě by došlo ve smyslu ustanovení § 38 odst. 2 IZ ze složené zálohy na náklady insolvenčního řízení, popř. z prostředků státu.*

¹⁸⁹ jako náhrada nákladů vzniklá před schválením oddlužení plněním splátkového kalendáře

Tímto usnesením Vrchní soud v Praze upravil odměňování insolvenčního správce v období od rozhodnutí o úpadku do doby vydání usnesení o schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře, když konstatoval, že insolvenční správce má právo na odměnu a na náhradu svých hotových výdajů účelně vynaložených v souvislosti s řádným výkonem funkce též za období od rozhodnutí o úpadku do rozhodnutí o schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře, a že tyto správcovy nároky nejsou kryty paušálními částkami stanovenými v ustanovení § 3 písm. b) a § 7 odst. 4 vyhlášky o odměně.

Při určování této odměny insolvenčního správce, jež nepředstavuje realizaci splátkového kalendáře, tj. za jeho činnost vykonanou v období předcházejícím schválení oddlužením splátkovým kalendářem, mají insolvenční soudy rozhodovat dle ustanovení § 5 vyhlášky o odměně, tedy mají určit odměnu insolvenčního správce s přihlédnutím zejména k délce doby, rozsahu a náročnosti správcem vykonané činnosti. Vyúčtovanou náhradu hotových výdajů spojených s touto činností však insolvenční soud přiznává insolvenčnímu správci v prokázané (důvodně vynaložené) výši, s limity dle ustanovení § 7 odst. 1 a 3 vyhlášky o odměně.

Osobně se domnívám, že za období od rozhodnutí o úpadku do konce měsíce předcházejícího schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře by měla insolvenčnímu správci náležet náhrada prokázaných účelně vynaložených nákladů – poštovné, kolky, cestovné, apod., neboť tyto náklady by neměly být hrazeny samotným insolvenčním správcem. Zároveň se však úplně nesjednocuji s názorem Vrchního soudu v Praze, resp. se současným rozhodováním insolvenčních soudů, které insolvenčním správcům přiznávají za každý měsíc období od rozhodnutí o úpadku do konce měsíce předcházejícího schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře paušálně částku 750,-Kč plus případnou sazbu DPH, bez ohledu na rozsah a náročnost vykonávané činnosti insolvenčního správce, např. bez přihlédnutí k počtu přezkoumaných pohledávek či rozsahu zjišťovaného majetku dlužníka. Domnívám se, že i za toto období by měl být insolvenční správce odměněn, avšak nejsem si jistá, zda paušalizovaná částka za každý měsíc činnosti bez ohledu na fakticky vykonanou činnost insolvenčního správce, je dostatečně objektivní odměnou, neboť fakticky tuto odměnu určuje pouze insolvenční soud, který při vydání usnesení o úpadku a schválení

oddlužení zároveň určí termín konání přezkumného jednání a schůze věřitelů a následně je to právě insolvenční soud, který vydává usnesení o schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře. Insolvenční soud tedy fakticky určí, jak dlouhé období mezi rozhodnutím o úpadku a rozhodnutím o schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře bude.

6 Změny v insolvenčním právu od 1. ledna 2014

Hlavní principy celkového pojetí insolvenčního zákona, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2008, vycházely z analýzy negativního působení materie zákona o konkursu a vyrovnání. Nový insolvenční zákon se snažil zakotvit absentující nebo nekvalitně zpracované instituty zákona o konkursu a vyrovnání. Mimo jiné byly v tomto zákoně posíleny principy pozitivní motivace dlužníka i jeho věřitelů u všech způsobů řešení úpadku, zakotveny základní zásady insolvenčního řízení či zaveden nový systém regulace insolvenčních správců. V reakci na vzrůstající zadlužování spotřebitelů a v souladu s již zavedeným trendem v severoatlantických státech byl zakotven nový způsob řešení úpadku dlužníka – nepodnikatele (spotřebitele). Institut oddlužení preferuje sociální účel před ekonomickým, umožňuje dlužníku nový start a motivuje ho k aktivnímu zapojení se do umořování svého dluhu vůči věřitelům. Zásadním krokem směrem k posílení principu publicity a transparentnosti insolvenčního řízení bylo zavedení veřejně přístupného insolvenčního rejstříku. Nový insolvenční zákon tak zavedl mnoho nových institutů, jejichž efektivnost nebylo, vzhledem k absenci jakýchkoli obdobných zkušeností z minulosti, možné odhadnout. Po uplynutí více než čtyř let ode dne účinnosti insolvenčního zákona uběhla dostatečně dlouhá doba pro posouzení prvních zkušeností s aplikací nového úpadkového práva. Ministerstvo spravedlnosti si vytklo za cíl připravit novelu insolvenčního zákona, která by představovala odpovídající reakci na komplexní posouzení kladů a záporů nového úpadkového práva. Za účelem komplexního zmapování aplikační praxe iniciovalo Ministerstvo spravedlnosti veřejnou konzultaci „Dosavadní zkušenosti s novým insolvenčním řízením“ a prostřednictvím dotazníku oslovilo široký okruh adresátů¹⁹⁰, jejichž zkušenosti s novým insolvenčním zákonem byly podkladem pro identifikaci

¹⁹⁰ Od povinných připomínkových míst jako byla Česká národní banka, různá ministerstva a Úřad vlády ČR po nepovinná připomínková místa jako krajské úřady, Ústavní soud, Nejvyšší soud či Nejvyšší správní soud až po jednotlivé krajské soudy, profesní komory a vzdělávací instituce. Celý seznam je dostupný na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=929&CT1=0> jako příloha č. 2 důvodové zprávy

problémových oblastí a staly se základem pro systémovou revizi insolvenčního zákona a dalších právních předpisů.¹⁹¹

Z velkého množství reakcí širokého okruhu adresátů bylo možné následně určit oblasti, jichž by se měla změna insolvenčního zákona dotýkat, tedy především:

- a) určování insolvenčních správců,
- b) věřitelské orgány,
- c) souběh exekucí a insolvenčního řízení,
- d) uplatňování nároků v insolvenčním řízení včetně úpravy postavení zajištěných věřitelů,
- e) oddlužení (včetně společného oddlužení manželů),
- f) reorganizace,
- g) odměňování insolvenčních správců,
- h) změny související s přijetím zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, který nabude účinnosti dne 1. ledna 2014,
- i) různé.

S ohledem na zaměření této práce si však dále dovolím věnovat se pouze změnám týkajících se oddlužení převážně s ohledem na společné oddlužení manželů a odměňování insolvenčních správců se zaměřením na odměnu a náhradu hotových výdajů insolvenčního správce při oddlužení.

¹⁹¹ Sněmovní tisk 929/0, část č. 1/13 Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů - důvodová zpráva [online]. Praha: Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna [cit. 2013-10-21]. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=929&CT1=0>

6.1 Osoby oprávněné k podání návrhu na oddlužení

Podle současné úpravy ustanovení § 389 odst. 1 IZ může dlužník, který není podnikatelem, navrhnout insolvenčnímu soudu, aby jeho úpadek nebo hrozící úpadek řešil oddlužením. Výkladově obtížné spojení „dlužník, který není podnikatelem“ musel vyřešit až Nejvyšší soud České republiky, který ve svém již výše zmíněném usnesení ze dne 21. dubna 2009, sen. zn. 29 NSČR 3/2009 stanovil, že: *Dlužníkem, „který není podnikatelem“ se ve smyslu ustanovení § 389 odst. 1 IZ rozumí taková fyzická nebo právnická osoba, která není zákonem považována za podnikatele a současně nemá závazky (dluhy) vzešlé z jejího podnikání. To zda existuje rozumný důvod nepokládat při rozhodování o návrhu na povolení oddlužení nebo při rozhodování o tom, zda se oddlužení schvaluje, za překážku bránící uplatnění institutu oddlužení neuhrazený dluh z dlužníkovy dřívějšího podnikání, insolvenční soud uváží především s přihlédnutím k:*

- 1) době vzniku konkrétního dlužníkovy závazku (dluhu) z podnikání,*
- 2) době ukončení dlužníkovy podnikání,*
- 3) četnosti neuhrazených dlužníkovy závazků (dluhů) z podnikání,*
- 4) výši konkrétního dlužníkovy závazku (dluhu) z podnikání v porovnání s celkovou výší všech dlužníkovy závazků,*
- 5) tomu, zda věřitel, o jehož pohledávku jde, je srozuměn s tím, že tato pohledávka bude podrobena režimu oddlužení.*

I přesto, že judikaturou Nejvyššího soudu České republiky je dostatečně dovozeno, jakou osobu lze v rámci insolvenčního řízení, resp. ve smyslu ustanovení § 389 IZ, považovat za podnikatele, bylo více než žádoucí posílit právní jistotu promítnutím tohoto judikaturního závěru do samotného textu insolvenčního zákona, a to už především s ohledem na dlužníky – právně nevzdělané fyzické či právnické osoby, kteří by chtěli v budoucnu podávat návrh na oddlužení, a judikatura českých soudů by jim nemusela být známá. Logicky se tedy jevilo vhodné upravit osobu oprávněnou k podání návrhu na oddlužení v souladu s výše uvedenou judikaturou, tedy tak, aby dlužník, jenž podle zákona není považován za podnikatele, mohl řešit svůj úpadek či hrozící úpadek oddlužením i přesto, že některý z jeho závazků (nebo i všechny) pochází

z podnikání. Od 1. ledna 2014 tedy dlužník může insolvenčnímu soudu navrhnout, aby jeho úpadek nebo hrozící úpadek řešil oddlužením, jde-li o právnickou osobu, která podle zákona není považována za podnikatele a současně nemá dluhy z podnikání, nebo fyzickou osobu, která nemá dluhy z podnikání.¹⁹² Podstatou návrhu však je, že závazek z podnikání nebrání řešení dlužníkovy úpadku nebo hrozícího úpadku oddlužením, jestliže s tím souhlasil věřitel, o jehož pohledávku jde, nebo jde o pohledávku věřitele, která zůstala neuspokojena po skončení insolvenčního řízení, ve kterém insolvenční soud zrušil konkurs na majetek dlužníka podle ust. § 308 odst. 1 písm. c) nebo d) IZ¹⁹³, anebo jde o pohledávku zajištěného věřitele¹⁹⁴. Hlavním předpokladem takového řešení je tedy zásadně souhlas věřitele, o jehož pohledávku jde. Dle důvodové zprávy může být tento souhlas vyjádřen různými způsoby, např. i tím, že věřitel nenamítne ničeho proti navrženému způsobu řešení úpadku dlužníka. Tento závěr se tedy promítne i do novelizovaného insolvenčního zákona, přesněji do ustanovení § 403 odst. 2 IZ¹⁹⁵.

Zároveň se Ministerstvo spravedlnosti po konzultaci s odbornou veřejností rozhodlo posunout institut oddlužení ve směru jeho použitelnosti fyzickými osobami – živnostníky, kteří hodlají uspokojovat pohledávky svých věřitelů i v průběhu oddlužení z příjmu dosahovaných podnikáním, ovšem za trvajícího předpokladu, že v době rozhodné pro posouzení přípustnosti oddlužení nemají dluhy z podnikání, neboť jinak by byla založena ničím neodůvodněná diskrepance v rozložení podnikatelského rizika pro podnikatele podle toho, zda jde o fyzickou či právnickou osobu.

6.2 Společné oddlužení manželů

Jelikož podstatnou část agendy insolvenčních soudů tvoří oddlužení fyzických osob a stále zvyšující se počet případů, kdy se o oddlužení snaží celá domácnost – oba

¹⁹² ust. § 389 odst. 1 IZ ve znění ke dni 1.1.2014

¹⁹³ Tedy by šlo o pohledávku, která by jako závazek z podnikání zůstala neuspokojena i po „podnikatelském“ způsobu řešení úpadku dlužníka konkursem.

¹⁹⁴ Pohledávka zajištěného věřitele se uspokojuje ze zajištění bez ohledu na povahu závazku.

¹⁹⁵ Platí, že věřitelé, kteří včas neuplatnili námitky podle věty první, souhlasí s oddlužením bez zřetele k tomu, zda dlužník má dluhy z podnikání.

manželé, musela na tento vývoj v insolvenčním právu reagovat i tato rozsáhlá novela insolvenčního zákona.

Do této doby jediná úprava týkající se manželů a oddlužení se nacházela v ustanovení § 392 odst. 3 IZ, podle kterého musel být návrh na povolení oddlužení spolupodepsán úředně ověřeným podpisem dlužníka manžela, kterým se výslovně zavazuje, že s povolením oddlužení souhlasí. Tohoto podpisu nebylo třeba pouze v případech, kdy oddlužením nemohl být dotčen majetek z nevypořádaného společného jmění manželů, rozsah vyživovacích povinností dlužníka vůči jeho manželu a nezaopatřeným dětem nebo rozsah vyživovacích povinností dlužníka manžela. Od 1. ledna 2014 se však podpis dlužníka manžela na návrhu na povolení oddlužení nebude dále vyžadovat, nebude-li v insolvenčním zákoně uvedeno jinak. Tato změna insolvenčního zákona souvisí se změnou, resp. začleněním společného oddlužení manželů do insolvenčního zákona a vytváří tedy předpoklad pro dále zaváděnou úpravu společného návrhu na oddlužení manželů.

Navzdory tomu, že současný insolvenční zákon nezná institut společného oddlužení manželů, existuje na dané téma obšírná judikatura vrchních soudů, která dala vzniknout tomuto institutu, když připustila, aby se dva insolvenční návrhy, které podal každý z manželů samostatně, projednaly společně, byť tento institut insolvenční zákon nezná. Jak je zmíněno v důvodové zprávě, lze v zásadě připustit spojování oddlužení manželů ke společnému řízení, neboť to umožňuje ustanovení § 112 odst. 1 o.s.ř., které se podle ustanovení § 7 IZ pro insolvenční řízení použije přiměřeně. Ke spojování řízení vede zejména snaha o hospodárnost řízení, a to jak ve vztahu k úřednímu aparátu (tj. stačí vydávat jedno rozhodnutí, nařizovat jedno společné jednání atd.), tak i ve vztahu k majetkové podstatě.¹⁹⁶ S tímto názorem se více než ztotožňuji, a proto jsem s očekáváním vyhlížela novelu insolvenčního zákona, která by konečně zachytila v českém právu dosud pouze judikovaný stav společného oddlužení manželů, a určila

¹⁹⁶ Sněmovní tisk 929/0, část č. 1/13 Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů - důvodová zpráva [online]. Praha: Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna [cit. 2013-10-21]. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=929&CT1=0>

tak mantinely použitelnosti tohoto institutu. Jak však bylo již výše uvedeno, není obtížné specifikovat společné oddlužení manželů jako takové, ale všechny odchylky, které společné oddlužení dvou osob může přinést od podání insolvenčního návrhu s návrhem na povolení oddlužení pouze jedním z manželů po rozvod manželství během schválených účinků oddlužení.

Od 1. ledna 2014 tedy bude do insolvenčního zákona vloženo ustanovení § 394a o společném návrhu manželů na povolení oddlužení, kterým se začlení společné oddlužení manželů do zákonné úpravy, i když nadále nebude používáno pod pojmem „společné oddlužení manželů“ ale „společný návrh manželů na povolení oddlužení“. Manželé, z nichž každý samostatně je osobou oprávněnou podat návrh na povolení oddlužení, mohou tento návrh podat společně. Pro posouzení, zda jde o osoby oprávněné podat společný návrh manželů na povolení oddlužení, je rozhodné, zda jde o manžele ke dni, kdy takový návrh dojde insolvenčnímu soudu.¹⁹⁷ Manželé se tedy od 1. ledna 2014 mohou rozhodnout, zda návrh podá pouze jeden z nich, každý sám či podají návrh společný. Společný návrh na povolení oddlužení musí obsahovat výslovné prohlášení obou manželů, že souhlasí s tím, aby všechn jejich majetek byl pro účely schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty považován za majetek ve společném jmění manželů; podpisy obou manželů u tohoto prohlášení musí být úředně ověřeny.¹⁹⁸ Manželé, kteří podali společný návrh na povolení oddlužení, mají po dobu trvání insolvenčního řízení o tomto návrhu a po dobu trvání účinků oddlužení postavení nerozlučných společníků a považují se za jednoho dlužníka.¹⁹⁹ Tedy manželé, kteří podají insolvenční návrh s návrhem na povolení oddlužení společně, budou pokládáni za jednoho dlužníka a budou mít postavení nerozlučných společníků, přičemž musí výslovně projevit vůli, aby jejich veškerý majetek (tedy i výlučný majetek) byl pro účely oddlužení pokládán za majetek v jejich společném jmění manželů.

Tímto ustanovením začlenili konečně zákonodárci již několik let v praxi hojně používaný institut společného oddlužení manželů. Od 1. ledna 2014 tedy budou moci dlužníci – manželé podávat pouze jeden návrh na povolení oddlužení jako společný,

¹⁹⁷ ust. § 394a odst. 1 IZ ve znění ke dni 1.1.2014

¹⁹⁸ ust. § 394a odst. 2 IZ ve znění ke dni 1.1.2014

¹⁹⁹ ust. § 394a odst. 3 IZ ve znění ke dni 1.1.2014

nikoliv každý zvlášť s tím, že se insolvenční řízení až následně spojí. Pouze tento společný návrh manželů na povolení oddlužení by tak měl být řešený jako „společné oddlužení manželů“. Podmínky pro splnění oprávněnosti podat návrh na povolení oddlužení se však budou posuzovat u každého z manželů samostatně, tedy každý musí splňovat podmínky uvedené v ustanovení § 389 IZ.

Zároveň zákonodárci jasně určili, že stavem rozhodným pro společný návrh manželů na povolení oddlužení je den, kdy insolvenčnímu soudu dojde tento společný návrh manželů, a že po dobu trvání účinků oddlužení budou mít manželé postavení nerozlučných společníků a budou se považovat za jednoho dlužníka. Z toho lze dovodit, že společné oddlužení manželů nebude závislé na trvání manželství a v případě neplnění povinností jedním z manželů bude oddlužení oběma manželům zrušeno a prohlášen konkurs na každého z manželů. V budoucnu by tedy případný rozvod manželů neměl mít vliv na společně schválené oddlužení, neboť určující je existence manželství ke dni podání společného návrhu a fikce manželů jako jednoho dlužníka.

Zákonná úprava společného návrhu manželů na povolení oddlužení se tedy dotkne i oddlužení zpeněžením majetkové podstaty, neboť v případě tohoto způsobu oddlužení se od okamžiku, kdy nastanou účinky schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty, považuje všechn majetek těchto manželů za majetek ve společném jmění manželů, které nezaniká. V případě, že by se však oddlužení zpeněžením majetkové podstaty týkalo jen jednoho z manželů, zaniká společné jmění dlužníka a jeho manžela obdobně jako kdyby byl na majetek dlužníka prohlášen konkurs.²⁰⁰

6.3 Povinnosti dlužníka po schválení oddlužení a osvobození dlužníka

V ustanovení § 412 odst. 1 písm. b) IZ novela upravila výčet majetku, který je dlužník povinen vydat insolvenčnímu správci ke zpeněžení, a nově tedy insolvenční správce zpeněží i hodnoty z neúčinného právního úkonu a majetek, který dlužník neuvedl v seznamu majetku, ač tuto povinnost měl, a výtěžek jako mimořádnou splátku

²⁰⁰ ust. § 408 odst. 1 IZ ve znění ke dni 1.1.2014

použije nad rámec splátkového kalendáře. Další dílčí změny ustanovení § 412 IZ pak jen přizpůsobují plnění povinností dlužníka potřebám konkrétního insolvenčního řízení.

Novela se dotkne i postupu insolvenčních soudů při osvobození dlužníků od placení pohledávek dle ustanovení § 414 IZ. Novela tak zjednodušuje a zrychluje postup insolvenčních soudů při osvobození dlužníka po skončení oddlužení, když vynechává jednu z obligatorních podmínek pro osvobození, kterou je slyšení dlužníka. Dlužník tedy stále musí navrhnout toto osvobození, ale pro jeho schválení již insolvenční soud nemusí nařizovat jednání, na kterém by byla nutná přítomnost dlužníka.

V neposlední řadě zákonodárci pamatovali na úpravu schválení oddlužení v případě, že insolvenční návrh s návrhem na povolení oddlužení podá pouze jeden z manželů. Zde z mého pohledu zcela logicky dovodili, že v případě oddlužení pouze jednoho z manželů není druhý z manželů účastníkem insolvenčního řízení a ustanovení § 414 odst. 1 IZ upravuje oddlužení dlužníka, nikoliv dalších osob. Pokud tedy druhý z manželů nebyl dlužníkem v insolvenčním slova smyslu, nemůže být tento osvobozen od zbývajících závazků. V případě, že návrh na oddlužení podá pouze jeden z manželů, je naprosto běžnou praxí, že se přihlašují pouze věřitelé, kteří uzavřeli s tímto manželem závazkový vztah, nikoliv však věřitelé, kteří závazkový vztah uzavřeli s druhým z manželů.²⁰¹ Došlo-li by i přesto k oddlužení druhého manžela, šlo by to jistě na úkor práv jeho věřitelů. Celý institut oddlužení směřuje k vypořádání majetkových poměrů dlužníka s jeho věřiteli. Závazky (dluhy) jiných osob (těch, jež věřitelům za splnění závazku odpovídají společně a nerozdílně s dlužníkem, a těch, které svým majetkem zajišťují pohledávky věřitelů vůči dlužníku) předmětem vypořádání při oddlužení nejsou (uvedený institut k vypořádání těchto závazků/dluhů nesměřuje).²⁰²

²⁰¹ V insolvenčním rejstříku není dohledatelný údaj druhého z manželů, který nepodal insolvenční návrh s návrhem na povolení oddlužení, a proto věřitelé ani oprávněně nemohou vědět, že by mohli přihlásit svou pohledávku do insolvenčního řízení manžela, s kterým neuzavřeli závazkový vztah a neznají jeho identifikační údaje.

²⁰² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 3509/2010 ze dne 24. listopadu 2010

6.4 Odměna insolvenčního správce

Novela insolvenčního zákona se nepřímo dotkla i vyhlášky o odměně, neboť bylo třeba, aby Ministerstvo spravedlnosti ČR sladilo samotný insolvenční zákon s odměňováním insolvenčních správců. Vyhláška č. 398/2013 Sb., kterou se mění vyhláška o odměně, tak nabude účinnosti společně s novelou insolvenčního zákona, která institut společného návrhu manželů zavádí. Zároveň však v této vyhlášce upravilo ministerstvo i další sporné body odměňování insolvenčních správců, které se však netýkají předmětu této práce.

S ohledem na zákonné zakotvení institutu společného oddlužení manželů bylo třeba včlenit do vyhlášky o odměně i odměnu insolvenčního správce při použití tohoto společného způsobu oddlužení. Insolvenčnímu správci tedy bude náležet při oddlužení plněním splátkového kalendáře 750,-Kč a v případě oddlužení povoleného na základě společného návrhu manželů odměna ve výši 1.125,-Kč za každý započatý kalendářní měsíc od rozhodnutí o povolení oddlužení do skončení plnění.²⁰³

Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že Ministerstvo spravedlnosti nejen začlenilo odměnu insolvenčního správce v případě společného návrhu manželů, ale zároveň upravilo období, za které má insolvenční správce nárok na odměnu. Od 1. ledna 2014 by tedy mělo odpadnout přece jen občas nejednotné rozhodování insolvenčních soudů týkající se odměny insolvenčního správce za období od rozhodnutí o úpadku do konce měsíce předcházejícího rozhodnutí o oddlužení plněním splátkového kalendáře, neboť nově insolvenčnímu správci bude náležet výše uvedená odměna již od rozhodnutí o povolení oddlužení, které je vydáváno společně se zjištěním úpadku dlužníka²⁰⁴ (nejpozději však do 30 dnů od zjištění úpadku dlužníka)²⁰⁵.

Obdobný postup v odměňování insolvenčního správce nastane i tehdy, jestliže při oddlužení plněním splátkového kalendáře dojde ke zpeněžení majetkové podstaty sloužící k zajištění. Insolvenčnímu správci tedy bude náležet odměna ve výši 750,-Kč a v případě oddlužení povoleného na základě společného návrhu manželů 1.125,-Kč za

²⁰³ ust. § 3 písm. b) vyhlášky o odměně ve znění ke dni 1.1.2014

²⁰⁴ ust. § 148 odst. 3 IZ

²⁰⁵ ust. § 149 odst. 2 IZ

každý započatý kalendářní měsíc od rozhodnutí o povolení oddlužení do skončení plnění. Odměna insolvenčního správce ze zpeněženého zajištěného majetku se pak určí dle ustanovení § 1 odst. 2 vyhlášky o odměně.²⁰⁶

Nově tak byla upravena i náhrada hotových výdajů insolvenčního správce, a proto po 1. lednu 2014 bude insolvenčnímu správci náležet v souvislosti s výkonem jeho činnosti při oddlužení plněním splátkového kalendáře náhrada hotových výdajů ve výši 150,-Kč a v případě oddlužení povoleného na základě společného návrhu manželů 225,-Kč za každý započatý kalendářní měsíc od rozhodnutí o povolení oddlužení do skončení plnění.

²⁰⁶ ust. § 3 písm. c) vyhlášky o odměně ve znění ke dni 1.1.2014

Závěr

Přestože je charakteristickým znakem insolvenčního řízení „kolektivnost“, pluralita osob se vždy vyskytovala pouze na straně věřitelů, kteří vůči dlužníkovi uplatňovali v řízení své pohledávky. Tato situace platila i po přijetí insolvenčního zákona, avšak narušil ji svým rozhodnutím Vrchní soud v Praze.

V této práci jsem se tedy snažila nastínit institut oddlužení jako nový institut začleněný do českého právního řádu s důrazem především na oddlužení manželů, resp. rozhodnutím Vrchního soudu v Praze vzniklý institut společného oddlužení manželů. V jednotlivých kapitolách této práce jsem se pak převážně zaměřila na jednotlivé dílčí aspekty nově vzniklého institutu a problematiku a nejednotnost, kterou do českého soudnictví přinesl. V této práci jsem chtěla podat objektivní pohled na nový institut společného oddlužení manželů a na jeho jednotlivé průběhy u různých insolvenčních soudů. Snažila jsem se upozornit na současnou rozhodovací praxi českých soudů, na jejich roztržitost, protichůdná a místy i protizákonná či dokonce protiústavní rozhodnutí.

Situace, která v českém právním řádu nastala vytvořením institutu společného oddlužení, nebyla dostatečně přehledná pro insolvenční soudy, insolvenční správce či advokáty, natož pak pro dlužníky – právní laiky. Často tedy dlužníkům právně vzdělaná veřejnost nedokázala podat zaručenou informaci o jejich možnostech při podání insolvenčního návrhu spolu s návrhem na povolení oddlužení, natož pak předjímat výsledek tohoto řízení. Odborná veřejnost tak v podstatě očekává uplynutí pětileté lhůty splátkového kalendáře, aby mohla zaujmout nějaký závěr ke společnému oddlužení manželů, především s ohledem na následné vydávání rozhodnutí o splnění oddlužení a osvobození od placení pohledávek.

I proto jsem ráda, že zákonodárci dokázali zareagovat na judikaturní zavedení tohoto institutu a přijali novelu insolvenčního zákona, i když bohužel až po tolika letech používání institutu společného oddlužení manželů. Zda touto novelou zákonodárci podchytí všechny strasti, které tento institut zavedl, ukáže bohužel opět až čas.

S ohledem na vše, co bylo v této práci řečené, doporučuji dlužníkům – manželům podat insolvenční návrh spolu s návrhem na povolení oddlužení oběma manželi, a to jak podle současně platného insolvenčního zákona, tak i v budoucnu společným návrhem, který bude nově začleněn do insolvenčního zákona. Jenom tak se dle mého názoru může oddlužit celé společné jmění manželů, tedy oba manželé od společných dluhů, ale také případně od všech dluhů spadajících do výlučného vlastnictví jednoho z dlužníků – manželů.

Zároveň se domnívám, že institut oddlužení, který byl do českého právního řádu přijat před více než pěti lety, je v současné době dařově využíván českou veřejností a nesmírně zatěžuje soudní aparát. Zda si této skutečnosti byli zákonodárci při přijímání tohoto institutu vědomi, zda zvážili všechny sociální a ekonomické aspekty, které s sebou oddlužení přináší, se můžeme jen dohadovat. Zcela evidentní však je, že oddlužení zabírá nemalou část agendy insolvenčních soudů, a proto není divu, že insolvenční soudy nedokážou v tomto nápadu jednotlivých insolvenčních řízení důkladně prozkoumat každý jednotlivý návrh dlužníka na povolení oddlužení a tím zajistit autoritu, která by soudům měla být vlastní. Naopak se u jednotlivých insolvenčních soudů (především pak u insolvenčních soudů v krajích s vyšší nezaměstnaností) setkáváme se skutečností, že na každé přezkumné jednání a následnou schůzi věřitelů nařizují insolvenční soudy jednání po 10 či 15 minutách. Zda za takto krátkou dobu zjistí insolvenční soudy všechny potřebné skutečnosti k tomu, aby mohly dostatečně kvalifikovaně rozhodnout, si dovolím zpochybnit. Z oddlužení se tak v české společnosti stal „boom“, ve kterém dlužníci spatřují rychlé a efektivní zbavení se svých závazků velmi účinnou cestou.

Použité zkratky

vše myšleno ve znění pozdějších předpisů

ČNB – Česká národní banka

IZ – zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, insolvenční zákon

NOZ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

NSČR – Nejvyšší soud České republiky

ObčZ – zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

ObchZ – zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

o.s.ř. – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

ÚS – Ústavní soud České republiky

vyhláška o odměně – vyhláška č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů

ZKV – zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání

ZOR – zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

Seznam použité literatury

Monografická literatura

- KLABOUCH, J. *Staré české soudnictví (Jak se dříve soudívalo)*. Praha. Orbis 1967, 417 s.
- KINCL, J.; URFUS, V.; SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 2. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 1995, 386 s.
- KOTOUČOVÁ, J. a kolektiv. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon): komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck. 2008, 1056 s.
- KOZÁK, J. BUDÍN, P., DADAM, A. aj. *Insolvenční zákon a předpisy související, Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení, Komentář*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství ASPI, 2008, 928 s.
- KUČERA, F. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon): s judikaturou a souvisejícími předpisy*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2009, 320 s.
- MARŠÍKOVÁ J. *Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele*. 1. vydání. Praha : Linde Praha a.s., 2009. 440 s.
- RICHTER, T. *Insolvenční právo*. 1. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 472 s.
- SCHELLE, K. (ed.). *Sbírka prací na téma Nové insolvenční právo*. 1. vydání. Ostrava : Key Publishing. 2006. 124 s.
- SCHELLE, K.; FRÝDEK, M. *Vývoj konkursního práva*. 1. vydání. Ostrava : Key Publishing, 2010, 91 s.
- ZELENKA, J., HÁLOVÁ, M., KUČERA, F., et. al. *Insolvenční zákon : poznámkové vydání s důvodovou zprávou a nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*, 2. aktualizované vydání Praha: Linde 2008, 800 s.

Časopisecké a internetové články

- BABUŠKOVÁ, J. Oddlužení manželů – aneb co v zákoně nenajdete. *Bulletin advokacie*. 2012. č. 4. s. 32.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Rozvodovost [online]. Dostupné na: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Úmrtnostní tabulky za ČR 2012 [online]. Dostupné na: [http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/6B004115D0/\\$File/40021302.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/6B004115D0/$File/40021302.pdf) a [http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/6B004115CC/\\$File/40021301.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/6B004115CC/$File/40021301.pdf)
- DVOŘÁK, T. Společné jmění manželů a insolvenční zákon. *Právní fórum*, 2010, roč. 7, č. 2, s. 56-64.
- EXPERTNÍ PRACOVNÍ SKUPINA PRO INSOLVENČNÍ PRÁVO MINISTERSTVA SPRAVEDLNOSTI. Výkladové stanovisko č. 2 [online]. Dostupné na: <http://insolvenzni-zakon.justice.cz/expertni-skupina-s22/vykladova-stanoviska-expertni-skupiny/vykladove-stanovisko-2.html>
- Jaké problémy přináší finanční negramotnost. Praha: ČNB [online]. Dostupné na: http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/zamrazilos_20111125_fin_vzdelani.pdf
- KONÍČKOVÁ, Z. PRUDILOVÁ. Někteří úskalí oddlužení manželů. *epravo.cz* [online]. Dostupné na: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nektera-uskali-oddluzeni-manzelu-80703.html>
- KONÍČKOVÁ, Z. PRUDILOVÁ. Oddlužení a zkoumání (ne)poctivého záměru při jeho povolování a schvalování. *epravo.cz* [online]. Dostupné na: <http://www.epravo.cz/top/clanky/oddluzeni-a-zkoumani-ne-poctiveho-zameru-pri-jeho-povolovani-a-schvalovani-80704.html>
- KRHÚT, R. Poctivý záměr v oddlužení. *Bulletin advokacie*. 2012, č. 9 s. 42-43.
- KRHÚT, R. Insolvenční poradna. *Konkursní noviny*. 2013, č. 11. s. 17.

- MRÁZEK, J. Insolvenční právo EU a právní úprava v ČR. *Právní rádce: měsíčník Hospodářských novin*. 2004. č. 12.
- PACHL, L. Mýty a fakta o oddlužení (osobním bankrotu, spotřebitelském úpadku). *epravo.cz* [online]. Dostupné na: <http://www.epravo.cz/top/clanky/myty-a-fakta-o-oddluzeni-osobnim-bankrotu-spotrebitelskem-upadku-52883.html>
- PACHL, L. Kdy a jak správně podat návrh na povolení oddlužení. *Právní fórum*. 2008, č. 5, s. 209.
- PACHL, L. Pár poznámek ke společnému oddlužení manželů v insolvenční. *Konkursní noviny*. 2011. č. 14-15 [online]. Dostupné na: <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek/par-poznamek-ke-spolecnemu-oddluzeni-manzelu-v-insolvenci>
- PACHL, L. Oddlužení v roce 2014. *Konkursní noviny*. 2013. č. 9. s. 6-8.
- ŘEHÁČEK, O. Osobní bankrot manželů a jeho řešení v soudní judikatuře. *Bulletin advokacie*. 2011. č. 7-8. s. 42-44.
- SMOLÍK, P. Oddlužení jako nový způsob řešení úpadku – nová naděje dlužníků i věřitelů? KNOLL, V., KARHANOVÁ, M. et al. *Naděje právní vědy: Býkov 2007: sborník z mezinárodního setkání mladých vědeckých pracovníků konaného ve dnech 12. – 14. 10. 2007 na Zámeckém statku Býkov*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2008, s. 326 – 340.
- ŠIMÁK, P. Společné oddlužení manželů. *epravo.cz* [online]. Dostupné na: <http://www.epravo.cz/top/clanky/spolecne-oddluzeni-manzelu-74667.html>
- ZOULÍK, F. Vývoj insolvenčních řízení. *Právní fórum*. 2009, roč. 6, č. 4. [online] Dostupné na: <http://www.pravnickeforum.cz/archiv/dokument/doc-d8554v11354-vyvoj-insolvencnich-rizeni/>
- ZRŮSTEK, J. Oddlužení není pro podnikatele? *epravo.cz* [online]. Dostupné na: <http://www.epravo.cz/top/clanky/oddluzeni-neni-pro-podnikatele-81218.html>

Právní předpisy

Vše myšleno ve znění pozdějších předpisů

- Nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000, o úpadkovém řízení
- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání
- Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání
- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
- Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty
- Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
- Zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 294/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy
- Vyhláška č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona
- Vyhláška č. 312/2007 Sb., o obsahu a dalších náležitostech zkoušek insolvenčních správců
- Vyhláška č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich hotových výdajů
- Vyhláška č. 314/2007 Sb., o minimálním limitu pojistného plnění a minimálních standardech pojistných smluv insolvenčních správců

Judikatura a insolvenční řízení

Ústavního soudu

- Usnesení Ústavního soudu čj. III. ÚS 363/96 ze dne 17. března 1997
- Nález Ústavního soudu sp. zn. PL ÚS 42/08 ze dne 21.4.2009
- Nález Ústavního soudu sp. zn. PL ÚS 19/09 ze dne 27.7.2010

Nejvyššího soudu

- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.1.2010, sen. zn. 29 NSČR 1/2008
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.2.2009, sen. zn. 29 NSČR 7/2008
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.4.2009, sen. zn. 29 NSČR 3/2009
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23.2.2011, sen. zn. 29 NSČR 9/2009
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.11.2010 sp. zn. 29 Cdo 3509/2010
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.12.2011, sen. zn. 29 NSČR 14/2011
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.7.2012 sen. zn. 29 NSČR 22/2012

Vrchních soudů

- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4.4.2008 sp. zn. 1 VSPH 9/2008
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15.12.2009 sp. zn. 1 VSPH 669/2009
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 22.2.2010 sp. zn. 2 VSPH 834/2009
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 3.2.2011 sp. zn. 2 VSPH 14/2010
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26.7.2010 sp. zn. 1 VSPH 528/2010
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 25.8.2010 sp. zn. 1 VSPH 620/2010
- Rozsudek Vrchního soudu V Praze ze dne 31.3.2011 sp. zn. 1 VSPH 10/2011
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6.5.2011 sp. zn. 3 VSPH 334/2011

- Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 20.10.2011 sp. zn. 3 VSOL 506/2011
- Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 14.6.2012 sp. zn. 3 VSOL 465/2012
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17.5.2012 sp. zn. 2 VSPH 604/2012

Krajských soudů

- Insolvenční řízení dlužníků Lucie a Milana Vltavských vedené u Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci pod sp. zn. KSLB 76 INS 1730/2010 (KSLB 76 INS 1733/2010)
- Insolvenční řízení dlužníků Petry a Bronislava Venglových vedené u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. KSLB 57 INS 2163/2010 (KSLB 57 INS 2166/2010)
- Insolvenční řízení Miluše Zemanové vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. KSPH 36 INS 7752/2010
- Insolvenční řízení dlužníků Václava a Radomíry Bartošových vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. KSPL 20 INS 352/2009 (KSPL 20 INS 3751/2010)
- Insolvenční řízení dlužníka Žofie Oláhové vedené u Krajského soudu v Hradci Králové pod sp. zn. KSHK 41 INS 5400/2011
- Insolvenční řízení dlužníků Ludmily a Františka Mrázka vedené u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. 24 INS 13363/2011 (KSBR 24 INS 13365/2011)
- Insolvenční řízení dlužnice Jany Spurné vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. KSPH 35 INS 18134/2011
- Insolvenční řízení dlužníků Karla a Ivany Tůmových vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. KSPH 37 INS 18652/2011 (KSPH 37 INS 18658/2011)
- Insolvenční řízení dlužníka Ľudovíta Galby vedené u Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci pod sp. zn. KSOL 16 INS 23003/2011, a jeho manželky

– dlužnice Zory Galbové vedené u Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci pod sp. zn. KSOL 16 INS 23005/2011

- Insolvenční řízení dlužníků Taťány a Martina Heryánových vedené u Krajského soudu v Plzni pod sp. zn. KSPL 29 INS 23733/2011 (KSPL 29 INS 23739/2011)
- Insolvenční řízení dlužníků Renaty a Pavla Šmídových vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. KSPH 36 INS 2408/2012 (KSPH 36 INS 14777/2012)
- Insolvenční řízení dlužníka Petra Pospíšila vedené u Krajského soudu v Ostravě pod sp. zn. KSOS 36 INS 5016/2012, a jeho manželky – dlužnice Věry Pospíšilové vedené u Krajského soudu v Ostravě pod sp.zn. KSOS 36 INS 5019/2012
- Insolvenční řízení dlužníků Pavly a Milana Lachnita vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. KSPH 38 INS 6221/2012 (KSPH 38 INS 6216/2012)
- Insolvenční řízení dlužníků Martiny a Milana Tobiáškových vedené u Krajského soudu v Plzni pod sp. zn. KSPL 54 INS 7397/2012
- Insolvenční řízení dlužníků Miroslavy a Miroslava Vavrečkových vedené u Krajského soudu v Ostravě pod sp. zn. KSOS 36 INS 11241/2012 (KSOS 36 INS 11244/2012)
- Insolvenční řízení dlužníků Libuše a Miloslava Jankovičových vedené u Krajského soudu v Praze pod. zn. KSPH 39 INS 22518/2012 (KSPH 39 INS 22526/2012)
- Insolvenční řízení dlužníka Michala Grundzy vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. KSPH 37 INS 25172/2012
- Insolvenční řízení dlužníka Ljudmyly Grundzové vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. KSPH 37 INS 25175/2012
- Insolvenční řízení dlužníků Jaroslavy a Josefa Smrčkových vedené u Krajského soudu v Českých Budějovicích pod sp. zn. KSCB 28 INS 31058/2012 (KSCB 28 INS 31059/2012)

- Insolvenční řízení dlužnice Soni Rothové (dříve Sušanské) vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. 20 INS 741/2013
- Insolvenční řízení dlužnice Vladislavy Novákové vedené u Krajského soudu v Plzni pod sp. zn. KSPL 56 INS 2844/2013
- Insolvenční řízení dlužníků Miloslavy a Karla Turče vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. KSPH 35 INS 4888/2013 (KSPH 35 INS 4890/2013)
- Insolvenční řízení dlužníků Lenky a Imricha Jarinových vedené u Krajského soudu v Českých Budějovicích pod sp. zn. KSCB 28 INS 6719/2013 (KSCB 28 INS 6853/2013)
- Insolvenční řízení dlužníků Hany a Aleše Benešových vedené u Krajského soudu v Českých Budějovicích pod sp. zn. KSCB 26 INS 7012/2013 (KSCB 26 INS 7013/2013)
- Insolvenční řízení dlužníků Lucie a Jana Jurečkových vedené u Krajského soudu v Plzni pod sp. zn. KSPL 20 INS 8412/2013 (KSPL 20 INS 8416/2013)
- Insolvenční řízení dlužníka Vladimíra Olšanského vedené u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. KSBR 27 INS 24700/2013

Webové stránky

- MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČESKÉ REPUBLIKY. Insolvenční rejstřík [online]. Dostupné na: <https://isir.justice.cz/isir/common/index.do>
- MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČESKÉ REPUBLIKY. Insolvenční zákon [online]. Dostupné na: <http://insolvenzni-zakon.justice.cz/>

Jiné

- Důvodová zpráva k návrhu zákona o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona)

- Sněmovní tisk 770/0, část č. 1/2. Novela zákona o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční z.). Praha: Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Dostupné na: <http://www.psp.cz/ff/42/ab/6a/08.htm>
- Sněmovní tisk 929/0, část č. 1/13 Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů - důvodová zpráva [online]. Praha: Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=929&CT1=0>

Přílohy

1. Formulář – Návrh na povolení oddlužení

Resumé

Dne 1. ledna 2008 vstoupil v účinnost zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), který tvoří současnou právní úpravu úpadku v České republice. Tento zákon zavedl do českého právního řádu nový institut oddlužení, tedy jediný ze sanačních způsobů řešení úpadku.

Tato práce se zaměřila na detailnější rozbor institutu oddlužení a převážně pak institut společného oddlužení manželů, který do českého právního řádu nebyl zaveden zákonem, ale judikaturou českých soudů. Práce si tedy dala za cíl detailněji popsat institut společného oddlužení manželů po obecném úvodu zaměřeném na zákonnou úpravu oddlužení.

Tato práce se skládá ze šesti kapitol. V úvodní kapitole je v nejdůležitějších historických bodech popsán vývoj konkursního práva se zaměřením především na území České republiky, a to až do přijetí výše zmiňovaného insolvenčního zákona, který je stále platný a účinný.

V další kapitole autor analyzoval z jeho pohledu nejdůležitější podmínku pro insolvenční řízení, kterou je úpadek dlužníka a jeho zjištění insolvenčním soudem. Na to navazuje třetí kapitola, ve které stručně a přehledně shrnuje všechny možnosti řešení úpadku dle platného českého práva a jejich možnosti využití pro jednotlivé dlužníky.

Ve čtvrté kapitole je již podrobněji rozebírána hlava pátá insolvenčního zákona, která se věnuje oddlužení dlužníka, především pak aktivní legitimaci k podání návrhu na povolení oddlužení, náležitosti návrhu a možnosti rozhodnutí o něm insolvenčním soudem.

V páté stěžejní kapitole této práce pak popisuje autor vznik společného oddlužení manželů, jeho klady a nevýhody, které do českého právního řádu tento judikaturou vytvořený institut přinesl, jeho postupný vývoj u jednotlivých insolvenčních soudů s ohledem na jednotlivé životní situace a možnosti řešení u insolvenčních soudů,

jeho vztah k hmotnému právu včetně následného rozhodnutí o splnění oddlužení a osvobození od placení pohledávek.

V poslední kapitole pak reaguje autor na významnou novelu insolvenčního zákona, která byla přijata během psaní této práce a nabývá účinnosti 1. ledna 2014. Její hlavní stěžejní body významné pro tuto práci se snažil autor podrobněji rozebrat a zhodnotit, jaký budou mít dopad na současné insolvenční řízení, resp. na oddlužení a společné oddlužení manželů.

Cíle, které si autor v úvodu této práce stanovil, naplnil, a vytvořil tak práci, která by měla podat detailní obraz o institutu společného oddlužení manželů a jeho vývoji v českém právu.

Abstract

On the 1st of January 2008, Act. No. 182/2006 Coll. on Bankruptcy and its Settlement Method (Insolvency Act), came into force, and serves as the current bankruptcy legislation in the Czech Republic. This act introduced a new institute to Czech law, the institute of debt relief, the only remedial way of resolving bankruptcy.

This thesis is focused on the detailed analysis of the institute of debt relief, mainly on the joint debt relief of spouses that was introduced to Czech Law by the established practice of the court instead of legislation.

The main objective of this thesis is to describe the institute of joint debt relief of spouses which will be preceded by a general introduction to the statutory regulation of debt relief.

This thesis consists of six chapters; the first one depicts the most important historical milestones of the evolution of bankruptcy law in the Czech Republic up until the adoption of the aforementioned Insolvency Act, which is still valid and effective to this date.

The next chapter analyses the most important condition for insolvency proceedings in the author's opinion, which is the debtor's insolvency and its establishment by the insolvency court, followed by the third chapter that concisely and clearly summarizes all possible options to resolve the insolvency under the applicable Czech law and their potential use for individual debtors.

In the fourth chapter, further analysis of the fifth head of the Insolvency Act is being described. This head deals with the debt relief, especially its locus standi and every element of the debt relief petition, its requirements and the insolvency court findings.

In the fifth, crucial chapter, the thesis describes the development of the joint debt relief of spouses and the pros and cons of this newly introduced institute in Czech law. It goes through its development at several insolvency courts with special attention given to different life situations. It also follows the possible resolutions and observes its

relation to substantive law including the subsequent court decision on meeting the conditions of the debt relief as well as the exemption from paying claims.

The author took the opportunity to react to the significant amendment to the insolvency law that was adopted while this thesis was in development and becomes effective on the 1st of January 2014. Detailed descriptions of the crucial points relevant to this thesis are the main focus of the last chapter, including the breakdown of the impact this amendment will have on the current insolvency proceedings, more precisely on the debt relief and the joint debt relief of spouses.

The objectives established in the introduction of this thesis were met and as a result this work presents a detailed analysis of the institute of the joint debt relief of spouses and its development in Czech law.

Klíčová slova:

úpadek

oddlužení

společné oddlužení manželů

Key words:

insolvency

debt relief

joint debt relief of spouses